ANUL XX
32
(797)
Sîmbătă
6 august
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Democrația muncitorească

Problemele actuale în România socialistă sînt dezbătute de către masele celor mai largi. Faptul public este o realitate de care toți cetățenii patriei se simt profund legați, alături de factorii reprezentativi, mandatați în numele poporului pentru a împlini visul de viață al tuturora. Exemplul conducătorului partidului și al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înseamnă pilda cea mai vie a democrației românești, un dialog deschis cu masele, dezbătînd marile teme ale contemporaneității. Un îndemn a revenit adesea în cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu — acela de a folosi deplin cadrul instituțional creat de revoluția socialistă, în vederea asigurării unei participări efective a maselor la conducerea societății. În timpul recentei sale vizite în Valea Jiului, secretarul general al partidului a subliniat încrederea partidului nostru în posibilitatea atingerii obiectivelor dezvoltării generale a economiei și a ridicării nivelului de civilizație a țării, deodată cu grija societății noastre față de problemele oamenilor muncii. Așa cum scriau ziarele : „Secretarul general al partidului, adresînd un apel vibrant clasei muncitoare, comuniștilor , tuturor oamenilor muncii, a trasat sarcina organelor și organizațiilor de partid de a acționa cu fermitate pentru lichidarea oricăror abuzuri, tendințe de favoritism, a oricăror manifestări retrograde, care nu aparțin concepției socialiste de viață, ci reprezintă reminiscențe ale mentalității vechii orînduiri, pentru întronarea unor relații și norme noi de ordine, corectitudine, cinste și echitate, astfel ca tot ceea ce se realizează să slujească omului, să țină seama de nevoile și dorințele celor ce muncesc". Aceasta este democrația reală, forma de guvernămînt în care poporul hotărăște asupra destinelor sale : „Secretarul general al partidului a atras atenția asupra necesității ca tot ceea ce se întreprinde, atît în activitatea de producție, cît și în viața socială și politică în aceste centre muncitorești să se facă cu participarea directă a muncitorilor, ținîndu-se seama de părerile, de sugestiile și propunerile lor..." Se poate afirma că atmosfera de emulație revoluționară instaurată de partidul nostru reprezintă cadrul cel mai favorabil de afirmare a forței creatoare a poporului. Atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu spune : „Drepturile prevăzute în legile noastre trebuie să fie efectiv folosite", conducătorul partidului nostru exprimă datoria fiecărui comunist de a impune respectarea normelor de conduită socialistă, expresia deplină a interesului societății, în acord cu binele și realizarea idealurilor fiecărui cetățean. **Democrația muncitorească** înseamnă la noi acțiunea responsabilă a clasei care produce bunurile acestei țări, este afirmarea cea mai limpede a adevăratei justiții sociale, a idealului de dreptate spre care au năzuit cei mai înaintați fii ai poporului.

În acest context revoluționar se înscrie și marea responsabilitate ridicată în fața artei. Liniile de forță ale scrisului sînt date de mișcarea generală a României de azi, în drumul său glorios către plenitudine istorică. Sîntem responsabili față de adevărurile momentului istoric, ale socialismului și comunismului în patria noastră. Este o misiune ce se cere asumată conștient, alături de întregul popor, care muncește și luptă pentru adevăr, pentru lumină și dreptate.

Luceafărul

Șerban Rusu Arbore : „Țărancă din Arbore".

RESPIRĂRI

Acel ceva dintre aripă și cer

Prietenul meu de o viață, poetul Grigore Hagiu, cu infinita lui timiditate, mi-a spus doua, trei vorbe despre cutremurul care ne-a îndoliat țara. Nu pot să-i reproduc întocmai cuvintele, dar sensul confesiunii lui, pot să-l spun întocmai. Mi-a zis : „eșisem desculț pe pămînt și m-am ținut de capac. Capacul se ținea de mine și eu de el. Amîndurora ni se făcuse frică"

Să fi vrut vreodată să exprim vorbirea ce-am avut-o din frageda copilărie pînă în tremurata adolescență, — vorbirea mea cu bătrînul gutui din fața ferestrei, cu verdeața de iarbă din curte, n-aș fi fost în stare să zic mai corect decît ce-a zis Grigore de capac.

Tristă comunicare, dar totuși ce comunicare, dumnezeule !

Vine o vreme cînd te trezești vorbind și spunîndu-te pe tine unui balavan, unei pietre. Te trezești dînd de mîncare unei vrăbii, dar nu din milosîrdie ci pur și simplu.

V-ar supăra prieteni, dacă n-aș spune că sunt contemporan cu iarbă verde, cu gîndaci de bucătărie, cu înțepătoarea albină, cu nenorocita de furnică, clasă salahoră a gîzelor, că sunt contemporan cu acea neagră de capră de munte, cu delfinul mintos, cu paltinul și cu teiul, care din pricina lui Eminescu, nu îmi mai tihnește să-l miros ca lumea ?

Și că veni vorba, ia uitați-vă și voi la el ! Hai, să nu-i mai lăsăm pe unii dintre ai noștri să spună totul despre ceva !

Să fim generoși. Să lăsăm nenăscuților dreptul de a vedea cu ochi proaspeți și cu ființă singuratecă încă o dată și încă o dată și încă o dată ceea ce văzurăm și noi cu ochi proaspăt.

– Ce faci bre ?

– De unde vrei să știu ! ?

Nichita Stănescu

IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile „Luceafărului" ● Sedința — spațiu al confruntărilor umane, al opțiunilor social-politice — și **Literatura.** Semnează : **Ioan Adam** ● **Sultana Craia** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Artur Silvestri** ● **Constantin Stan** ● **Doina Uricariu** ● Cronica literară de **Dan Cristea** ● Poeme de ● **Alexandru Andrițoiu** ● **Ion Cringuleanu** ● **Anais Nersesian** ● **Ioana Poca** ● Proză de **Mihai Pelin** ● Burebista — dramă istorică de **Gh. Mușu** ● Cultura românească în lume ● Repere ● Revista străină ● Aqua forte ● Sport.

Eugen Jebeleanu
Arena

Buimacul frenetic

De ani și ani de zile, ești prieten cu un om, dați împreună pinteni anilor — și într-o zi un cal rămîne fără călăreț. Anii ți-au doborît prietenul — dar cauți să te mîngîi, spunîndu-ți că vei putea povesti despre el multor altora (bine înțeles atîta vreme cît te vei mai ține și tu în șa), că Memoria ta poate să-i ridice un monument îndeajuns de elocvent.

Spui : a fost un om de mare cultură precum puțini sunt, a fost un poet remarcabil pentru care Poezia, Arta în general înseamnă — și pe bună dreptate — mult mai mult decît toate ghiliturile societății, că era o ființă cu totul dezinteresată, că era demn și incapabil să facă rău cuiva, cu un cuvînt : că a fost o făptură aleasă.

Și mă gîndesc la prietenul meu, de curînd dispărut dintre noi, Dragoș Vrînceanu.

Își spunea singur buimacul. Nu o dată termenul revine în paginile, prea frumoasele pagini, pe care le-a scris.

Buimacul...

Într-adevăr, așa părea, cu chipul său de păstor transhumant, cu mersul său șovăitor, cu incapacitatea sa de a ține pasul unei lumi atît de motorizate, super-industrializate, tehnocrate și atît de lucide.

Dragoș era translucid. Vedeai prin el formele nebuloase — paradiziace și stranii — ale unui Univers în care s-ar fi putut să bănuiești prezența păstorului Mioriței întretăindu-se cu silueta Beatricei.

Buimac, așa dar...

Și, iată, acum, în fața mea și în fața Domniilor Voastre, aceste cîteva fragmente din ultima lucrare a lui Dragoș Vrînceanu, intitulat „Jurnal patetic italian".

Și, iată cum, de-abia acum, îmi dau seama cît de puțin se cunosc oamenii (chiar vechii și buni prieteni) între ei.

Buimacul nu era numai buimac. Pe dinlăuntru, acolo unde fiecare dintre noi își ascunde hohotele de plîns umilit, și hohotele de rîs ale victoriilor neîmplinite niciodată, snopii de aur ai speranțelor și roțile sfărîmate ale quadrigelor înfrîngerilor; acolo unde se află tot ceea ce viața a prefăcut în cu totul altceva decît am fi vrut, — acolo, înlăuntru, nu se mai află Buimacul, ci Frenezia.

Frenezia unei tinereți pe veci pierită, însă nu stearpă, a tinereți cu trandafiri și cu ghiare, dar care — tocmai de aceea — așează pe fruntea Buimacului o cunună de picături de sînge și de petale...

În pagina a 8-a „JURNAL PATETIC ITALIAN" de Dragoș Vrînceanu.

Ecouri la dezbaterea dedicată cenaclului literar

Nervii de aur ai Cetății

Se spune despre poeți că sînt nervii de aur ai Cetății. Indiferent de încărcătura conotativă a expresiei, un lucru mi se pare evident : poetul (scriitorul în general) nu poate fi conceput în existența obștii înafara funcției comunicative. Pentru a se face cunoscut și pentru a comunica el are la îndemînă în principal două mijloace : **revista** și **cartea**. Că aceste mijloace nu epuizează mijloacele de comunicare a fost subliniat în lucrările recentei Conferințe Naționale a Scriitorilor, reliefîndu-se rolul important pe care poate și trebuie să-l aibă Cenaclul în formarea și propagarea valorilor artistice. Reiese din dezbaterile Conferinței și din intervențiile ulterioare că Cenaclul e înțeles într-o articulație **complexă**, el depășind cazuistica strict literară ; unele forme de Cenaclu deja existente tind spre un sincretism al artelor. Departe de a fi o noutate, Cenaclul s-a născut de fapt înaintea revistei și a cărții, iar pe de altă parte utilitatea lui nu mai trebuie demonstrată. După cîte cunosc din experiența nemediată, două cenacluri din Capitală se apropie ca idee și realizare de ceea ce credem cu toții că ar trebui să însemne un cenaclu ; cenaclurile revistei „Luceafărul" și cenaclul „Amfiteatrul artelor" al revistelor „Amfiteatru" și „Viața studențească". Amîndouă funcționează pe două dimensiuni, secțiuni ca să zicem : Cenaclul literar propriu-zis și un cenaclu artistic în care coexistă armonios aproape toate artele. (Bunăoară, „Amfiteatrul artelor" face loc și filmului de ficțiune, studențesc). De-

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 6-a

Portret în august

Vara unui muncitor

23 august

Chip de piatră, îi spuneau. Vorbea puțin, două-trei fraze pe zi, cam atît. Atît îmbălț și tînăr. Venise dintr-un sat, Răcăciuni sau Faraoani. Venise la fabrica aceea de făcut piulițe, șuruburi, cuie, pentru tot soiul de laboratoare și ateliere. Lemnarul cu ziua devenise muncitor. Prima treaptă, începientă. Mai cînta, mai rîdea, mai tăcea ca la el la țară. Ocolea într-un fel anume oamenii, așa cum dai ocol unui ochi de apă. Nu din răutate, dintr-un calcul strecurat prin partea întunecată a sufletului, ci așa din suflet, din instinct, ceva din instinctul pisicii care calcă numai peste pietrele uscate.

Prima treaptă a condiției lui de muncitor : atîtea piulițe și șuruburi pe ziua de azi, mirosul de ulei încins, zumzetul strungurilor Ranghet, primele noastre strunguri, salopeta în care gazda i-o spăla în Dero în fiecare lună, deci și zile cînd venea la uzină într-un fel de pieptar și pantaloni de aba de piuă, primele bilete la film, la casa de cultură (juca „Vagabondul" seria întîi și se juca „O noapte furtunoasă").

Într-o zi i-a dat brînci ideea că n-ar fi rău să-și termine alea șapte clase. Oricum pînă la diploma de absolvire nu-i trebuiau decît doi ani — a șasea și a șaptea. Le-a făcut la fără frecvență, într-o școală din marginea Bacăului, lîngă întreprindere. „Prinsesem gust de carte — îmi spune. Oamenii învățau, aproape toți oamenii învățau. Nu puteam rămîne de căruță. Sau nu vroiam să rămîn de căruță, nu-i așa ?".

O ambiție tăcută, niciodată declarată, declamată mocnea în el. O ambiție cu scrîșnet de dinți. O urcare generală, deci nu numai a lui, dar urcînd în rînduri strînse vezi puțin în jur. Abia ajuns pe o anume treaptă, răsuflă ușurat și privești, și gîndești. Locul dintre vale și pisc. Nu e puțin lucru să te afli acolo. Nu mai ești funigel — gîndești, îți spui mereu — purtat de vînt, agățat de toți aracii viei. „Poți mai mult ?" s-a întrebat, tot așa în felul său, bolovănos, ceva mai șiefuit. „Pot, pot, pot...", și-a răspuns cu privirea lipită de primul pisc.

Era și este o urcare generală. Imperioasă, obiectivă urcare — și-a dat seama. În '62 s-a înscris la seral, clasa a opta. În '67 era cu maturitatea luată. Om la 28 de ani, proaspăt însurat, înscris pentru casă la bloc.

Stadiul piulițelor, șuruburilor și clamelor trecuse și el. Se ridicau stîlpii unei noi hale. Băcăul urma să se lanseze în producția de mașini-unelte. La montaj a asistat și el. A pus mîna și a mutat din loc mașinile care urmau să producă alte mașini.

Atunci s-a conturat în el, în tăcutul, tăciturnul, ambițiosul Petre Băietu cea de-o doua

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

Învățături

1.

Înțeleptul meu zice, –
Să mă feresc de binefacerile inamice,
Să fug de prea multul lerice.
El m-a-nvățat Exercițiul celor două feluri de bice :
Cu Biciul din Zori, bate-te, și iarăși te bate
Pentru ceea ce vezi rău în Cetate ;
Cu Biciul de Seară, lovește-te cînd vezi numai bine –
Întrucît legile ce vin de la tine,
Trebuie să se-ntoarcă iarăși la tine.
În ceea ce privește Cetățile,
Nu-i întotdeauna cu direptățile :
Dă tu, cît ți se cere
Și nu lua înapoi, decît o fărîmă :
Și faptele și vorbele au aceeași putere –
Important este omul care și le asumă.

2.

Înțeleptul meu, iarăși îmi zice,
Învățăturile menite să mă aridice :
Omul care cunoaște pe alții este-nțelept.
Ia-te la tîntă cu îngerul,
Cu Lucifer ia-te de piept,
Însă față de Joe, vezi cum îi stă fulgerul.
Abia omul ce se cunoaște pe sine
Este într-adevăr iluminat –
Într-această învățătură de bine
Orice adaos s-a terminat.
Cel ce poate să-nvingă pe alții e tare,
De-acum încolo, el merită ascultare,
Dar cel ce s-a-nvins pe sine-i puternic cu-adevărat.
Mai întîi învață să-i asculți pe ceilalți,
Dacă vrei să fii și mai tare :
Cînd cazi, tu să simți că te-nalți,
Cînd te ridici, să plîngi că te prăbușești –
Întrucît aceasta-i Învățătura despre Finalurile Lumești :
Cel ce cunoaște îndestularea-i bogat ;
Cel-ce-i energic are un scop în viață.
Dar nici de avere nu-i bine să fii legat,
Însă scopul omului nu-ntotdeauna-i pe față ;
Acesta se-nvață, acesta se și desvață.
Ca să înțelegem poeticește despre Finaluri,
Adu-ți aminte eseul : Timpul – ca Mișcare de Valuri.
Învățătura : „Istoria – ca Mișcare Oceanică"
Te purifică de trufie și te scapă de panică.
Însă mai zice și-așa,
Înțeleptul de care stau eu și-ascult :
Cine nu se-ndepărtează de firea sa,
Trăiește și bine și mult.

Ion Gheorghe

OPȚIUNI

Critică și peisaj sufletesc

A parent, Pompiliu Constantinescu nu are un program, însă puține din judecățile de valoare ale acestui clasic al foiletonisticii românești au fost infirmate de timp. „Intuiția centrală", apropiată de formula tainiană „la qualité maîtresse", era în fond „reliefarea rapidă a individualului", dar și un remarcabil echilibru între entuziasm și luciditate, între reflexie și admirație. Rezistența unei opere nu se reduce la numărul paginilor și cu atît mai puțin la anecdotica măruntă, biografică, psihologică sau impresionistă ; ea se află cel mai des în experiența morală a scriitorului, a criticului, în scepticismul cu care sînt pronunțate marile idei și teme ale operei, în valul de simțire și de înțelegere și poate, înainte de toate, în inițiativa cedată „tristei dureri de a spune adevărul" (înțelegînd prin critică „atitudine sprijinită pe convingere și temperament"). Lucru de tot rar, Pompiliu Constantinescu se află în situația fericită de a nu fi „păcătuit" nici prin amabilitate, nici prin indiferență, nici prin echivocul opiniei, ci numai prin independența de atitudine și prin libertatea de a judeca. Pînă la un punct autoritatea sa era, dincolo de toate susceptibilitățile, credința statornică în artă „ca într-un fapt izbăvitor al spiritului" și în onestitatea criticii, ca într-un imperativ etic și ideal educativ. Cu această disciplină s-a supus, vreme de două decenii, „capriciului productivității" și numai din această perspectivă trebuie să refacem astăzi impresionantul inventar al punctelor de vedere artuale într-o operă în care efortul de a descoperi sensibilități nu s-a lovit decît de dogmatismul îndoielilor principiale.

Despre Agârbiceanu se pronunță una dintre frazele esențiale : existență dublă, în aceeași natură creatoare, „a moralistului sever și a ispitei poetului", un spirit de concurență cu alte cuvinte, în care învinge, din păcate, aproape întotdeauna, moralistul ; de unde condamnarea pasiunii, cenzura etică și teama de a profana sufletul, rigiditatea analizei și justificarea parțială a afectivității. Morala se salvează prin „sacrificiul artei", însă nu întotdeauna acest sacrificiu poate ascunde o prudentă curiozitate teologală. În cazul lui

Aurel Sasu

Continuare în pag. a 6-a

Contemporanii noștri

Anii de ucenicie ai lui Marin Preda

Viața ca o pradă de Marin Preda a fost interpretată în mai multe feluri. Pentru mine ea este un fragment de autobiografie cuprinzînd numai anii de ucenicie, anii de formație ai prozatorului care va debuta la 20 de ani în presă și la 26 în volum.

Marin Preda, care în aceste zile a împlinit 55 de ani, nu a debutat ușor, și-a smuls aprobarea cîtorva scriitori și, la început, a unui singur critic ca pe o pradă parcă dictată de semnificația numelui său latin (praeda = pradă). La 18 ani, după ce-i trăsese trei ani la Școala normală din Cristuru Secuiesc, tatăl îl depune în gara de Nord la București declarînd că nu-i mai poate plăti taxele. Elevul provenea dintr-o familie numeroasă. Părinții aduceau din căsătorii anterioare, tatăl trei băieți și mama o fată, la care se adăugau încă o fată și doi băieți, Marin fiind penultimul copil. Se vede dintr-o dată singur, prevenit instinctiv că nu mai avea ce să caute în sat, că, aruncat în viață, trebuia să afle singur „secretele pădurii". Îl obseda o imagine grotescă :

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

NICOLAE ŢIC — Roşu pe alb

[redacted]

o „carte-document" despre greva de la Lupeni, ci o abordare a „esenței unor fapte și întîmplări" consemnate de istorie. „Socotind că mai presus de toate a fost spiritul revoluționar ce a insuflețit mii de oameni în bătălia sîngeroasă pentru dreptate, libertate și un trai demn". Cum despre această optiune de natură tehnică vom mai vorbi, să observăm, însă, de-ocamdată, că însușirile lui Nicolae Țic, consemnator rapid și fluent de situații, îl ajută să dea repezi ochiri atît asupra masei minerilor ajunsă la limita răbdării, cît și asupra problemelor fundamentale care o agită. Prozatorul are tactul de a strînge dovezi pregătitoare, cumulative, unele indiferente în sine, dar care izbutesc pe întinderea mai largă a evocării să contureze accentabil mînia mocnită și pregătirea de luptă. Derulate sacadat, într-o ordine aparent nepremeditată, episoadele în succesiunea lor merg ca un ac indicator de presiune spre punctul critic, culminant. A doua însușire a prozatorului, în afara acestei netezimi de observație și manevrare, este ceea ce-am numi, în cîteva cuvinte, familiarizarea evidentă cu un anume „spirit" muncitoresc, prezent în majoritatea cărților sale și deci în legătură nu numai cu aceasta din urmă, spirit plămădit deopotrivă din tradiție și simț de dreptate. În **Roșu pe alb** reprezentantul de frunte al acestui spirit, pe lîngă alte figuri umane, din păcate, mai palid creionate, este comunistul Petre Bozan, el însuși fiu de comunist și conducătorul de fapt al tuturor minerilor din Valea Jiului. Ca o probă a tradiției sale de miner și a conștiinței de clasă, el refuză, de pildă, în ciuda dramei familiale pe care o declanșează gestul lui, mobilele unui unchi din București, dorîtor de a-i lăsa moștenirea și de a-l face patronul unui atelier din Capitală. Dincolo de acest personaj și, partial, dincolo de un alt erou, Pavel Boca, celelalte siluete umane de prim plan nu se rețin. Într-adevăr, în romane cum este **Roșu pe alb**, romane ale maselor colective, eroii individuali sînt indeobște greu de prins în tulburarea multimilor, totuși o minimă creație tipologică, reprezentînd de fapt o incursiune în colectivitate, trebuie să existe.

Nicolae Țic vede, însă, aici prea rapid și, în parte, prea subjugat de cîteva scheme pentru a conferi personajelor sale o adîncime epică a gesturilor ne deplin probante. Desi prin roman se perindă multe nume ele sînt prezente numai cu numele. Cîteva figuri de plan doi, de exemplu, ce-ar fi dat cărții mai multă culoare tipologică și mai multă diversitate umană sînt de-abia schițate și acestea cu teamă parcă. Personaje cum sînt baba Arghiroaia, bătrîna rea de gură și rău prevestitoare, loaka-Împăratul, minerul sărman visînd la o avere imaginară, fratii Filip, Chimită și Avram, tonti dar dirii, Florița-Corcodușa, inocenta cu mințile aproape pierdute etc. mai bine implantate în materia romanului și în scene pe potriva lor ar fi făcut ca narațiunea să cîștige în varietate portretistică și, în ultimă instanță, în substanță omenească. Surprinzător, deși nu se refuză în genere situațiilor spectaculoase, cum sînt omorul, dispariția sau sinuciderea, Nicolae Țic pierde, cu toate astea, cîteva bune prilejuri de a exploata scene sau confruntări „tari" în aprecialul înțeles al cuvîntului. Sînt unele episoade ce dispar cu iuțeală din memorie tocmai din lipsa de pastă cu care sînt zugrăvite, deși nucleul lor oferea toate premisele dezvoltării. Moartea prin înghet a unui agent informator (Surduc) în noaptea de revelion pe dealurile de la Uricani, înmormîntarea grotească a inspectorului Coroi răfuiala dintre nevestele de mineri și „cucoanele" din colonie, ca și altele, de asemeni, ar fi constituit ocazii deosebit de prielnice de a pune pe roman ceea ce se cheamă „carne" epică. Un alt prilej, de astă dată ideologic în esență, de a aprofunda atît implicațiile cît și dezbaterea directă din roman îl constituie confruntarea dintre Petre Bozan și Badea, trimisul de partid de la București. Este o confruntare de principii care ar fi antrenat mai greu și mai decisiv în reflectare unele din conditiile, ca și unele din erorile comise în decursul luptei ilegale, și pe care autorul se mulțumește s-o amintească aproape din fuga condeiului. Cît privește personajele negative, acestea sînt indeobște caricate cu exces, greșeală de observație în care, din păcate cade nu numai Nicolae Țic.

Este de observat, ca o concluzie, că deși bine intrat în atmosfera momentului și excelent documentat în privința „dosarului" faptelor consemnate sau neconsemnate de istoria scrisă, prozatorul nu numai că nu-și ascultă eroii într-o vorbire individualizantă (autorul și eroii se exprimă în aceeași limbă), ceea ce, probabil, că nu și-a propus din capul locului, dar nu pare a avea în vedere, aici fiind lacuna principală a cărții, cadrul geografic și, în mare parte, și pe acela sociologic al evocării sale. Într-un roman în care personajul principal s-ar fi cuvenit să fie „mina", dimpotrivă, printre cele mai zdrelite date și amănunte revelatorii figurează tocmai acelea oferite despre mină ca loc modelator de gesturi și mentalități cu conținut specific. Este prea puțin element caracteristic în viața minieră pe care ne-o prezintă Nicolae Țic, chiar dacă el și-a propus să redea numai „esența" unor acțiuni revoluționare. De aceea, după părerea noastră, peisajinistile se află în ostinuea pentru a asigura epică și nu pentru o „carte-document" carte mai potrivită atît stilului și viziunii scriitorului; trelatarea obiectivă este aici întretesută cu rechizitorii de acuzator public ori cu amintiri personale), cît și lucrurilor pe care le cunoaștea în modul cel mai intim.

Dan Cristea

viața cărților

Prea tîrziu pentru Marilena

Nu de mult a apărut la „Cartea Românească" **Prea tîrziu pentru Marilena**, versiunea românească a ultimului roman de Anton Breitenhofer, cunoscutul și apreciatul scriitor resitean de limbă germană. În originalul său (Zu spät für Marilena) această creație epică a obținut premiul Uniunii Scriitorilor pe 1973. Romanul se integrează într-o trilogie, unde și celelalte două părți ale ei, **Cîndata prăbușire** (Am Weltenbukelsau) și **Pictorul de fete** (Der Mädchenmaler) cuprind ca fundal aceeași frămîntată Reșiță, orașul de pe Birzava. Lucrarea recent tradusă prezintă o evocare a rezistenței și a luptelor de eliberare care preced și includ, totodată, memorabila dată de 23 August 1944.

Traducătoarea cărții, Sevilla Răducanu, într-o amplă și penetrantă prefață, pe care o intitulează cu subtilitate **Virtuțile Timpului recuperat**, își formulează, din primul moment, o întrebare sau, mai precis, o serie de întrebări valabile pentru o întreagă categorie de scrieri. Ne permitem, de aceea, să reproducem textual cele gîndite de prefatatoare: „Peste trei decenii s-au scurs de la marea conflagrație. Care este sansa mesagerilor întîrziați? Pot ecourile, chiar solemne, ale evenimentelor consumate să genereze acum mai mult decît variante palide, neincitante? Ce nouă optică poate anăra de platitudine o scriere inspirată de timpuri revolute? Asemenea întrebări curajoase, care așează pe o muchie de cuțit sau, cel puțin, într-un echilibru instabil, chiar cartea prefațată, sînt prea tulburătoare pentru ca Sevilla Răducanu să nu le caute o replică imediată.

Ne oprim, în consecință, la răspunsul dat propriilor sale îndoieli, pe care le mărturisim a fi fost și ale noastre la începutul lecturii. „Momentul consumat ca trăire de către o generație", continuă prefatatoarea, „se supune reevaluărilor pe coordonate îmbogățite de o cunoaștere mai adîncă și o mai amplă perspectivă. Ea, această perspectivă, relevă retrospectiv fapte și evenimente ce dobîndesc în proiectia timpului alte proporții". Am reprodus cu grijă aceste rînduri întrucît ele cuprind o interpretare extrem de acuității nu numai a rostului cărții ce fată, ci și a oricărei scrieri care ar putea să intre în categoria ei. Și, într-adevăr, o lectură atentă a romanului confirmă plenar cele gîndite de prefatatoare.

Ce aduce nou față de scrierile din acele „timpuri revolute" **Prea tîrziu pentru Marilena?** Am spune că înlăturarea acelui schematism supărător care devenise, la un moment dat, de rigoare. Însuși melancolicul titlu, cu un „prea tîrziu" demonstrează suficient această nouă perspectivă. Moartea finală a micii copile infirme arată, în complexitatea nearbitrară a vieții, închiderea definitivă a unei speranțe toema; cînd s-a realizat deplin, pentru nefericita ei mamă, marea speranță obștească. Această mamă română, Persida, depășind orice schematism, aminteste de unele prezențe ființe feminine fie din literatura noastră, fie chiar din cea universală. Sevilla Răducanu e aproape, pe bună dreptate, de Ciocoiara, de Mara, de Viorica Lupan.

Înlăturarea schemei din amintitele „timpuri revolute" mai poate fi scrutată în romanul lui Breitenhofer și printr-o deschidere firesc largită a ideii de realism. Arta ca realizată se amplifică cu intuiții, cu presimțiri, cu „semne" ba chiar cu o colorată fantezie de „pasaje valpurgică" (în capitolul Bal mascat) ceea ce contribuie să așternă un văl de intensă poezie asupra romanului. Dar, ceea ce ne pare mai important decît toate acestea, este că, deși scris în materna limbă germană a autorului, **Prea tîrziu pentru Marilena** aparține întregul nostru spațiu a pluralității noastre. Din primul moment se recunoaște că romanul este scris de un fin scriitor ai cărui nuanțe dinr cu altă limbă decît cea maioritară. Breitenhofer se întoarce în tradiția lui Slavici, a lui Sadoveanu, a lui Rebreanu. Cu o admirabilă obiectivitate nu mai face nici o distincție, la personajele sale, între români și germani, ci numai între cinstiți și necinstiți, între devotați și trădători, luînd drept criteriu idealurile pe care le urmărește fiecare din noi. Pe o veche temă autorul reușește, astfel să creeze una din expresiile cele mai noi și mai originale. Excelenta traducere a Sevillei Răducanu a contribuit în mare parte să facă din romanul lui Breitenhofer o creație pur românească.

Edgar Papu

Călătoria conștiinței

Un volum*) straniu, ca un parfum aparte, proteic și plin de surprize ne oferă Toma George Maiorescu. Cum oare ar putea fi catalogată o carte în care se împletesc versurile cu textele de jurnal personal, confesiunea cu dizertația estetică, joaca, în manieră dadaistă, cu limbajul și reproducerea unor documente de istorie literară?

Sfidînd tradiția artistică, în virtutea căreia între poet și cititori trebuie să se instituie, pentru realizarea comunicării poetice, o concretețe stilistică, autorul ne prezintă un amalgam de gînduri, temeri și speranțe, într-un cuvînt, un fragment de experiență umană. Textul cuprinde discursul liric și meditația asupra sa, mărturisirea și detașarea de ea, poetul dedublîndu-se în permanență. Străbaterea spațiilor geografice este, de fapt, un pretext pentru o incursiune în lumea eului lăuntric. Imaginile memorate nu sînt decît tot atîtea prilejuri de reluare a unor întrebări fundamentale. De-a lungul volumului (nu întotdeauna egal cu el însuși) cititorul regăsește în multiple forme aceeași interogație: care [redacted] (banale și nebănuite) ale conștiinței umane: „De la vecinul de peste deal / am împrumutat orizontul nostru / la conștiința planetară / și de-aici / expropriind domeniile (...) / la universul astrilor lumină / ...Și mai departe?! / Conștiința / în Ea ascunsă / miraculoasă taină / a deveniri...". (Cetatea).

Mihai Coman

*) Toma George Maiorescu: „La echinox de toamnă" — Editura „Cartea Românească", 1977.

aqua forte

„Extrapolările" sau escamotarea adevărului

● Am citit în dese rînduri, cu interes, „dezbaterile" propuse de revista **Amfiteatru**, dezbateri, cel mai adesea, desfășurate pe teme literar-artistice de o reală stringență și actualitate și de aceea, fără îndoială, conținînd, în majoritatea cazurilor, opinii pe cît de diverse, pe atît de vii și de incitante pe potriva unei reviste scrise de tineri și pentru tineri. Nu o dată chiar, am consemnat cu satisfacție, în revista noastră, conținutul dens al unor astfel de dezbateri.

Mărturisim că, în contextul de azi, cînd numeroase ziare și publicații își propun în paginile lor, în variate modalități publicistice, abordarea lucidă și responsabilă a activității critico-literar-artistice, cu un atît mai mare interes ne-am aplecat asupra paginilor din **Amfiteatru** prin care revista inițiia, într-unul din ultimele ei numere (mai precis, nr. 7), un colocviu asupra perspectivei istorice în critică, avînd drept temă: „Critica literar-artistică și perspectiva istorică". Desigur, atît importanța temei cît și generozitatea de răspunsuri și de probleme pe care le implică se evidențiază de la sine, așa că nu neîndreptățite au fost și „apetitul" nostru de lectură și așteptările pe care ni le puneam în promisiunile unui schimb de opinii ce se vădea, inițial și prin prisma subiectului aflat în discuție, viu, exigent și deopotrivă percutant.

Și, într-adevăr, cîteva dintre părerile exprimate de participanții la această dezbatere legitimau tema pusă sub reflector, raportîndu-se exact și obiectiv la aria ei de probleme și manifestări, încadrîndu-se așadar de drept în ceea ce revista însăși își desemnase ca subiect de confruntare prin titlul enunțat. Am reținut astfel opiniile lui Ion Cristoiu despre necesitatea și mai ales oportunitatea inițierii unor analize, din perspectivă actuală, vizînd unele aspecte ale criticii literare marxiste, cum ar fi: rolul operei literare, poziția social-politică a autorului, raportul formă-conținut, sursele de inspirație ale scriitorului etc. O bună parte din aceste teme ar putea constitui, chiar pentru **revista Amfiteatru**, punctul de plecare al unor viitoare dezbateri, neîndoielnic folositoare pentru cititorii ei. Am fost interesați de asemeni, de intervenția lui M. N. Rusu, demonstrînd, cu argumente concrete, că asupra unor scriitori români preclasici, cum ar fi Costache Faca, mai planează uneori o imagine desuetă, șablonardă și neconformă cu ultimele documente și informații publicate, astfel de imagini deformate putîndu-se întîlni chiar și în tratatul „academic" de **Istoria literaturii române**. Sîntem, tot așa, de acord cu unele din aspectele relevate de intervenția lui Grigore Arbore privind felul cum ar trebui să se exercite, la ora actuală, „funcția orientativă" a criticii de artă, după cum sîntem de acord, în parte, și cu alte cîteva dintre părerile sau sugestiile legate de fondul activității critice în diferite domenii.

Dar, în contrast evident cu aceste judicioase intervenții, demonstrînd clarviziune și exigență, în primul rînd exigență personală, cu atît mai: întristătoare ne-am aplecat pasajele din alte luări la cuvînt, găsindu-ne larghețe de asemeni pagini de „dezbateri" ce-și propuseseră, de nu cumva ne-am înșelat noi, o serie precisă și fermă: perspectiva istorică în critică. Ce legătură poate avea această temă, repetăm generoasă și actuală, cu „filfizările" personale, străvezii și neargumentate, sau cu polițele plătite la adresa unor critici și executate acum sub paravanul unei dezbateri de revistă studențească, străină în esență de asemenea mișcătoare scopuri? Ce legături se pot întrevedea între tema propusă și problemele pe care le ridică ea cu, de exemplu, inițiativa lui Marian Popa care, printre rînduri confidînd și unele secrete jurate, își arogă însuși chiromante („Am prevăzut fenomenul acesta — o pretinsă inflație a criticii (n.n.) — în 1970") sau declară negru pe alb, fără clipire din ochi: „Este mai ales de observat că multi critici importanți nu mai fac critică pentru că nu mai vor sau nu mai au unde: de la Ov. S. Crohmălniceanu la **Marian Popa**"? Dimpotrivă, am observat că la toate solicitările noastre de articole, ca și la ale altora, Ov. S. Crohmălniceanu a răspuns cu extremă bunăvoință, firește în limita preocupărilor sale, și nu credem că altul este cazul și al lui Marian Popa care, se vede treaba, nu găsește alt mijloc decît acesta de a se „regiza" și pune în evidență.

Într-o altă intervenție, un tînăr, pe nume Mircea Scarlat, cunoscut pînă acum pentru atacul împotriva cărții lui Marin Preda, **Delirul**, și pentru o **Introducere în opera lui Mircea Cărtărescu**, criticată cu justețe, după părerea noastră, de Laurențiu Ulici la „Cronica debutului" din „România literară" (articolul „Metoda compilației") nu găsește de cuviință decît să-și întoarcă critica, proferînd grele acuze la adresa recenzentului (vinovat zice-se, de faptul că s-a aventurat în „domeniul orgiilor poeziei românești") și asta, nici nu se putea, firește, altfel, decît sub același paravan primitor al unei dezbateri ce se dorea „de principii". Cu aere de magistru sfîncat, el își începe intervenția astfel: „Inițierea prezentei discuții de către revista **Amfiteatru** mi-a readus în minte „ciuda" pe care, în studențe, mi-a produs-o o revistă de prestigiu introducîndu-mi un articol de critică literară la rubrica **Istorie literară**, din simplul motiv că se ocupa de un cronicar din secolul al XVII-lea". Ei, și ce era cu asta? Nu era oarecum firesc? Nu a rămas, cumva, în intervenția lui numai o „ciudă" nesatisfăcută de nimeni și nimic, batjocoritoare față de valori greu contestabile și față de activități ce reprezintă în critica noastră de azi exemple de cutură și seriozitate! Cum pot fi categorisite infelicitoare rînduri referitoare la scrisul lui Nicolae Balotă („Fără a fi dovedit vreodată capacitatea găsirii unei căi de evoluție în literatura română sau măcar un punct de vedere coagulant Nicolae Balotă publică unul după altul volume de articole, dintre care unul poartă chiar un titlu ce sugerează o devenire istorică: **De la Ion la Ioanide**") altfel decît ca o mostră stupefiantă de rea credință, de contestare violentă și ignorantă a unuia dintre cei mai buni critici pe care îl posedă literatura noastră actuală? Nu piedăm, să se înțeleagă bine, pentru raporturi ancilare între un profesor și un fost elev, însă și în acest caz, ca și în altele, nu putem decît să observăm, cu mîhnire și îngrijorare, cum doi-trei foști studenți de-abia au așteptat să părăsească porțile facultății pentru a-și injuria în serii profesorii ce i-au învățat carte. Criticii sînt, desigur, egali între ei, indiferent de vîrstă, dar se cuvine credem, un minim, cel puțin, respect profesional și, în orice caz, demonstrarea cu argumente practice a vocației de critic. Ceea ce nu e cazul deocamdată, al lui Mircea Scarlat.

Același tratament violent negator și fără a fi susținut de dovezi îl e supusă, de către Dinu Flămînd, activitatea lui Serban Cioculescu. „decanul de vîrstă — ni se spune parcă în deridere — al criticii noastre". Asupra judecății, din virful condeiului, că Serban Cioculescu a scris „superficial" despre majoritatea scriitorilor interbelici s-ar fi aplecat cu hohote de rîs mulți dintre însiși scriitorii comentați la vremea aceea. Și ar fi avut și de ce s-o facă.

Despre astfel de opinii emise în proprille pagini, răfuielnic și demolator și, mai cu seamă comise străine de dezbaterea organizată cu un țel precis, autorii anchetei cred, culmea i, că prin ele se dovedește „vigoarea criticii tinere românești". Ne îndoim, și din multe motive, că tînăra critică românească aderă la acest spirit acultural, iar dacă inițiatorii discuției socot că nume, în genere, sporadic și nesemnificativ ocupate cu critica reprezintă și întrupează această „vigoare", hrănită după părerea noastră de cu totul alte surse, e momentul să le spunem că se înșeală cu desăvîrșire. De altfel, simțind ei înșiși că unii dintre participanții la această dezbatere, pe care am fi dorit-o pe măsura dezbaterilor ce se desfășoară astăzi în critica noastră, s-au rătăcit pe alte căi, inițiatorii anchetei se scuză cu o dezarmantă candoare în preambulul discuției, precizînd că: „A fost, desigur, numai un punct de plecare, căci articolele pe care le publicăm dovedesc o extrapolare a temei inițiale". Deci, una ne propunem și alta făptuim? Cu asemenea „extrapolări" nu-i exclus să inițiem o dezbatere despre critică și să ajungem la una despre extratereștri! Sau, ceea ce e totuna, la escamotarea adevărului. Din acest punct de vedere, n-ar fi fost mai normal ca revista **Amfiteatru** să se limiteze la intervențiile care se încadrau într-adevăr în marginile discuției propuse, înlăturînd astfel manifestări străine de climatul general al activității criticii noastre?

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Iluzie și adevăr

„Ce se întîmplă în sat cu oamenii de nu mai puteam vorbi unii cu alții ca altădată, fără aceste bănuieli și aceste taine?" — se întreabă naratorul într-una din intervențiile sale din volumul al doilea al **Moromeților**. Întrebarea este, de fapt, o constatare, impusă de evenimentele cu care se confruntă satul în anii colectivizării. Dezbaterile din „agora" (poiana lui Iocan din primul volum s-a mutat în curtea casei lui Ilie Moromete) sînt concurate și trepat înlocuite de climatul de suspiciune, creat și alimentat prin mașinațiunile subterane ale unui grup ce deține, efemer, puterea. Avanscena romanului nu mai este dominată de un singur om. Alături de Moromete (care păstrează încă un rol important în roman) apar Isosică, Plotoagă, Bilă, Mantarosie, Zdroncan, Osuăbei și încă multe alte personaje, apariții episodice în primul volum sau creații noi ale scriitorului. Faptul nu este decît consecința firească a deplasării vizibile a accentului de pe drama individului, pe drama colectivității.

Șocul produs de transformările rapide din viața satului creează conjunctura favorabilă ascensiunii politice a unor oameni ignoranți de colectivitate sau, oricum, exclusi din sfera ei de valori. Unul dintre aceștia este Isosică, personaj a cărui evoluție circumscrie o dimensiune a cărții putin cercetată de critică. Este latura „conspirativă" a romanului. Isosică se dovedește extrem de abil în executarea manevrelor prin care capătă acces la putere și prin care apoi își elimină adversarii. La început va face joc dublu. Participă la întrunirea secretă din casa lui Aristide și subscrie la diversiunea inițiată de acesta (.....trebuie să ne gîndim la niște însi pe care să-i vîpsim comuniști, să-i alegem noi să intre în partid, fiindcă nu putem să lăsăm comuna să ajungă pe mîna ăstora"), dar nu înainte de a-l informa pe notarul comunist despre una din actiunile subversive puse la cale de fostul primar. Următoarea mișcare, reușită, este compromiterea și înlăturarea lui Adam Fîntînă, secretarul organizației de bază. Aliații săi sînt Plotoagă, Bilă, Zdroncan și Mantarosie. Împreună formează biroul organizației și conduc destinele comune. Pentru a-și păstra și întări puterea proaspăt cîștigată, Isosică instituie un adevărat sistem de spionaj și dezinformare. Ciulca, soția sa, desface la sfîrșit mămăliga scrisoarea lui Adam Fîntînă către primul secretar. Mantarosie are misiunea să-l supravegheze pe responsabilul morii, naratorul surprinde necunoscuți trăgînd cu urechea la discuții importante, Isosică îl instruiește pe Geacă și Dănălache să-l atragă în acest carusel al suspiciunilor pe Niculae Moromete etc.

Tensiunea crește în momentul în care Isosică își descoperă un adversar neașteptat în persoana lui Vasile al Mosoi. Acesta deține informații compromițătoare și pare decis să le folosească pentru a demasca grupul conducător, care sabotează înființarea gospodăriei colective în Siliștea-Gumești.

Faptele se precipită și în alt plan al narațiunii. Țăranii sînt nemulțumiți de abuzurile care se fac la predarea cotelor de grîu, iar un gest violent al lui Bilă declanșează reacția multimii și pune sub semnul întrebării buna desfășurare a campaniei de recoltare. Interventia forurilor superioare devine inevitabilă. Ne aflăm într-un moment cheie, către care converg toate firele epice ale romanului: satului. Scriitorul a dirijat cu precizie conflictul spre acest moment al demodiclaiului, menit să rezolve tensiunea acumulată și să refacă unitatea colectivului. S-ar părea că vom asista la o sedință lămuritoare, în urma căreia adevărul va triumfa. Pentru lui Isosică este serios amenințată din două direcții: de o parte actiunea forurilor conducătoare, de ceal tă parte, dervălurile lui Vasile al Mosoi. Importanta sedintei, caracterul ei de excepție în viata satului sînt subliniate direct de către narator: „Ceva asemănător, să vină adică atîția insi care se vedea cît colo că sînt mai mari decît raionul, (tovarășul Ghimpeteanu stătea și el la prezidiu mai al treilea) nu se mai întîmplase de mult. Funcționarii sfatului, poznicii și tot ce deținea o responsabilitate în comună se răspîndiseră în tot satul să-i facă pe membrii de partid să înțeleagă că se va întîmpla ceva neobisnuit...". Și, într-adevăr, se petrec lucruri neobisnuite. Primul secretar al regiunii de partid si trimisul C.C. nu impun sanctiuni, nu dictează excluderi, nu influentează adunarea. Toate acestea vor veni, în chip surprinzător, de la Isosică, „prietenul" lui Bilă și al lui Plotoagă, care probează încă o dată marea sa abilitate.

Din punctul de vedere al construcției, scena sedintei contine două etape distincte: pregătirea și destășurarea. În roman ele nu se succed cronologic ci se interferează, potentîndu-se reciproc, într-o deslusirea adevărului destinat lectorului. Participantii (care nu cunosc dedesubturile) vor confunda o sedință trucată cu una justitiară. Vasile renunță la atacul împotriva lui Isosică, acceptînd propunerea acestuia de a ocupa funcția de președinte al Comitetului executiv, în locul lui Plotoagă. Cu necrutătoare intransigență (care face bună impresie invitatilor, mulțumiți de turnura „critică și autocritică" pe care o are ședința), Isosică îi sacrifică pe Bilă și Plotoagă și rămîne „în picioare". Adunarea are iluzia săvîrșirii unui act de dreptate, cînd, de fapt, triumful este al mincinosi. Scena sedinței este importantă și pentru că acum se confirmă sau se infirmă datele cronologice ale personajelor, configurate de-a lungul întregului volum. Dacă Isosică nu se dezminte în nimic din ceea ce face, fiind tot timpul egal cu sine, trădarea lui Vasile dezamăgește și chiar nedumerește. „Citit" însă cu atenție, personajul se motivează perfect psihologic. Vasile vrea să spună adevărul nu pentru a face dreptate, ci pentru a se răzbuna. Pentru el, adevărul este mijloc și nu scop. Răzbunarea reprezintă singura cale pentru a se vindeca de umilință. Iată-l, în chiar prima zi de la instalarea în noua funcție, transînd, de pe poziții de forță, o veche rivalitate: „Închină-te la Dumnezeu, zise Vasile gîfîind, ai să mori pe-acolo pe unde am să te trimit eu și din averea și din neamul tău o să se aleagă praful. N-am să dorm ca lumea pînă n-am să vă stîrpesc pe toți din rădăcină, dar o să încep cu tine, domnule Năstase, că cu dumneata am eu ce am".

Bizară este, în aparență, atitudinea lui Niculae. Tînărul activist nu face în timpul ședinței nici un efort pentru a restabili adevărul, deși demersurile anterioare îl recomandau drept un factor decisiv. Cinstea sa este mai presus de orice îndoială, dar tăcerea îl acuză. Să fie tăcerea de acum semnul unei intuiții exacte a epocii, al înțelegerii inutilității unui gest singular, premoniția însingurării sale de mai tîrziu? Greu de răspuns, dacă ne raportăm doar la acest volum. Puse însă în relație necesară cu **Marele singuratic**, supozițiile devin certitudini. Pentru Niculae Moromete evenimentele din timpul campaniei de recoltare, culminînd cu episodul ședinței, se constituie într-o veritabilă lecție de cunoastere. Lecție dură, care destramă iluziile începutului dar deschid drumul către acceptarea superioară a adevărului.

Valentin F. Mihăescu

Un spațiu epic

Proza ultimelor decenii și-a redimensionat nu numai problematica sau eroii, limbajul sau tehnicile de construcție epică. Fundamentală și dificilă a fost modificarea spațiului și a timpului epic, introducerea unor fundaluri și primplanuri noi, (reprezentative nu ilustrative), reglarea unor ceasuri contemporane cu o altă ritmicitate și curgere a orelor, cu o distribuție diferită a accentelor cronologice obiective și subiective. Prin cei puțin zece cărți de valoare ale prozei contemporane, ședința a devenit un nod epic esențial în arhitectura cărților, un spațiu clasicizat aproape al tramei contemporane, înlocuind tradiționalele cutii de rezonanță ale prozei: peisajul, salonul, camera juraților, cîmpul de luptă, piramida mediilor cu etajările ei ferme, spitalul și sanatoriul, arcadiile și infernurile de mică sau amplă dimensiune. Clasicizarea era de așteptat, realitatea socială, istorică și politică fiind traversată de ședințe de tot felul. În același timp istoria prozei conținea încă de la începuturile ei retorica și oratorica ca un miez sănătos și sigur al epicului, actual prin forța dramatică, prin știința persuasiunii, prin metamorfozele psihologice declanșate, prin darul de a atinge cu vorbele țînta faptelor. Ședința destășurată ca legiuitoare sau ca liber arbitru, scenariul ei abstract, regizat de mecanisme artificiale sau, dimpotrivă, concret, vine firesc și în consens cu adevărul în proza contemporană, o unitate de măsură a oamenilor și a actelor lor, un filtru al conștiințelor, oglinda sintetică sau analitică a unei lumi în devenire. Fără să dețină rolul unui schelet în romanul lui Eugen Barbu, **Facerea lumii, fără să deschidă sau să închidă tragice drumuri existențiale**, toate ședințele din această carte sînt niște praguri, niște răscruci unde se întîlnesc și căile pozitive și cele negative și de unde se văd atît orizonturile largi cît și cele înguste, esențială fiind nu atît luarea cuvîntului cît ceea ce se ascunde în spatele vorbelor — excelent autoportret al vorbitorului — precum și ceea ce le urmează. Toate aceste întîlniri de împărțire a sarcinilor de producție, convorbiri pe grupe de lucru, discutii la minister, dispute cu specialiști și nespecialiști, pe sectoare sau la nivelul conducerii, ședințe ale U.T.M. sau de partid sînt **funcționale**, atîta vreme cît „lasă vorbele" și trec „la obiect", cît nu se complac în „discursuri sforăitoare", în „baliverne" și-și re-

Ceramică de Victor Vicșoreanu

fuză tentația „de a vorbi de pomană". Tipologia ședințelor conține și toate aceste fenomene hibride. Dar ședințele de fond nu se reduc la „limbărită" și la cuvinte mari, la o „cheștie de fată", la „romane despre procesul de productie" sau la „plăcerea asta stîrnită de un cuvînt bine brodit". Eugen Barbu numește prin gura personajelor sale toate aceste „tentații ale sfîntului Anton" ce bîntuie deprinderile și comportamentul celor ce deviază rolul ședințelor și **Facerea lumii** adaugă cîteva portrete de vorbitori, completînd galeria sau bestiarul acestora. Filipache descoperă inventivitatea și puterea de creație a oamenilor din luările lor de cuvînt, dar are și revelația jocurilor de culise, a birfelor, a comploturilor ce folosesc adunările generale ca trambuline spre cucerirea puterii, ca mijloace de discreditare a unor oameni. Pentru el ședințele sînt semnificative în măsura în care rezolvă probleme cu curaj, fără crispare și rețineri. Vorbele contează dacă deschid perspective actualizînd valori și proiecte fără exaltări și radicalisme, fără gesticulație și bravură. Prețul cuvintelor e pentru el extrem de important. Urăște demagogia, umflarea faptelor, rulajul vorbelor care pot valora „cînd cît o tinichea, cînd cît o bucată de aur". În ședința generală de sindicat din 4 iunie, Filipache nu la cuvîntul deși e conștient de regizarea unui complot odios împotriva lui. În schimb, trăiește această ședință în datele ei ce-l leagă de **trecut, retrospectiv**, recapitulîndu-și faptele, reconsiderînd datele, prietenille, propriile sale acte și implicit în **viitor, prospectiv**. Prezentul, adică apărarea sa îl interesează cel mai puțin, momentul ședinței e trăit numai în sensul în care el dezvăluie trecutul și reformulează actele viitorului. Toate datele cărții îl apără. Filipache e apărat de întreaga materie epică. El este oratorul în **Facerea lumii**, vizionarul, care alege tăcerea și convinge sau va convinge fără cuvinte, prin sigiliul faptelor sale. Și Vadrughian tace cînd e criticat în ședințe, tăcerea lui e însă negativă, îl acuză. Pe Filipache îl apără, îl justifică, îl înalță deasupra retorilor și limbuților ce se grăbesc să-l loveacă. Ședința aceasta memorabilă valorizează sintetic toate personajele cărții. Ea seamănă cu un act dintr-o **dramă**, concentrat recapitulativ. Adună toate destinele la un loc și facerea fiecărui personaj e pusă față în față cu facerea celorlalte într-o radiografie ce dramatizează **in vivo** facerea lumii. Pentru Anghel, Vasilescu, Burcea etc. ședința se transformă dintr-un complot și o acuzare într-o autoacuzare. Vinile puse pe seama lui Filipache se întorc cu rezonanțe și sensuri înzecite împotriva lor. Pintea, secretarul organizației de bază e mediatorul, judecătorul obiectiv, care clarifică răstălmăcirile, calomniile. El e un „lup de ședințe", neîngelat de alibiuri și presupuse. Pintea e în carte raisonneur-ul, vocea corului antic. Portrete vii au toți vorbitorii, unele realiste, altele goyești, caricaturale, pitorești. Raportul de forțe e desenat precis, fluxul și refluxul opiniei e remarcabil, scenariul e perfect. Ședința e lăsată deschisă. Nu se trag concluzii, nu se face dreptate. Ea nu rezolvă nimic deși întreg romanul o pregătește, îi întreține așteptarea, o regizează pînă la cele mai mici detalii. Desfășurarea ei e importantă ca **explozie** și **implozie** a eroilor, ca spectru în întregime desfășurat al unei lumi noi ce se transformă. **Facerea lumii** impune ședința ca **spațiu al deschiderii**, ca punte între trecut și viitor, ca metamorfoză continuă. Timpul desfășurării ședinței nu e considerat ireversibil. Numai excluderea Evei din U.T.M. pare să închidă sau să fringă evoluția unui personaj deși remușcările lui Matei sau evoluția fetei lui Filipache infirmă această opinie. În fond, tonalitatea romanului aparține dramei nu tragediei. Nimic definitiv, oprit, stagnant ca desfășurare în această carte cu trepte pe care unii se înalță și alții se prăbușesc, cu o lume în evoluție și revoluție și alta în disoluție. Iar ședințele, deși satisfac legea celor trei unități, atît de clasică, se decupează modern, își ies din matrice, dezvăluind de fapt o lume vie, nu cifre și puncte pe ordinea de zi, ca și spațiile epice tradiționale la care, cu siguranță, se adaugă.

Doina Uricariu

colocviile «luceafărului»

ȘEDINȚA — spațiu al confruntărilor umane, al opțiunilor social-politice — ȘI LITERATURA

Scena și culisele

imagine virtuală simetrică, reală, dar imposibil de atins). Criza sa de creație își are originea în acea trădare a cuvîntului pus să slujească (în ... articole, literatură) neadevărul : **„Spun ce-am spus atunci, la ședința de la școala de activiști culturali '—" „Ori la cealaltă ședință, de la sala cu oglinzi". „La celelalte fiindcă au fost mai multe, nenumărate '—". „Și eu am vorbit mereu, de zeci de ori am vorbit, de sute de ori "** grăiește Ghețea înainte de a lua cuvîntul la o ședință, sintetizînd drama unei perioade istorice.

★

Insistînd cu severitate, cu dese reîntoarceri în trecut pentru lămurirea unor detalii biografice (tehnica parțializării informației, cum o numea Marian Popa, este de altfel prezentă în multe romane contemporane ale profesorului Cristian sau ale celor din jurul său, neîntîmplîndu-se mai nimic în afara cîtorva stări neașteptate (obositul mai fatal, apoi interes, vervă, și din nou oboseală) sau mici incidente (cearta și împăcarea cu Vera, discuțiile cu Andrei, proiectele sinucigașe de acesta, cearcănul unor foști prieteni, Bedman și Cristina), romanul lui Augustin Buzura ar putea da impresia unui ansamblu amorf, dacă tot acest material epic nu s-ar cristaliza (subteran) prin prezența scriitorului anonimului dă citeva ori stă atît de bine cunoscut — interpus spațiu, și nu individual) și a lui Codreanu, omul bolnav de fidelități (**„Dacă o să cedez și fac și bust, tot îți dureste, dar acum trebuie să-l opresc oricum, n-am de ales"**). Întreaga cursă a neantului se desfășoară între telefoanele reci ale unor participanți (aflați în postura de acuzatori sau apărători ai doctorului Cristian) la vot are avea la o banală ședință de zeci de ore, în aparență, inofensivă „Educația studenților", dar deveniță, datorită întîmplărilor, un adevărat război strategic purtat în jurul obținerii zonei de influență pentru postul de rector. Amănuntul acesta trebuie reținut : nu este vorba de obținerea postului (nu a candidaturii) ci de denigrarea unui posibil rival, crearea unei atmosfere defavorabile unuia, în favorabile altuia. Scopul pare urîrut nu numai în raport cu mijloacele folosite, dar și în sine. Această inconsistență sporește ironia situației. Iar dacă scrisorile anonime în care este acuzat, birlit profesorul Cristian nu-și mai găsesc un sens pe măsura acuzațiilor din cauza faptului că timbrul aparține unei alte epoci (altor practici), întîmplările de noapte, jocul meselor de restaurant a unor orașii refulate practicat de Codreanu pentru a-i submina autoritatea (ilustrînd, grăitor, umanul) prind rădăcini și dau roade. Invidia, egoismul, orgoliul, resentimentele ce, solidarizate, alterează personalitatea ființei umane se dezlănțuie în banala ședință după regia bine pusă la punct a lui Codreanu. Este aproape mai bolnă în discuția Andrei : **„Judecatul prodan** (acuzarea unui coleg — n.n.) **este dintre cele mai grave și ei urmează o pată asupra întregii noastre studențimi".** Este numai prelimiul spectacolului pregătit în sufletul. Fiecare știe ce are de spus (profesorul Costa își va spune activitatea științifică, Vasilia cărților, iar el privește cu nemulțumire pentru că **știe** că vor urma probele înșelătoarele ce artă din urmă și puse în circulație : declarația lui Redman **„cum să i-ar fi cerut bani și o alta a unui necunoscut care declara că Andrei i-ar fi violat nepoata".** Profesorul Cristian adoptă singurul răspuns posibil : părăsirea ședinței **(„Nu cuvintele te apără! Nu mai dau doi bani pe ele. Faptele, singurele... căci pentru cerea ce n-ai făcut, n-ai vrut sau n-ai putut face nu există iertare").**

Orgoliile bîntuie violent și au nevoie de cuvînt, de spectacol pentru a se manifesta. Învinuirea împotriva doctorului Cristian, frîul liber dat fețelor ascunse, urîte din fiecare reprezintă o comedie : aparentele (principiile, opinia publică, reacția obiectivului) sînt deseori și transformate în măști mînuite cu abilitate din culise de esența lucrurilor dezvăluită de-a lungul întregului roman.

Constantin Stan

Meditație caracterologică și politică

„aceste zile și aceste nopți" (1982) de Teodor Mazilu e romanul ședințelor, deși, propriu-zis, numărul lor întrecere acelui normal de 3-4 ori (mai puțin exercițiu e adevărată magie a funcțiunilor fundamentale ale organismului ale lumii ore în șir, în cîteva zile trăsnite și mult dezlănțuirea ei, numărul contribuie pe deplin la acest lucru : „ședința" e o dată pe lună și se desfășoară de obicei în o singură dintre zile sau mai adînd în cuprinsul căruia și în orbitele celorlalte. Pînă și limbajul cotidian este cuprins și pentru acele ședințe publice" care fac și azi deliciul amintirilor. Aceea solemnitate a cuvintelor adînci o fulgerație a unui telegrafist care notează : face fețe o declarație de acest fel. În mod inevitabil cineva pronunță cuvîntul direcție, e tratat cu ură de către participanți pe motiv că „nu e principial". Doi bărbați, adînc la un loc de o deplasare, vorbesc cu la ședință iar unul „trage cuvîntul" la alegeri. O fostă aristocrată, doamna Bogdănescu, n-a încetat niciodată limbajului de politică și le utilizează cum dă dumnezeu pentru a-și arăta „adevărata". Altul se dovedește că noțiuni pe mașini cu „a respectat „morala proletară". Un fost director-adjunct, criticat în ședință, e tîrîtură și la curînd de propunerile neavenite care i se combătuse. Ședința cumulează rapoartele amoroase și Teodor Mazilu nu-a dat o pagină exemplară, de un umor fin, asupra deceptelor suferite de o femeie cînd acesta ei se comportă las într-o ședință unde e criticat : „Asculțîndu-i cuvintele jalnice de om care cerșea îngăduința tuturor, Larisa avea impresia că de-acum înainte Cucu va veni să facă dragoste cu ea în felul în care luase cuvîntul la ședință, în felul în care se comportase la serviciu". Și urmează o scurtă reverie goyeliană, unde Cucu se apropie vermicular de soție și insoțește fiecare treaptă amoroasă cu cîte o înfricoșată rugăciune de iertare. Efectul estetic este formidabil și din aceste conturi sentimentale și-a făcut Teodor Mazilu un stil unic. E totuși alcătuit romanul numai din asemenea specimene maniace ? Sigur că nu. Ceea ce Teodor Mazilu e contra „ședințizării" vieții umane. Nu-i place omul redus la un șir de propoziții automate, cu existență mecanică ale cărei maluri sînt ședințele. Înțelege că o întrunire democrată mișcă adînc conștiința, că provoacă acea senzație de neliniște fertilă, contrară placidității și maniilor unora mai indiferenți. Însă Teodor Mazilu este ostil ședinței mecanice și faimei ședințomane, nu-i place ședința prelungită la circiumă și prefăcută în birfă curentă care degradează ideea și modifică sensul ideologic al ședinței. Omul care își birfește colegii pe marginea gesturilor de la întruniri e un Mitică, cu o pasiune gratuită pentru chestiuni politice, valabile în absolut, reduse de o îngustă conștiință la condiția pălăvrăgelii.

De altfel, „Galeria palavragiilor" l-a pasionat pe Teodor Mazilu care e un caracterolog și un moralist de formulă satirică. El vede umanitatea în aspectele de preferință comice, reducînd-o la înfățișarea unui album cu figuri strîmbe, caricaturale, un șir de indivizi izolați în imobilitatea ierbarului. Galeria lui de tipuri e un „insectar de buzunar", izolate prin formulă în operă spre a le investiga mai bine și a le reduce mai repede la neant.

Ședința e o lume, pozitivă în raporturile normale, satirizabilă cînd ia aspectul mecanic și grotesc al reuniunilor superficiale și fără efect. Populația ședinței, privită cu lupa lui Teodor Mazilu, e o faună bufonă, cu eroii ei hilari. Pe aceștia, autorul i-a pictat în felurite circumstanțe, căci omul simplificat și cu respect fetișist pentru idei neînțelese l-a preocupat mereu pe Teodor Mazilu. „Eroul ședințelor" e inapt profesional însă combativ, „pune bine problemele", adică vorbește ca un retor, e convingător prin formă și vid în conținut. Ședința e pentru acesta o luptă, o competiție și pentru aceasta se pregătește atent, ca un atlet înainte de concurs, ca actorul înaintea spectacolului. „Devenea foarte curajos, leu, nu altceva (...) Fiecare nuanță fie-

care gest, fiecare îngrijorare, fiecare cuvînt, fiecare glumă erau bine măsurate. Dar deși erau bine măsurate, dădea impresia că sînt spontane, că atunci se născuseră prin apriga lui pasiune. De fapt, nu spunea nimic, dar crea o stare de îngrijorare, de confuzie, de nesiguranță". Ședința este premiera lui, este recordul lui local și contramandarea unei întruniri este pricină de adîncă durere.

Nu altfel e „tovarășul cu perspective", trecător pe la toate serviciile posibile, iscusit în a da iluzia inteligenței și a interesului social. „Iluzia" e condiția vieții lui, însă „tovarășul cu perspective" nu e fantast. El are, dezvoltată în grad înalt, funcțiunea adaptabilității : dacă o judecată este stupidă și stîrnește ilaritate, vorbitorul „deștept" se adaptează iute și decretează : „Acesta ar fi aspectul glumeț al problemei". Omul n-are însușiri propriu-zis teoretice, numai așa zis combative și se ferește de a trage concluzii ca și de orice acțiune care să-l privească direct. Umorul iese aici, ca în vechea comedie, din contrast : masca ia locul unui chip timp, care se vede totuși pe sub acoperișul prea străveziu.

Alt personaj e „licheaua sentimentală" (Alecu din „Cicatricea"), combativ și evocator, care ia atitudine contra unui vechi prieten de pe șantierele tinereții. Pentru el, ședința e scena și odată spectacolul încheiat, omul își reia chipul profan și se poartă cu amicul combătut ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Ce se vede de aici ? Că Teodor Mazilu vede în micile gurtări maniacale și în acele maladii sociale, temporare, ale falsei combativități, cazuri cu efect moral degradant. El le supune unei priviri lucide și le reduce la adevărata lor înfățișare nulă, căci a tolera o asemenea conduită este a simpatiza omul mecanic și comportamentul lui derutant. Condiția lucidității este, la Teodor Mazilu, ironia și a desfășura în fața lectorului această faună de ședințomani, această umanitate cu mistica ședinței însemnează a da, în perspectiva moralei lui absolute, adevărata măsură democratică, veritabila ședință democratică. Departe de a fi un șablon literar sau o temă conjuncturală, ședința este la Teodor Mazilu un obiect de meditație caracterologică și politică contemporană.

Artur Silvestri

Ceramică de Victor Vicșoreanu

Un topos al prozei contemporane

Socotit de unii un fel literar, mocirul ședințelor are o vitalitate cu atît mai puțin de neglijat la meditație. Aproape ca efect de voce desparte **Bărăgan** de V. Fir. Galan de **Cer curat**, volumul de debut al unui mai tînăr prozator literar. În tot acest interval, alte scheme romanești, subiecte, tratarile-uri dramatice apar prin ce și aduc o nou permiat ireconsiderabil. În literatură, moda se autocondamnă la efemeritate. Toată această efăimire a motivului, ale cărui etape se numesc succesiv **Facerea lumii, Istituirea, Dumirea revărsată, A sosit ora !, Coloane sub lună, Clipa**, nu se explică doar prin simplă conformitate. Un motiv are vitalitate cînd intră în rezonanță cu spiritul unei epoci.

Sublimare a realului, literatura este întotdeauna și reconstruire acronică. În ședință, în „generală" îm să folosesc un termen cinematografic) trebuie văzut prioritar nu un subiect, ci o expresie a conținutului pe care realitatea. (Că au existat și pretexte) ce au utilizat motivul din pur conformism nu se poate nega, însă faptul nu are importanță.) Nesă nu descindem acolo în mod mimetic, nu se instalează cititorul lenevos în cotidian. Imperativ noului presupune o bătălie în planul conținutului, o perpetuă dialectică. Emblematică pentru acest sedentar, această cioclare între inerție și forțele opuse ei, constituie, prin definiție, un spectacol incitant pentru prozator. În ultimă instanță scriitorul își justifică opera tocmai prin gloria scriitorilor superioare ale lumii contemporane, el fiind, mai ales, chintesența curentului ce exprimă adevărul. Ori adevărul, ne învățăm-o o bunăoară, se învață din cunoașterea opiniilor. Ședința, e cale sau cîmp de agonie la adevăr, îl facilitează în chip firesc pe scriitorul de azi. La devine un aspect **major** al prozei noi, atît ca temă, cît și ca mod de construcție romanesc. Ședința, adesea sau și vizibilă, devenită o cripte inferioară prin lupta dezlănțuită între adevăr superior, intrat în conflict cu diversele categorii ale minciunii, care îl opresc, lezează inerția de logică, manifestările retoricii și chiar **variante** pe tîn de violență și talentul prozatorilor. Să reținem spre exemplificare, două cărți, doi eroi, două din multitudine posibilă. Anton Filip, din **Bărăgan**, și Tudor Cernat, din **Clipa**, au în ceață dreptate : în timp care-i **separă**, o **identitate** unică. Antitezele nu convin, însă, în mod egal. Cartea lui V. Em. Galan, deși scrisă la numai cîțiva ani de la evenimentul care-i figurează punctul inițial : trecerea la cooperativizarea agriculturii, pare elaborată foarte tîrziu, este **remarcată**, nu dă impresia actualității. Romanul are un caracter oarecum arheologic, este hîrsit, cu replici care par desprinse din procese verbale îngălbenite, ce rețin doar „zarva orală" a vremii. Ce forță se înfruntă în fond în **Bărăgan** ? De o parte se află Anton Filip, partizanul eradicării totale și rapide a obstacolelor ce stau în calea cooperativizării. El își închipuie că este suficientă relevarea justeței unui principiu pentru ca acesta să devină automat operant. Epoca însă, încă tulburc, nu obișnuise oamenii cu opțiunile transante și instantanee. Să nu uităm apoi că avem de-a face cu țărani, ființe rezervate din instinct față de schimbările bruște. De cealaltă parte se află cei ce se opun noului, cei care operează cu un arsenal ce nu exclude speculare ignoranței, a imponderabilelor sufletești. Interesant este că în dispută sînt angajați oameni ce se revendică de la aceeași ideologie. Unii o aplică însă într-un mod creator, ceilalți într-un chip închistat, înțepenit și, la urma urmei, străin de spiritul revoluției. Rezolvă ședința „agitatorică" ceva ? Lucrul este discutabil, la cititorul are la lectură senzația spectatorului ce urmărește din fotoliu o confruntare carageleșcă. Personajele ce întruchipează „vechiul" (era să zic „răul", întrucît lui V. Em. Galan nu-i lipsește ostentația moralistă, gustul pentru tipologii manicheiste) au structura eroilor de vodevil. Anton Filip se lupta cu niște marionete, cărora li se conferă în mod artificial o dimensiune tenebroasă. Într-un roman ce se vrea realist, care pleacă dealtfel de la modele reale, tocmai lipsa conformării la realitate, extrem de vizibilă în chiar episodul ședinței, frapează. Erhan își demască fiul (...ca tată, recunoaște «cu multă, multă durere în suflet», că este necopt încă și tare flușturatic, așa că mai bine ar fi lăsat pe cîțiva ani acasă sub mîna părinților, ca să învețe a munci și a chibzui") intenționînd să obțină prin această atitudine de Saint-Just rural o ipotetică demnitate viitoare. Pretorul, conducătorul ședinței „agitatorice, vorbește în plin Bărăgan, ca un avocat ardelean de modă veche, mulțumind „în numele și cu asentimentul întregii populațiuni" „organizațiunii de partid din plasă și tovarășului Lencu nominal" pentru faptul că au fost „impulsionați și mobilizați". Alert sînt surprinse totuși reacțiile masei ce trece derutant de la o stare de spirit la alta contrară, în funcție de debitul retoric al unuia sau altuia dintre opinenți. Că dezbaterea nu trezește totuși un ecou profund în conștiința lor se poate deduce și din apatia iremediabilă care se constată la sfîrșitul ședinței. „Agitatorica" nu soluționează nimic, iar ceea ce trebuia să fie o culminație, o lămurire definitivă, devine abia începutul unei lungi perioade de mașinații subterane. Oamenii sînt neconvinși, fiindcă adevărul formulat plat e inferior calomniei abile.

Evident mai complexă, și așa în pofida similitudinilor (Lencu are drept corespondent pe Artistică Plesoianu ; magazionerul-ajutor cu vocația demascării este un echivalent mai vechi al cadristului Mihalache Dometie) este viziunea lui Dinu Săraru din romanul **Clipa**. La Dinu Săraru ședința devine un spațiu deschis oricărui rezultat : destituirea sau menținerea lui Cernat în postul de director. Sfîrșitul, indecis, anunță o nouă ședință, de astă dată cu un „caracter intern". Dar nu finalitatea ei contează în fond. Adevărata ședință are loc în conștiința voluntarului inginer Cernat. Cea din planul **real** este neîndoielnic mult mai puțin spectaculoasă decît aceea din planul **imaginar**. Ca și Filip, Cernat are un anumit „individualism agresiv". Spre deosebire de Dumitru, eroul este un inocent în politică, fiindcă nu știe că izbînda principiilor implică o strategie, nu simpla lor enunțare. În fond, tumultuosul personaj este și el victima unei iluzii : aceea de a crede că o cauză dreaptă se apără de unul singur.

Foarte fin surprinde prozatorul dialectica stărilor sufletești ale personajului. Sub dinamismul afișat, Cernat ascunde un reflexiv, un timid. Ulcerat de neîncredere, el vorbește patetic în planul imaginar, dar șters, „cu un glas alb, un glas de om sfîrșit", în planul realului. De la un moment dat miza confruntării devine indiferentă și chiar dacă Tudor Cernat ar fi fost învins, el este învingător în absolut, fiindcă înțelege că principiile nu există în afara oamenilor, că sînt întrupate de aceștia. Ședința se metamorfozează astfel dintr-un spațiu al dialecticii exterioare într-un mod problematic de a ajunge la un sens existențial. „Tehnocratul" exemplar Cernat devine pur și simplu **omul** Cernat.

Ioan Adam

Vîrstele puterii

Romanul **Clipa** al lui Dinu Săraru este construit pe o dublă simetrie, în care unul dintre termeni este o premisă, căreia i se opune o concluzie ce o anulează, o neagă. Prima este filozofia ratării clipei în favoarea unei eternități ce nu aparține nimănui, cu care debutează romanul. Acestei idei finalul romanului îi opune o alta, și anume că este cu putință, că este chiar necesar ca clipa să nu fie ratată, iar eternitatea să fie cucerită. Între acești doi termeni simetrici, romanul se desfășoară ca o demonstrație. Această demonstrație este în același timp subsumata unui alt complex ideologic, încadrat într-o altă simetrie, care devine o veritabilă lecție de istorie. Este vorba de o ilustrare a evoluției gîndirii și comportamentului revoluționar, a înțelegerii, de restructurarea conceptiei despre putere.

În planul compoziional al romanului, această simetrie este fundamentală și termenii ei opuși se constituie ca situații esențiale pentru existența personajelor, dar și pentru istoria contemporană.

Cele două evenimente opuse simetric sînt două ședințe. În romanul lui Dinu Săraru ele reprezentînd un complex de relații între personaje, o zonă a înfruntărilor, a unor mari tensiuni psihologice, a unor mecanisme ale reacțiilor umane, în fine o situație-limită ce relevă lucruri fundamentale pentru viața unui om și pentru viața societății însăși. Este ceea ce face ca ședința să fie un eveniment de o mare gravitate și ca întregul roman să fie străbătut numai de limite de forță, întîmplările, emise de cele două evenimente de acest fel.

Pentru existența personajului ce susține romanul, Dumitru Dumitru, cele două ședințe sînt evenimente fundamentale. În prima ședință, pierzînd din anii lupei împotriva „dușmanului de clasă", Dumitru este chemat spre a fi judecat. În cea de-a doua, acolo personajul este chemat să judece. Ipostazele personajului nu sînt atît de net diferențiate cît ar fi de așteptat, întrucît conștiința să și-a păstrat neschimbate valorile și credința. Ceea ce s-a schimbat este climatul în care se produce evenimentul, coordonatele.

Povara tragică în care Dumitru Dumitru are revelația absolutei disparități al lumii care îi paralizează și îl orbește pe cel care îl acuză — în psihologie, nu din rea credință — persistă durerea în memoria personajului. Ea este o experiență tragică, dar care nu degradează conștiința de comunist și buna credință a acestui om „pentru care niciodată nu existase o altă alternativă și un alt mod de a-și concepe existența".

Această ședință se desfășoară în climatul involuntar pozitiv general de inexperiență, de frica de necunoscut, de neînțelegere. „Frica de propriile noastre urmări". Primejdii reale pentru țelurile fac în acest climat să proliferezе suspiciunea și teama nediferențiată, traumatizantă în cazul unor primejdii și vinovății fictive. Pasajele în care Dumitru este urmărit de amintirea acelei pierderi dramatice sînt dense, tensionate, realizate cu forță cinematografică, prin alternarea de planuri, prin surprinderea reacțiilor exterioare, prin puterea de sugestie a scenelor, prin deformarea subiectivă a percepției, generată de șocul moral : „Gurile celor care îl înfierau se deschideau și rămîneau mute pentru el, el vedea numai mîinile ridicate una după alta și gurile negre deschise, și ochii care se fereau să cadă cu privirile asupra lui".

Pasajele ședinței fac să alterneze mișcarea sălii, în care se detașează detalii semnificative pe fondul voalat de timp, cu introspecția lucidă a personajului.

Rememorarea se produce fragmentar, dar de-a lungul romanului scenele ședinței au recompus unitar, în succesiunea lor reală. În cadrul acestora se realizează o altă opoziție, între calmul atitudinii lui Dumitru, neclintit în credința în adevărurile sale și agitația sălii electrizate de suspiciune și neliniște, copleșita de pîcla confuziei și a erorii. Atmosfera este creată prin evocarea în ansamblu a scenelor, cu sugestia de subtext a stării psihologice a celui acuzat și a acuzatorilor. Epuizarea nervoasă se răsfrînge asupra ambianței, nu lipsită de o încărcătură simbolică transferată asupra concretului : „O lumină tulbure se tîra leșinată pe fețele obosite și năclăite de nădușeală, se făcuse cald, înăbușitor de cald, luările la cuvînt se înteseriră, și fiecare din ele semăna cu cea dinainte, aceleași fraze și aceleași declarații și aceeași condamnare și aceeași spaimă înecau și sufocau puținele cuvinte rostite gîlgîit și tremurat".

Plenara din romanul **Clipa** este, prin puterea de sugestie, prin atitudinea comprehensivă și prin refuzul grotescului, una dintre cele mai reprezentative ipostaze ale acestui tip evenimențial, devenit prin problematica sa și prin frecvența și modalitățile cu care a fost abordat, un element de referință semnificativ în literatura românească contemporană.

Liniile de forță ale acestui eveniment predomină în textura primei jumătăți a romanului, după cum, simetric, tensiunea ședinței din finalul cărții predomină în a doua parte.

Această ședință se opune celeilalte, ilustrînd o altă virstă a istoriei.

Clipa este un roman cu mai multe finaluri și unul dintre ele este ședința care se încheie cu refuzul calm al suspiciunii și al puterii ca act inchizitorial, al intimidării și delațiunii, refuzul, cu alte cuvinte, al fricii și neîncrederii, al climatului încordat și traumatizant, și cu afirmarea unei gîndiri politice limpezite, deasupra confuziei începuturilor, cu afirmarea deci a unei alte vîrste a puterii.

Sultana Craia

ion crînguleanu

Eră modernă în România

(fragmente)

Mota :
„Cînt omul material din creștet
pînă-n tălpi"
Walt Whitman

I

Să-ți facem, Românie, chipul gata de privit
În cea mai limpede oglindă dinspre viitor,
Cînd ochiul tău etern e clar și-ntinerit
Iar fruntea ta gîndește amplu din acest popor.

Să-ți facem chipul din albina sfîntă
Ce zumzăie Carpații jur-împrejur clădind
inmiresmat
Palatul ei de miere românească și cuvîntă
O rază de lumină muncită zdravăn, sigur
și curat.

Să-l conjugăm plural, prin graiul tău etern
Cu toată firea noastră grea de timp și crez
Aici, unde de mii de ani luceferii se cern
Ningînd lumina lor, rodirilor spre miez.

Să conjugăm plural, pe românește tierul
și nisipul,
Amploarea mîinilor și-a frunții
să ți-o conjugăm.
Să-ți ridicăm din vocea viitarului,
spre rodnicie chipul
Și-n miezul vetrei tale comuniste floarea
s-o-mplintăm

Din rîvna apei de-a înainta mereu spre mare,
Din neclintita rațiune a pietrei de-a rămîne,
Din frumusețea Mioriței noastre milenare
Din biruința țărmilor și inimii române,

Din pacea ploilor de vară, din virtejuri-zloată,
Din limpezimea frunților care-au căzut mereu,
Din strigătul lui Ștefan și Mihai și-a celor
trași pe roată,
Din imnurile tale vechi cît somnul unui zeu,

Din biruințe grele, din arsuri adînci
cît pururea din tine,
Din graiul viu și vrednic, vulcanic al zilelor
de azi
Să-ți facem chipul, Românie,
așa cum se cuvine
Cînd, iată, cel mai trainic amotimp, al fierului
începi să-l arzi.

III

Deasupra liniștii, făptura noastră face grai
și sfat
Cu marile metale, cu stînca și cu viiterul
Dar nelipsit, ca pîinea, limpede, curat
Se-aude ca o inimă în noi bătînd izvorul.

O horă antică sub lună munții noștri fac,
Sau par bărbați veniți la un congres
de piatră,
Ni-i dat să închinăm științei acest veac,
Poemului ce izvorăște drept din vatră.

Ni-i dat să izvorîm din însuși trupul țării
Să izvorîm, să izvorîm, să izvorîm, să izvorîm,
Ingemănați cu piatra, cu știința și adîncul
mării
Carpatici și eterni cu șingele din Rîm.

Ca luna, dinți-o parte, vircolată brusc
și grav,
Rămîne în mirare dealul de minereu fieros
Cînd gurile mașinii l-au mușcat concav.
Și rid ca niște cai, prin cer, în graiul lor
frumos.

V

Abrupt ca o carieră de piatră spre fluviu,
Timpul durează poduri rulante în inimile
noastre.
Aproape că ni-s oarbe lacrimile bucuriei,
Atît izvorăsc de repede și albastre.

Ele nu vin prin pupile numai, vin prin frunte,
Prin inimă și prin îngindurare vin ;
Sînt crini înfloriți pe cea mai înaltă punte
A acestui timp comunist, timp titanic și plin !

Graiul secundei nu-i altul decît acel grai
Pe care-l au toate lucrurile în alerta lor
imediată
Luna cîntă peste macarale și munții la nai
O legendă cu emoții de lungă durată.

Cînd sirenele șuieră ora exactă pînă-n etern,
Orașele țării par oceane clădite, în cer,
de curînd,
Toate cîmpiile vin cu grîul prin frig și se cern
Cu obrazul în stele, imnul pîinii visînd.

Un clinchet metalic lucid străzile ridică în aer,
Cimentul se aude întrînd în trupul cetății,
Și-i un adevărat vacarm de elemente
în iureșul
Aproape cosmic al dimineții.

VI

La polul nord al pîinii ard metale grele,
Dau trandafirii-n lună, ca un riu fierbinte,
La polul sud cu fruntea, să se spele,
Așteaptă Făt-Frumos, rostind spre plai cuvinte.

Timplarii tineri duc pe umeri mese și unelte,
Armate de mineri împing eternu-afară,
Din intersecții siderurgice, sar petale zvelte
Iluminînd urcușul timpului pe scară.

O cupă de țiței scăpată, spre luceafăr, toată
Devine insurecție cînd grîul dă în lapte plin,
Rodirea țării prinde aprig să se bată
Cu devenirea, cucerind-o maritim și alpin.

La orizont se văd, ștergîndu-se pe frunte
Cei care dau Cetății grai și demnitate,
Iar din adîncul timpului, fierbinte
Ora exactă în știință și zidire bate.

E timpul să se vadă, mai mult ca niciodată
În lume față României, ridicînd
Cu har și trăinicie averea ei curată,
De truda răsplătită, rodită de pămînt.

alexandru andriţoiu

Sonete pentru hîrtie

lui Paul Anghel

1.

Hîrtii îmbătrînesc, îngălbenesc,
etatea lor ne depăşeşte toarte.
Pastrîndu-le, luptăm cu dalba moarte
de aragul ochilor ce le citesc.

Hîrtia duce visele departe
ca sub peceţi de taină ce vorbesc.
O sus-semnez cu visu-mi nelumesc
şi totuşi lumea lumii mi-l împarte.

Să nu mai ridem, doamne !, de hîrtii
cu dreapta pe velina mărturie
călcînd cu risul prin melancolie
şi cu batjocura prin veşnicii.
Hîrtia mă conduce pîn-la capăt
şi mă continuă cînd, veşted, scapăt.

2.

Prietenul meu vechi e cărturarul
hîrtiilor bogate şi de preţ,
le ştie veşnicile frumuseţi
şi ca pe-un vin vestit le gustă harul.

Pictate litere de-anahoreţi
sau de renaşteri care-au spart chenarul,
el le cunoaşte bine-abecedarul
pe care-l uiţi anume să-l re-nveţi.

Dintru arhiva lui sentimentală
cu degele pătate de cerneală
ies înţelepţii parcă descîntaţi.
Babilonia pune ipotecă
pe suflet şi pe minte gajuri pune
făcînd din cărturar bibliotecă
şi din cititul lui o rugăciune.

3.

Hîrtia mea-i o marmură subţire
cît genele de îngeri. Ea, toşnind,
îmi plimbă degetele prin argint
şi-mi dă un gust august de nemurire.

Pe placa-i rece litere se-aprind
în jar rotund, prielnic şi subţire
şi cintecele vin să ne respire
în sufletul uitat şi suferind.

Peniţa-daltă umblă-n alb şi-l sapă
făcînd simpozion, făcînd agapă
privirilor de adevăr flămînde.
Hîrtia simte mersul şi tresaltă
izvor urcat la treapta lui inaltă
şi prăvălit din nou, menit să cînte.

4.

Din tiestie şi zdrenţe, moara sfîntă
a măcinat o celuloză goală
să facă scutec viselor şi coală
în lumea celor ce, visînd, cuvîntă.

O maieutică gîndirii, — şcoală
ce reînalţă aripa întrîntă.
Cerneala, ca o rouă-n flori, se svîntă
şi curge-n alte scoacuri, mai domoală.

Să măcinăm la moara nostalgiei
candori şi stări de graţii poeziei
şi leagăn literelor clătinate
cum ploile piezişe-n vîntul suplu
pe frunţi, pe pomi, pe spice şi palate,
cînd verbul scris e chip, în ape, dublu.

5.

Bibliofil cu degetele lungi
ca pentru alăute. Ochelarii
pentru miopi. Plăceri de cîn şi varii
un laur dau distinsei sale munci.

În calme convorbiri cu cărturarii
ce nu mai sînt, priveşte cartea-n dungi
şi legătura-i mingiie-ndelungi
aspăţuri. Şi-i cunoaşte şi zeţarii

şi-n Cordoba pielarii şi rapsozii.
Ca pe un chivot ţine cartea-n mînă
precum ţineau pe palmă voievozii
o ctitorie nouă şi bătrînă.
Şi-i umblă visul dinspre prima carte
din lume, către lumea fără moarte.

un prag măturat

(fragment de roman)

mihai pelin

Este greu de crezut într-adevăr, dar faptul că din această zi port din nou numele meu de fată, primul meu nume, adică de domnişoară cum ar spune farmacista din centru, nu înseamnă neapărat că mi-am regăsit trecutul. Însăşi farmacista, această fiinţă ciudată, vedea în condiţia ei de femeie frigidă, evitată mereu de bărbaţi, doar un soi de liman, un ţărm pe care să te arunce valurile şi să-ţi tragi sufletul, fără nici o legătură cu trecerea timpului, cu ceea ce a fost sau ceea ce va urma. Şi cred că, de data aceasta, avea pur şi simplu dreptate. Şi mai cred că era poate timpul să aibă, o dată, şi această femeie dreptate : ultimul ceaI la care mă invitase — serile de pălăvrăgeală aparent senină organizate de ea cel puţin o dată la un trimestru erau cunoscute în acest oraş — părea a fi fost, într-adevăr, ultimul. Convivii din seara aceea, spre sfîrşit, deveniseră subit distanţi şi distraţi, îşi sprijineau privirile pe pereţi numai şi numai într-o încercare de ultimă oră de a evita obrazul ei cernit de prevestiri sumbre, ca şi cum ar fi fost tentaţi să facă abstracţie de existenţa unui om în propria lui casă. Ceea ce nu era politicos, dar era explicabil. Erau sătui toţi de previziunile ei catastrofice, referitoare totdeauna la fiecare în parte şi niciodată la comunitatea lor în ansamblu.

Numai că Dumitru Dumitrescu-Ilgani, primarul oraşului, atunci cînd mi-a anulat certificatul de căsătorie, a fost chiar convins că i-am oferit favoarea de a trăi, alături de mine, cea mai frumoasă clipă din viaţa mea : regăsirea trecutului, a inocenţei primordiale, a precizat el, cu un regret abia disimulat, uşor sumbru.

De fapt, nici el nu ştia foarte bine ce trebuie mai întîi să ascundă şi se întîmpla astfel pentru că se obştina în a tăinui o escrocherie măruntă : în timpul concentrărilor dezertase, fusese arestat la începutul ultimului an de război şi, peste cîteva zile, odată cu eliberarea oraşului, devenise din nou un om liber, aclamînd o victorie la care i se părea că ar fi contribuit. Nu era singurul în situaţia aceasta. Mult mai tîrziu s-a înţeles că, într-adevăr, nici o victorie nu se clădeşte pe laşitate şi, cu toate că ajunsese primar, acest om aparent bonom, la vîrsta la care oamenii îşi rezervă cel puţin o oră pe zi îndeletnicirii de a-şi oferi cu tandreţe genunchii cavalcadelor unor nepoţi zvăpăiaţi din cale afară, se temea pentru trecutul lui dubios. În concepţia lui, eu aveam dreptul să-mi regăsesc trecutul, inocenţa primordială, dar era preferabil şi avantajos pentru mine să privesc înainte, pentru el fiind greu de acceptat riscul că aş putea privi cîndva înapoi, întrezărind printr-o pură întîmplare o parte din sau tot ceea ce el se obstina să ascundă. Ştia că nu întîmplarea mi-ar fi de folos : în noaptea în care a fost arestat locuia în hotelul tatălui meu. Îmi amintesc şi acum obrazul lui livid şi scîrbos cu care şeful patrulei, un tînăr locotenent cu un braţ agăţat în eşarfă, îl urma pe scări spre parter. Poate veneau, şi ei şi soldaţii din hol, de pe front, sau poate au plecat mai tîrziu către front, pentru că s-a mai murit în războiul acela, timp de aproape un an încheiat.

Dar primarul mai ştia că un simplu indemn nu ajunge, el chiar avea puterea să te oblige să priveşti mereu înainte şi nu aş putea crede că procedeul de care a uzat, în ce mă priveşte, ar fi fost insuficient de suav. De astăzi nu mai sînt secretara Societăţii artiştilor plastici, am fost transferată, cu acelaşi salariu şi cu aproximativ aceleaşi atribuţii, pe lîngă o comisie arheologică destinată să săvîrşească lucruri mari în oraş. Nu la cererea mea expresă, desigur, dar de astăzi vechiul meu post a încetat să existe, a fost suprimat. Iar atunci cînd m-a asigurat că voi primi acelaşi salariu ceva din inflexiunile vocii lui Dumitru Dumitrescu-Ilgani mi-a atras vag atenţia : aceasta nu era o favoare, dimpotrivă, mi se dădea să înţeleg faptul că el — adică ei, pentru că primarul nu vorbea niciodată în numele lui, ci în numele întregului consiliu municipal — nu sînt dispuşi să fie generoşi pînă la capăt. Şi cei ce nu sînt dispuşi să fie generoşi pînă la capăt, la momentul oportun, ştiu să nu fie deloc generoşi.

Oricum, nu s-ar putea spune că primarul nu se simţea bine. Octavian Stoica, bărbatul despre care el credea că mi-e soţ, îi provocase destule nopţi albe şi omul din faţa mea nu putea fi decît satisfăcut de faptul că adversarul lui, astăzi, se află în situaţia de a fi părăsit de o femeie. Pur şi simplu jubila şi mi-a întins peste biroul lui modest mîna aceea grăsuţă, cu degetul mic strangulat de celebrul lui inel cu sigiliu.

— Dă-mi-l, dragă, mai repede — mi-a surîs. Este o bucurie pentru mine să te ştiu, în sfîrşit, liberă...

Ostentativ, am evitat să-i privesc inelul care, prin curioasa lui formă, chiar avea darul să fixeze privirea interlocutorului. Ştiam că nu va pierde ocazia să mă asigure că este o veche relicvă de familie, pentru a-mi expedia gîndurile, diplomatic, chiar şi numai o clipă, peste anii nefericiţi ai războiului, spre strămoşii lui dintr-un alt veac. Mai trecusem acest examen, de cel puţin patru ori. În plus, ştiam şi eu ceea ce ştiau cei mai mulţi locuitori ai oraşului : era inelul de sigiliu al unui vornic oarecare, de mîna a doua, dispăruse din muzeu în timpul războiului şi reapăruse, după unsprezece ani, într-o consignaţie de pe litoral. De acolo îl achiziţionase primarul, sau cel puţin aşa susţinuse, pînă în anul în care îl străfulgerase ideea că şi-ar putea construi pe povestea lui o ascendenţă simpatică. Altfel spus, în familia lui, într-un alt veac, ar fi curs sînge : vornicul acela plătise — nu se ştia prea bine ce plătise — cu capul. Dar astăzi, evident, primarului nu-i mai rătăceau gîndurile spre butucul acela însîngerat, în lemnul căruia ienise securea călăului. Avea doar în mînă certificatul meu de căsătorie şi în clipa aceea se grăbea vizibil să-l anuleze. Pur şi simplu era fericit. Apoi n-a mai fost.

— Stai puţin — mi-a strigat, de-a dreptul năucit. De cine divorţezi tu ?... Adică de cine ai divorţat ?... Nu era Octavian Stoica soţul tău ?

— Nu — i-am răspuns.

— Mă rog, nu era... Oricum, nici nu te merita, dar fă-mă, totuşi, să înţeleg... Turcu ? Are vreo legătură...

— Nu, nu are nici o legătură cu acest Turcu chemat de voi să vă facă praf caldarîmul... Turcu acesta al meu, care a fost al meu, se numeşte Paraschiv. Nu există nici o relaţie de rudenie între ei. Cel puţin aşa bănuiesc...

— Stai puţin — mi-a mai spus. Şi tu nu ai fost niciodată căsătorită cu Octavian Stoica ?...

— Nu — i-am răspuns. Despărţindu-mă însă de Octavian, am crezut de cuviinţă că este cazul să reglementeze şi situaţia primei mele căsătorii, de fapt a singurei mele căsătorii... Motivele datorită cărora am procedat astfel, nu trebuie să încapă nici o îndoială, sînt de ordin personal... Octavian se opune din răsputeri planului dumitale de a răscoli pămîntul de sub caldarîmul oraşului... Arheologul acela, Pavel Turcu, abia aşteaptă să înceapă treaba... În toată această poveste aş vrea să mă văd degajată cel puţin din punct de vedere sentimental... Evident, dacă nu se poate altfel...

— Evident, evident — mi-a spus, parcă înghiţindu-mă, fără să se bîlbîie totuşi, încă descumpănit.

Era ferm convins, fără doar şi poate, că i se întinde o cursă, totul fusese atît de limpede pentru el încît îi venea greu să conceapă o situaţie neprevăzută.

— Şi unde este acum acest Turcu al tău... Paraschiv, parcă spuneai că-l cheamă... Cu ce se ocupă ?...

— Este aici — i-am răspuns. Şi nu se ocupă cu nimic, deocamdată. Sperăm... Mai devreme sau mai tîrziu va sfîrşit prin a-l ajuta pe celălalt Turcu, pe Pavel... Pe şantierul acestuia cred că nu i se va refuza dreptul de a munci... Este aici...

Din nefericire, atît pentru mine cît şi pentru Paraschiv, aici însemna oraşul primarului şi acesta a înţeles repede acest adevăr de o simplitate extremă. Însă nu de el s-a agăţat atunci cînd a izbutit să reia conversaţia. Cred că atunci cînd a redevenit bun de gură tot butucul acela pe care şi-l găsise singur în cap l-a reanărut în privirile întoarse spre sinea lui tulbure. Şi mai cred că nu canul acelui vornic obscur se rostogolea într-una de pe butucul acela legendar, în privirile interioare ale lui Dumitru Dumitrescu-Ilgani, ci capul lui Octavian Troica. Pentru că, subit, şi-a regăsit zîmbetul cu care îmi primise certificatul de căsătorie peste biroul lui modest şi eliberat de orice dosare ce i-ar fi sugerat unui interlocutor exigent cea mai mică umbră de birocraţie. El nu era un birocrat, deşi ca primar era nevoit să se ocupe şi de toate.

— Dar Pavel acesta al tău... — mi-a zîmbit, redîndu-mi mărinimie. Poate că are nevoie de ceva... Poate l-ar putea ajuta într-un fel...

— Nu-l poate ajuta nimeni — i-am răspuns. Nu mai ştia ce să-mi spună. Îşi căuta vizibil cuvintele.

— Voi, femeile, veţi duce lumea de rînă — a mai izbutit să oftez. Începe să-mi fie teamă de voi de cînd aveţi drept de vot...

— Personal, nu l-am exercitat niciodată — am surîs, eu de data aceasta.

Nu a mai vădit nici un semn că ar fi dispus să continue conversaţia. Mi-a anulat certificatul de căsătorie şi mi l-a înapoiat cu un gest în care am întrezărit imediat faptul că vede în mine, mai nou, un munte întreg de cinism, un ocean de dezabuzare şi că nu se va sfii să nouă-iarizeze în fel şi chip această nouă imagine a fărîturii mele rătăcite în picioarele politicii lor. E foarte greu să fii femeie în lumea aceasta despre care el crede că, într-adevăr, femeile o vor duce de rînă, dar astăzi nu mi-a îngăduit să mă apese prea mult această neliniste. Nu mai putea da înapoi. Era ca un tren de marfă lung, fără sfîrşit, obligat să frîneze în numai cîteva sute de metri, şi nu s-a putut opri chiar acolo unde ar fi dorit să se oprească. Sub privirile mele a semnat şi hîrtia prin care eram transferată la dispoziţia unor arheologi convocaţi în oraş. Şi din clipa aceea, într-adevăr, am fost o femeie liberă, deşi nu încercam mai mult decît senzaţia că mi se aşterne sub picioare doar un prag măturat.

ioana proca

Lupi de foc

Mă îndoiesc că ura îţi e virtute,
în lumea desfrunzitelor amiezi,
sînt lupi de foc, cuvintele şiroaie
pe seama lor tu plîngi şi te distrezi.

Sfîrîezi destinul lelelor sărace,
nimic nu te-nfrînează, nu te doare,
cînd din vitrina rangului încoace,
iubirea ta e ieftin drept servitoare.

Coruri de inimi vor veni să-ţi spună,
de ce melancolia le-ai trădat,
sloboade ura ce-o păstrezi cumună
peste paloarea primului păcat.

Şi dintr-o parte să priveşti străină,
măcelul inelarelor pierdute,
cum poţi să uiţi că iarba pe colină
ţi-a dat şi ţie linişte ? Dar du-te.

Nelinişti

De-o vreme ne urîm,
Ne amintim ceva ce nu-i al nostru.
Imaginea cepelor dintîi
Lasă o dîră neagră peste noi.
Şi nu te recunosc, stîlp de cenuşă
în neconcordanţă vană gîndirea,
Tu, cel lîngă de care n-am visţă
Eşti azi străin cu cei pierduţi.

Plătesc cu suflet orice gest firesc
Şi minte nu-mi încape în oglindă,
Vreau să rîvnesc ceva şi nu-ndrăznesc,
Mi-i teamă de-o zvîcnire
Ce nu-mi permite starea mea de dor,
În care mă arunci cu voia firii,
Ploaie de munte, rupere de nori
În inimă e-un glonte cu safire.

Gîndeşte-te, cît timp avem destul
Şi vina nu ne-neînge, nu ne ceartă,
Convalescenţi ai aceleiaşi pierderi
Trecem tăcuţi prin lumea-adeliată,
A unui iertător nesaţ al firii
Ce ne hrăneşte-n aluat despărţit,
O, unde-i fericirea, unde-i viaţa
Pe care-o căutăm nevinovaţi !

Şi dintr-o dată, ca un semn stîrnit
Din gură în-au zărit bombe de jar,
Cheiuri de-un alt destin fără hotar,
Pe aspru sîd al glezîor de-acum
Nu te-nţeleg, eşti altul, semeni plîns
Pe unde mă atingi deschizi fierbinţi
Răni necuprinse-n pieptul umilit.

anais nersesian

În ameţeala soarelui

În ameţeala soarelui ne scăldăm
în laptele arborilor şi în lacrimă.
În strigătul pietrei ne ascundem
şi în navala nestinsei lumini
ca într-o joacă fără asemănare
înveliţi în timp şi în iubire fiecare.

Se înfierbîntă trupul prin pustiu,
în urma noastră ierburi cresc înalte
şi printre arbori deşi ne căutăm
căci ne aflăm mereu în altă parte
albăstrii ca o stepă de cicoare
cu degetele înmuiate-n soare.
Se face-n jur o lume de mărgean
În ameţeala soarelui ne rotim, ne reteam...

La vama cerului

Să calci încet, cu pasul măsurat
ce trebuie să se vindece pămîntul
pe rana locului în care-am adăstat
să treacă suspinatec, molcom, vîntul.

Încet să mergi ţinîndu-te de stele
pe drumul renunţării pazit de-un şarpe orb.
Învăluite-n galben, frontiere
la vama cerului, în taină, se resorb.

Alunecă penumbre pe mişcarea lumii,
în scoica nopţii marea moare-n vaier.
Pe marginea luminii dansatorii
se iscă şi se spulberă în aer.

Pe trupul tău rămas în aştinţit
zălog al orelor ce nu au fost plătite,
incandescent, nevinovat jertfit,
vibrează înalt solarele cuţite.

Decor pentru această întîlnire

Doar simple lucruri,
fum uşor trecînd peste colţuri,
supraţeţe aburite, conture destrămate
pe care îmi alunecă mîinile,
tangentă cernere de aer
înmugurind înşelătoare forme,
totul făcut anume
pentru întîlnirea aceasta
ce se va duce învinsă
de pe acum intrată
într-un amurg pierdut.

Am strîns înfloriri închipuite
pe trupul ars al unei cărni de lut
ca plină să cînte mormurat
sărbătorind topirea-n clipă
a lucrurilor simple care ne despart.

În tot acest decor abea schiţat
priviri şi şoapte n-or să mai încapă
şi va rămîne între noi curînd
cuprinsu-oglinzii invocate-n gînd
curgînd albastru, albastru ca o apă.

Între noi

Între noi e drumul aflat şi pierdut,
îndrăgostitul septembrie
purtat către vamă pe scut,
visatele ierni
îmbrăţişînd fără noimă colinele
şi umbrele curmatelor zboruri
troienind fîntînile.

În adîncul privirii se ascund
străbătutele, vastele-ntinderi.
Cu aripi desfăşurate
trece austrul spre mare.
Aproape de inimă
suspină roşii arţarii.
Surisuri vin din uitări plîngînd
şi se prefac din nou în uitare.

teatru

t

Scrieri despre teatru)*

Spre deosebire de orice alt gen literar, scrierile **despre** teatru — această artă recalcitrantă încadrărilor în formule şi stereotipii — oferă o perspectivă ambiguă, determinată în mod paradoxal de inevitabilul lor caracter „partizan". Această ambiguitate a perspectivei care ne este propusă reprezintă una din consecinţele finalităţii demonstrative ale respectivelor scrieri, chemate să legitimeze o anumită modalitate artistică sau chiar o viziune nouă. În cazul lui Brecht, experimentator prin excelenţă dar şi teoretician înarmat cu instrumentele de lucru ale ideologului şi posedînd o adîncă cunoaştere a fenomenului teatral, situaţia este susceptibilă de mai multă nuanţare. Căci tentativa dramaturgului german de a forţa convenţia artistică pînă la limitele aparent neutre ale cotidianului nu este numai aceea a creării unei alte convenţii.

Şi totuşi, ca şi scrierile dramatice, scrierile **despre** teatru exprimă un reziduu altfel intransmisibil al personalităţii creatorului, a căror valoare constă, fără îndoială, în amploarea şi generozitatea punctelor de vedere. Şi este ciudat cum un gînditor atît de puternic angajat ca Brecht reuşeşte să evite într-o măsură considerabilă încorsetările de sistem, după cum neobişnuită este însăşi maniera în care înţelege să configureze teoria. Excepţînd „Micul organon", lucrare tîrzie vizînd sistematizarea principiilor şi normelor unui teatru nou, „opera" teoretică care a dat naştere sistemului estetic brechtian manifestă o teribilă indiferenţă faţă de miiloacele de expresie sau, mai degrabă, le acordă cea mai reală însemnătate. Forme eterogene, cum este de pildă dialogul, stau pe acelaşi plan cu articolele de critică dramatică ori scheme conceptuale fără să se stinjenească cîtuşi de puţin şi există chiar un ciclu de poezii, cu aceeaşi funcţie persuasivă, exaltată însă la rangul de literatură care, interiorizînd punctele de vedere, le acordă cu sensul lor mai adînc. Însă poezia şi nu numai poezia, se va canaliza în direcţia convertirii vagului şi metafizicului într-un principiu productiv, a unei plenare reproduceri a omenescului ce nu se confundă cu simularea şi iluzia, iar execesele polemice faţă de arta acceptată şi transformată astfel într-un „factor de ordine" decurg din dorinţa de a elibera viziunea estetică de poncife şi idiosincrasii, de a curăţa calea spre adevăr. Revolta lui Brecht se îndreaptă în primul rînd împotriva artei „iluzioniste", arta care hipnotizează pentru moment, dar tocmai prin aceasta înjoseşte omul, căci îi oferă într-o formă mascată ceea ce, luat ca atare, ar fi fost desigur reprobat şi respins. Şi, cu toate că scrierile brechtiene despre teatru se încheie cu un sistem care, asemenea celorlalte sisteme, caută să impună o cale unică, opacizînd direcţiile ce l-ar putea fi străine, trasînd linii prea ferme pe care, de altfel, creaţia sa le ocoleşte, generînd mecanisme nu întotdeauna valide sau exemplare, aceste scrieri depun mărturie despre destinul generos şi impresionant al unei mari conştiinţe artistice.

Valentin Dumitrescu

*) B. Brecht : „Scrieri despre teatru" (Ed. Univers).

film

f

Sentinţa

Africa este terenul în care cel de al doilea război mondial a concentrat interesele majore ale statelor angajate. De aceea forţa pe care ei a căpătat-o în acest punct exotic a fost adesea considerată „frumoasă" prin spectaculosul declanşat. Aici desfăşurarea propriu-zisă a războiului cît şi revelaţiile de natură politică şi morală pe care le-a oferit au constituit un bogat şi original material de inspiraţie pentru beletristică şi film. Există astfel o variată şi interesantă colecţie de romane şi filme (inspirate de romane) în care „armele" evoluează pe terenul african. Romanul lui Christopher Landon cunoaşte o fericită transpunere prin ecranizarea englezului J. Lee Thomson în **Punct final — Alexandria** (în original Ice Cold in Alex).

În cea mai obişnuită atmosferă canonă misterul se încheagă şi creşte în jurul unui personaj care din clipa apariţiei este un personaj bizar. Evenimentele apărute în timpul desfăşurării filmului sînt toate de aceeaşi natură şi au acelaşi scop, să sublinieze bizareria comportamentului lui van der Poel. O maşină militară, o „rablă" englezească, porneşte spre Alexandria cu un căpitan, un sergent şi două infirmiere. Situaţia militară fiind favorabilă nemţilor, drumul este plin de pericole şi implică traversarea deşertului, zone minate, coline de nisip mişcător, întinderi aride în care apa este doar o amintire sau o iluzie, întîlniri cu unităţi militare germane, o regiune mlăştinoasă care înghite cu lăcomie şi indiferenţă tot ce încearcă s-o traverseze. La începutul drumului, singur, echipat cu un rucsac plin cu ţigări şi gin, apare personajul bizar, van der Poel, cerînd să călătorească şi el cu grupul. Întîmplările grave care au loc în timpul acestei călătorii, încercările adesea eroice la care natura supune grupul de militari, scot mereu în evidenţă calităţile deosebite ale noului călător şi apropie oamenii între ei, în ciuda permanentei suspiciuni care pluteşte în „rabla" încinsă de soare. Englezilor nu le este greu să descopere că pretinsul ofiţer van der Poel este spion nazist. Călătoria îşi continuă cursul în aceeaşi atmosferă, eroii au ocazia să-şi salveze reciproc viaţa. O dorinţă a căpitanului devine un fel de ideal şi promisiune pentru capătul drumului, o bere rece ca ghiaţa, într-un anume bărluet din Alexandria. Iar în bărluet, înainte de a fi predat forurilor militare competente, ca simplu prizonier neamţ (pentru a-i fi salvată viaţa), spionul, un Otto Ludz inginer, rosteşte sentinţa întregului proces de constiinţe şi fapte la care filmul ne-a făcut să asistăm : **Adevăratul duşman a fost deşertul.**

Rezonanţa sentinţei este de o perfectă calitate în acest final de film. Ea este o pledoarie simplă, concisă şi convingătoare împotriva absurdităţii urii pe care războaiele o creează între oameni. **Adevăratul duşman a fost deşertul** sună aproape ca învăţătura unei fabule pe care filmul a lansat-o şi la care spectatorul a fost obligat să mediteze.

Corina Cristea

televiziune

tv

August, la început

● Continuă să fie cel mai bun în ultimele şase concursuri ale emisiunii „Cel mai bun continuă", emisiune care peregrinează prin ţară, un tînăr blond şi nu prea înalt din Alba, Mihai Ţira. Ambiţiile celorlalţi concurenţi, bine pregătiţi şi ei, se lovesc zadarnic de memoria trainică a acestui tînăr care şi-a ales ca subiect liber, „de plăcere", cum se mai spune, folclorul. În ultima transmisie, deşi concurenţa reprezentanţilor Buzăului şi Bucureştiului a fost strînsă, pînă la sfîrşit, Mihai Ţira, situînd corect, la întrebarea de baraj, „Cina cea de taină" a lui Da Vinci la Milano şi nu la Roma, şi-a etalat din nou zîmbetul său de învingător incontestabil, demn emul al lui Ion Pop Simion, concurentul care, după ce a răspuns la toate întrebările ce i s-au pus, pune, la rîndul lui, întrebări altora. Cît despre concursul în sine, mi se pare că întrebările, exceptînd naivitatea celor de la „Civica", sînt interesante, vioaie în „interpretarea" prezentatorului Ion Mustaţă.

● Brigada artistică de agitaţie a cooperativei „Artă şi precizie", premiată cu premiul al II-lea la Festivalul „Cîntarea României" a prezentat, la „Ora veselă", un program atractiv, brodat pe un text umoristico-satiric mult mai bun decît multe alte texte ale aşa-zişilor „profesionişti" ai genului, care merg mai mult pe mîna actorilor şi mai puţin pe propria inspiraţie. Aşteptăm acum şi „efectele" programului, de vreme ce au fost dezvăluite în faţa a milioane de telespectatori pricinile pentru care limbile ceasurilor reparate pot merge şi invers, lentilele de ochelari îndepărtează în loc să apropie, iar verighetele sînt gata la nunta de argint, nu ?

● „Momentele poetice" de duminică se bucură, în afara aerului lor sărbătoresc, şi de lectura proprie a autorilor, fapt întrutotul remarcabil care îi scuteşte pe mulţi actori de eforturi zadarnice. Poeţii, dacă nu toţi, unii dintre ei, îşi recită frumos versurile, poate cu mai puţină dicţie, dar, firească, cu mai mult suflet şi interes. O lărgire a selecţiei într-un astfel de „cenaclu" ar constitui nu neapărat o încununare, cît o încurajare potrivită vîrstei lor, cît şi decorului primăvăratic în care s-a filmat.

● Micul ecran pentru cei mici a început să se anime de la o vreme cu o scurtă emisiune a „şoimilor" din grădiniţele bucureştene care recită şi cîntă cu curaj în faţa camerelor de luat vederi. Păcat că imaginea, luată, cum se vede, cu carul de reportaj, este modestă şi neatentă, neîntrziind prea mult pe feţele atît de expresive ale copiilor. Fiind însă abia la început, presupunem că în viitor redactorului i se va alătura şi un operator care să se apropie de chipurile gingaşe cu înţelegere, cu dragoste şi mai ales cu ambiţii profesionale mult mai mari.

● Primul film cu Jerry Lewis pe care l-am văzut m-a convins că actorii mari nu ştiu numai să se strîmbe, dar să şi joace în aceeaşi comedie două roluri complet diferite, ceea ce nu prea e la îndemîna multora dintre „invitaţii speciali" care se silesc să ne zîmbească simbătă seara.

Iulian Neacşu

burebista

(fragment)

Drama începe cu și din pricina marii înclinări a geților spre practicile și cultul zeului vinului Dionysos. Reacția sănătoasă care se impune pentru reintrarea în marele și bunul vad al istoriei are loc sub inițiativa și autoritatea lui Burebista și a Marelui preot Deceneu. Mare „punct de plecare" urmat de alte acțiuni — disciplină morală, militară, politică — spre și pe „Calea de Sus", ele exercită o mare atracție asupra celorlalte triburi și înghebări statale nord-trace, care — puse și în fața unei noi crize, năvala celților — trimit împuterniciți pentru refacerea unității necesare în vremi de răstrițte — cînd, însă cetățile megieșe eline poartă alte semne și cuvinte.

TABLOUL AL II-LEA

(În Argedava, în Palatul lui Burebista : sala tronului. La ridicarea cortinei, Deopus și Vezina vin din dreapta, intreținîndu-se cu oaspetele și trimisul regelui Burebista, nobilul Acornion din Dionysopolis).

SCENA I

DEOPUS, VEZINA și ACORNION

ACORNION *(în ton larg)*

Mă bucură faptul mult așteptat că se-ndreaptă
Mulțime de soli, căpetenii trimise de triburi.
Să vadă, să-nvețe la voi, înțeleptele chipuri
În care e drept să conducem cetatea, mulțimea !
Spre-acestea și eu m-am tot îndreptat de pe vremea
Cînd se ridica slăvitul, puternicul rege.
Părintele lui Burebista — de cînd se alege
Destinul cel nou al tribului, neamului get.

DEOPUS *(în același joc)*

Vestiții romani niciînd n-au putut să-l oprească,
Oricît de năvalnic, cumplit, s-au dezlănțuit,
Să-nfigă trufașa acvilă și-n nord, răsărit.

VEZINA [1] *(tăios)*

Din nou va cădea repezit, vicleana, din nouri,
Cum cade rănit, doborît, chiar zeul furtunii
— Și orice năvălitor, de-ar fi el regele lumii !

ACORNION

Așa cum a fost doborît, înainte, Lucullus,
Și-n ultima vreme, prea rău nărăvitul Antonius,
Cu nume, poreclă plină de tîlc : Hybrida.

DEOPUS

Dar dacă porni-vor și alții — viteji, nu... „hibrizi" ?
Să stăm așteptînd adormiți, învrăjbiți, neuniți ?

SCENA A II-A

Cei dinainte și Burebista

BUREBISTA
(care a intrat din dreapta, la cuvintele întîiului sfetnic — înaintînd spre ei, în relansarea ritmului mișcării)

Aceasta-i întrebarea la care vor răspunde

(sub alternanța iluminare și întunecare a ochiului sacru, cu privirile către acesta)

— Cînd crezuri și erezuri vor sta să se înfrunte —
Chiar azi, mărîții soli, cu mine împreună,
Cu zeul Deceneu [2], cu toții stînd cunună.
— Dar voi, elinii veniți, așezați la marginea mării,
Cu cine veți sta uniți în ceasul căderii, -nălțării ?

ACORNION
(în același ton, larg la început, apoi, mai „închis")

Mărite rege : tu fiu și urmaș mai mintos și mai vrednic
Decît un părinte și-un rege-nțelept, viteaz și destoinic [3]

— Pe care v-am cunoscut mai bine decît alt elin —
La tronul, mărimea voastră aș vrea să vin să mă-nchin
Drept sol luminos care vine cu titluri întemeiate,
Să-ți ceară să ai ca prieten și oaspe întreaga cetate !
Dar, iată, -ntre „virfuri", vorbesc și strigă acei plini de teamă
Să nu se ridice și geții la loc mai înalt — mai de seamă,
Să-i prade, să-i stoarcă de-averi, la fel, sau mai crunt ca romanii.

BUREBISTA *(tăios)*

Să afle acei ce nu știu să-și aleagă soții, dușmanii,
Că, -n chipul acesta orbeț — istoriei : iepuri, codași —
Și de-nvingători și de-nvinși, vor fi socotiți ca vrăjmași !

ACORNION
(în ton de „palinodie" a elinilor)

La noi sînt mulți negustori și prea puțini luptători,
Cu-atît mai puțin sînt oameni politici și prevăzători ;

(sub întunecarea ochiului sacru)

Și umblă cea judecată, cu capul spart [4], prin cetate,
Că doar la cîntar și la marfă privesc, ca la bun îndreptar
— Măsură și număr al lumii, dar nu cum a spus Pythagora !
Iar agonisirea de bunuri le este înnăscut rațiunea
Supremă-a vieții —, nu Noos, cum spune Anaxagora.

[1] Al doilea sfetnic poartă un nume care va fi și al viitorului vice-rege sub Decebal.
[2] La geto-daci, Marele preot purta titlul de zeu.
[3] În dezvoltare firească, *destoinic : înțelept, viteaz (vezi* și mai departe).
[4] Expresie în stil figurat a lipsei de judecată politică a elinilor, în dezvoltarea conflictului fundamental *Kimeros-Nesăbuința* ; venind cu alte rezonanțe pentru oamenii unei culturi mai puțin desacralizate, situîndu-se în cerc concentric cu înfățișarea la propriu a zeului Zamolxis : cu „Capul rănit, vătămat" (cum se desfășoară și aici drama zeului, în continuare), în largul acord și semnificații ale leit-motivului.

BUREBISTA
(solemn, sub razele care se revarsă din „ochiul sacru" de pe înaltul tronului)

De-acum înainte : Din nord pînă-n sud, răsărit și apus,
Elinii și geții să crească, bogați, pe „Drumul de Sus" !

ACORNION, DEOPUS și VEZINA
(înclinîndu-se)

De mult, poruncilor voastre, cu toată credința, supuși !

UN COPIL DE CASĂ

Înalt prea sfîntul, Marele preot al neamului get !
(iese).

BUREBISTA *(către toți trei)*

La sfat și taină vă chem ! *(către Deopus și Vezina)*
Iar voi privegheați
La ce-i cuvenit pentru soli, primiți și Marele Sfat.

(se îndreaptă spre Deceneu, care vine din dreapta, însoțit de întîiul călugăr ; joc mut de scenă : Burebista îl întîmpină și-l conduce prin ușa camerei de taină, în timp ce sfetnicii și Acornion se înclină. Apoi întîiul călugăr se duce să stea lîngă tron, în dreapta. În sala tronului intră acuma tarabostes Medopa, Byzos și Derzenus).

SCENA A III-A

Cei doi sfetnici, întîiul călugăr, Medopa, Byzos și Derzenus

DEOPUS *(către tarabostes)*

Solilile sfinte, la rege, la Sfatul țării venite,
Cu cinste și a voastră cinstire, vor fi la noi găzduite.

(Cei trei tarabostes se înclină în semn de acceptare și mulțumire ; întîiul și al doilea sfetnic se-ntrețin cu ei, apoi ies prin dreapta ; sala tronului se umple de tarabostes, care fac cerc între ei).

SCENA A IV-A

Burebista, Deceneu, tarabostes, întîiul călugăr, apoi cei doi sfetnici și solii.

BUREBISTA
(intrînd și urcînd pe treapta cea mai înaltă a tronului, împreună cu Deceneu, alături de care, pe o treaptă mai jos, vine să se alăture, întîiul călugăr, adresîndu-se celor doi sfetnici, care au revenit după luarea ultimelor măsuri pentru primirea solilor)

Poftiți acuma pe soli, cum e rînduit, cuvenit.

(Din dreapta se aude cîntare de cîteră ; apoi, introduși de cei doi sfetnici, pășesc, în sunetele acesteia, înșirîndu-se în semicercul format, cele trei solii, pereche fiecare — cea dintîi și cu un cîntăreț din cîteră ; cei doi sfetnici se duc să se așeze la stînga lui Burebista, pe o treaptă mai jos. Solii daci sînt împodobiți cu aur și argint, cei din nord-est au înfățișarea și portul cel mai frust).

Întîiul sol al triburilor
din nord-vest, Centozaera

(făcînd un pas înainte, la ultimul acord al cîntării)

Mărite rege, venim însoțiți de cîntarea citerei,
Așa cum un sfînt obicei din strămoși ne învață,
Cu sunetul ei să aducem, în suflet, în ochi și pe față,
Seninul bunăvoinței, ca treaptă lină a-mpăcării
Și stingere a învrăjbirii, cînd lume nouă se-nalță.

DECENEU *(solemn)*

Din veacuri — lumină a fost chemarea popoarelor trace
Ca nimenea altul pe lume cîntare divină să-nalțe,
Să-nvețe pe oameni, prin marii profeți Museu și Orfeu,
Pe zei și eroi să-i mărească ,prin darul zeesc al cîntării,
Sfînt mijloc și leac : alinarea durerii la „Poarta-mpăcării" [5].

BUREBISTA

Ce sus ne-nălțam pe atunci, biruind destinul cel greu !
Dar iată unde-am ajuns: dezbinați, de dușmani strîmtorați!

CENTOZAERA
(cu tonul larg al „spațialității" lumii arhaice pe care o evocă)

Acuma ne-am ridicat cu toții, pornind din Carpați,
Din noapte-asfințit, răsărit, pînă-n vadul Dunării sfinte,
Din care, pornind la război, sorbim, facem legăminte,
Ținute de noi și de fluviu : dușmanii, -n morminte !

(cu mîinile întinse către ochiul sacru, Kimeros)

Din stepa cimeriană [6], departe la marea cea mare,

Și pînă-n Panonia, -n stepa cealaltă : un neam și o țară !
Căci au năvălit în hotarul nostru din noapte-asfințit,
Cu mare putere izbind, curgînd în puhoi nesfîrșit,
Și s-au revărsat, potop se revarsă, mereu mai departe,
Pe trupul țării urcînd, trufașe triburi, noroade,
Minînd nesfîrșitele, albele șiruri de turme, cirezi

[5] Meșteșugire pentru „Casa Domnia Împăcării" în care intră astfel omenirea, cu Orfeu și Museu în frunte.
[6] Cu numele de la Cumerieni „Înțelepții" — în profilul de pe treapta începuturilor — iar acuma, întreaga moșie necunoscută va sta sub același semn. *Kimeros*, în desăvîrșirea împlinirii, realizînd conceptului : în hypostaziere mitică, pe treaptă „metafizică", coborînd de acolo în istorie.

— Mereu, ca șuvoaie de ape, întinse, cu ochii cît vezi —
Trufași, taurini, după ele numiți, boioi [7], tauriști !

Prădalnici, prin furturi de turme în goană, de-asemeni, vestiți,
Pe care, din tată în fiu, glorios în epos le cîntă,
Cu titlul răpitelor turme, falnic, mereu se-nveșmîntă.
— Cu zările, gloria, semnul acesta, pe brațe și arme,
S-au tot revărsat, să ne-nece, nestinsele gloate dușmane...

BUREBISTA
(întrerupîndu-l, în mișcare vie)

Dar va cobori mai năvalnic, mai vijelios și mai mîndru,
Din munți și din stema țărilor voastre, marele zimbru !
Și,-odată cu el, șuvoaie din munte, oștirile noastre !

CENTOZAERA *(solemn)*

— De-aceea, cu arme și taine, cu lumi și tării pămîntene,
Canonic pe timp mărginit ; însorit [8] Burebista, primește,

Coroana, din veacuri încinsă, purtată în timp de răstrițte !

(Se înclină, întinzînd mîinile spre rege).

Al doilea sol al dacilor, Zoltes

(înaintînd un pas, în același joc și ton, mai iuțit)

Venim, o rege mărit, drepți soli ai poporului dac,
Ce-și duce veacul în marele, -naltul Carpaților arc,
De unde vor coborî — fulgerînd — auritele chipuri,
Să înainteze, viteze, în calea valului celților,
— Tot cercuri de brațe și arme, în jurul zidului munților,
Unite cu oastea, culorile voastre : ca spicul de grîu auriu,
Ca roșul sîngelui nostru, urcînd, pe stindard, purpuriu !
Uniți, s-alungăm mulțimea de oști și noroade-mbulzite
La porțile țărilor noastre, prin ele curgînd repezite !

„Burebista" în viziunea pictorului Gh. Pătrașcu

De moarte lovindu-i, în fugă să-i azvîrlim peste Tisa,
Sub „dreapta, -nțeleapta conducere" [9]-a ta, Burebista !
Și-atunci să urcăm, coborîm, la căminele, țările noastre,
Să-și încununeze Zamolxis, el însuși, viteaza sa oaste !

BUREBISTA
(intervenind spre a da alt curs lucrurilor —, cu patos, „fixînd" cu privirea „magică" pe soli)

Aceasta e tot ? — Uniți pentru-o clipă, înfringem pe celți,
Apoi, la vatră lăsați, noi nemuritori daci și geți,
Dormim pe laurii trecutului, ne punem pe trai desfătat ?
Dar ne-om trezi cu ei vestejiți, vînduți sub coroana
Pe care o pune romanul, învingilor săi, la mezat !
Și cupă de-otravă va fi, atunci, dulceața și mierea
Cuvintelor voastre mărețe, purtate, sau nu, cu citera.

(în joc din ce în ce mai acuzat)

Nu rege deplin [10] voiți să vă fiu, pe stupul neamului get,
Pe cele patru roiri ale sale, ci doară un biet
Sărman rege-trintor [11], o clipă în noaptea vieții lucind,
În moarte, -n a vremilor noapte, cu totul apoi coborînd !
Întîiul sol al triburilor din nord-est,
Zuratumenis

[7] Făcînd popas în ținutul care și acuma le poartă numele, Bosnia.
[8] Cf. inului sacru regal.
[9] Atribute ale regalității sacre, la începuturi ; apoi ale zeității, cu hypostazierea loc.
[10] „Rege deplin", așa cum, în planul divin, Zamolxis își impune autoritatea asupra celorlalți zei. Înfrînîndu-i : cum se petrec lucrurile cu zeul fulgerului (în tabloul III) ; sau reducîndu-i, anulîndu-i, cum se desfășoară, central, „conflictul" cu zeul vinului.
[11] Pe aceeași temă, în variantele diferitelor planuri.

(după o clipă de reculegere, în același ton larg al solilor)

Cinstită-adunare ! În „drepte-ntocmiri", cu-așezare statornică,
Ne ducem veacul și traiul aproape de marginea nordică.
Dar, iată, acuma, noroade și oști de la Soare-apune
Se vor năpusti peste noi și feritele vetre străbune.
Din văi și cîmpii, de pe dealuri ! Ne vor asalta și-n platouri,
Pe munți și oriunde mai stîrnile-n veac singuraticii bouri,
Grea stemă a tribului nostru, icoană urcată pe stîncă ;
Dar, încă, roind din noaptea lumii ce-a fost la-nceput,
Spre noi și spre slavă, mai urcă romanii, venind de la sud,
Și nu mai putem nicidecum fugi de-nfruntarea cu ei,

(punctînd alternativele)

Decît coborînd din cinstiri, ajungînd, din nobili, „mișei" !
Și nu-i putem biruî... decît sub un rege și-un semn.

(în ton înalt, apăsat, — către ceilalți soli)

Scurt fulger de slavă în cursa cu nada pe care-o cîntăm ?

CENTOZAERA
(hotărîndu-se, vorbind hotărît — în greaua neliniște care s-a întins)

E „Buna-ntocmire" [12]. Neamul întreg s-asculte de-un rege,
Viteaz încercat, înțelept, care, -n cumpănă grea, se alege,
Cum este și-a fost totdeauna, de cînd durează și lumea,
Cum spune cîntarea cea sfîntă ce-n vechile temple se cîntă :

(cu aer inspirat, cu ochii înălțați, în acompaniamentul în surdină al citerei)

De cînd, în timp ivit, s-a strîns, hotărnicit
De bolți subpămîntene și cele-aeriene,
De adîncimi de ape — cu stele, semănate,
Zamolxis, zeul vieții în zările eternității !

(reintrînd în tonul dinainte)

De-atunci pămîntul ne este-ntocmit cu patru hotare,
De-apus, răsărit, nord și sud, și alte-ntocmiri, stîlpi de soare [13] ;
În tot attea regate de seamă, -mpărțit, așezat,
Avînd fiecare un rege, ales de Marele Sfat !
Doar cînd e primejdie mare, *pe timp mărginit*, noi chemăm
Viteazul cel mai destoinic [14], de luptă să-l încununăm !
Și trece coroane, în cerc, pe capul celui chemat,
Să urce la locul de frunte, pe rînd, fiecare regat !

BUREBISTA
(privind „greu" la soli)

Văd cumpăna [15] mare din cugetul vostru, și-ntinsul țărit,
Văd neamul, greu dezbinat, în cumpăna morții, pierzării,
Voi soli, „cîntînd" să rămînem în vechiul cerc al istoriei,
Cu patru regi-trintori, căzînd, pe rînd, din carul victoriei !
Al doilea sol al triburilor din nord-vest,

BALAS *(aprig)*

Destoinic, aprig ni-e neamul și el durează într-o clipă,
Ce alte popoare și neamuri abia cu anii înfiripă !

BUREBISTA
(larg, cu amărăciune, cercetînd iar cu privirea „magică" pe soli)

Cu aceste daruri și haruri, curînd vom lucra pentru alții,
Atît mulțimea de rînd, *comații*, cît și *pileații*,
Vedeți cît de sus ne-am șuit, încît am ajuns și-n proverb :
Trist, numele Davus și Geta arată, nemernic, un șerv ;
Și nu va trece mult timp și însuși mărețul Zamolxis,
În veci lăudatul, Stăpînul de Sus va merge-n robie,
Cum spun elinii în greu huiitoare, scornită istorie,
Că-a fost astfel ucenic, în Samos, la Pythagora.

DECENEU *(înalt, sub iluminarea ochiului sacru)*

Dar, chiar dimpotrivă, noi spunem că grecul Anaxagora
A stat ucenic la izvoarele, templele munților Haemos,
La preoții coboritori din Orfeu, Thamyris și Linos,
Luînd de la ei Știința cea sfîntă a Marelui *Noos*,

(cu privirile, dreapta ridicată spre ochiul sacru)

A Proniei noastre : *Kimeros*, urcînd peste lumea haotică !
Iar noua întruchipare : strălucitoarea stea nordică
Se urcă în zările țărilor noastre cînd ceasul ne bate,
Cînd stinsă-i „Lumina din răsărit", care-a fost Mitridate !

BUREBISTA *(cu patos)*

De vreți să fim doar o clipă uniți, ca frații nostri din sud,
De moarte, nu de-nviere, ceasul acum ne-a bătut !

(cu tonul răsunător al relei prevestiri, coborînd de pe treptele tronului)

Și veți cobori în arenă, cu toții, ca gladiatori,
Să fiți desfătarea plebei romane, la sărbători !

(către soli daci, tăios)

Deci, spuneți, de-acum : În care buluc, viteaz, vă-mbulziți ?
Poftiți să luptați ca veliți ? samniți ? Cumva sagitari ?

(Denegație sfîșiată din partea solilor, în jocul de scenă corespunzător —, apoi cu ceilalți soli, pe rînd, în același ton și joc).
Voi, poate doriți să fiți myrmiloni ? Mai curînd retiari [16] ?

(în ton larg, solemn, în lumina roșie-purpurie a tronului, sălii întregi)

Iar eu, fiu de rege și rege, să fiu — cu voi — un „spectacol" ?
Frumos singerînd, cu voi să mă sfîșiu, nemernic să mor ?

Gheorghe Mușu

Continuare în pag. a 7-a

[12] În aura și hypostazierea amintită.
[13] Cerul și soarele apar, în cultura arhaică, sprijinite pe patru coloane, care sînt, apoi, și coloanele solare —, cu tot attea împărtiri ale lumii, țărilor ; pe asemenea coloane se ridică și căpeteniile sacre, de acolo se va prăbuși, în final, Burebista.
[14] În reluarea motivului *destoinicie — vitejie*.
[15] În preludiu la fatidicul motiv istoric-mitic, stînd și simbolic în drama țării, cu moartea și locul morții lui Burebista, la *Malul Nebun*, al Descumpănirii.
[16] Spartacus fusese myrmilon ; adversarul acestuia era rețiarul.

---

radio

„Ce mai e nou pe la Slănic?"

Pentru a putea obține întrebările cuiva, dacă nu chiar și răspunsurile, trebuie înainte de toate să reușești o apropiere. Cum se realizează aceasta ? Emisiunea **Trecem pe recepție. Dialog cu tinerii ascultători**, realizată marți, 2 august, pe programul II de Dan Ursuleanu și Marina Romano rămîne destul de departe de multimea reușitelor redacției pentru tineret, care ne-a prilejuit remarcabile întîlniri și dialoguri cu tinerii. De data aceasta, atît întrebările cît și răspunsurile par a fi puse doar pentru a ilustra ideea de dialog. Cum se develope ază o fotografie ? Cum sau cînd a apărut telegraful ? Care este biografia lui Mihai Constantinescu ? Cine trebuie să spună întîi te iubesc, băiatul sau fata ? etc. Sînt de fapt întrebări de lenes sau de om care întreabă nu pentru că este presat de o asemenea întrebare, ci pentru că i s-a propus sau și-a propus să întrebe ceva. Sînt și acestea întrebări ale tinerilor. Pot fi chiar sincere, dar pentru ele nu merită înghebat un dialog. Răspunsurile pot fi găsite cu minimum de efort în orice carte, nu de specialitate ci de popularizare. Cu excepția rubricii de orientare profesională, emisiunea se putea numi tot atît de bine **Radio-magazin** sau **Curiozități, curiozități, curiozități**. De ce nu primește redacția acestei emisiuni întrebări mai interesante, pentru că, oricum, nu acestea ne domină și nu în fața lor sovăim mai mult. A întreba presupune o apropiere, o încredere, o intelegere profundă a partenerului de dialog. Cel mai strălucit om, întrebat ce mai face, îți răspunde : bine, ce să fac ? E greu ceea ce faceți ? E greu, îți răspunde, desi dacă e pasionat de ceea ce face, faptul că e greu sau nu e lipsit de importanță. Din politețe, te întreabă la rîndul lui ce mai faci și dacă e greu, totul fiind sortit conventiilor plicticoase și mincătoare de timp.

A propos de banalitățile acestei emisiuni, cel mai serios impediment în fața unui dialog deschis : un ascultător din Turnu Măgurele întreabă despre istoricul zonei Slănic-Prahova. Pentru a crea o ambiantă tinerească, prezentatoarea exclamă : zona e foarte frumoasă, și eu am fost în concediu pe acolo ! Răspuns. Muzică. „Week-end înseamnă sfîrșit de săptămînă". Un ascultător — în a patruzecea sa scrisoare — dă vești despre culegerile sale de folclor. Prezentatoarea : „Floare-albastră de ciocoare ! Frumoasă pasiune are prietenul nostru Ilie ! Numai să-l ție" ; „Vă urăm tuturor celor candidați la examene un călduros hello" ; „sora lui Decebal, această personalitate" ; „nu putem cunoaște nici funcția pe care a avut-o la daci" ; „o comunicare cît mai directă" : „la doi soți electricieni n-am auzit să se fi produs vreun scurtcircuit" ; „Strada Melodiilor ? Ce nume predestinat !" ; „O dulce tiranie : culegerea datelor biografice a vedetelor artistice" etc.

După asemenea comentarii și neglijente, tînăr fiind, îți vine să adresezi încă o întrebare : „Hello, ce mai e nou pe la Slănic ?". O poți pune, dar nu are nici o legătură cu un dialog cu tinerii, desi în sine este perfect logică. Într-o asemenea situație rubrica s-ar putea intitula : „Informații pentru tineri".

Cornel Nistorescu

---

plastică

Portretul artistului*)

Volumul „Pe tărîmurile artei" poate provoca, după o rapidă lectură, impresia că autorul și-a pus de-a valma, una lîngă alta, zeci și sute de reflecții la care a adăugat chiar articole și conferințe, parcă fugărit de o teamă secretă de a nu lăsa să se piardă un tezaur de gînduri pe care doar el știe să-l prețuiască așa cum se cuvine. Impresia este la o privire mai atentă, atenuată de insistența cu care artistul se concentrează în încercarea de a-și defini propriul profil uman într-un mod cît mai complex și veridic și aceasta nu prin autoanaliză sau prin afirmare, ci prin dezbaterea deschisă a problematicii mai largi a artei și existenței, prin considerarea vieții, morții, faptelor ca evenimente interioare ce implică o participare nu doar la nivelul rațional ci și la cel afectiv. Fără participare sufletească nici o acțiune umană, pare a spune autorul, nu are nici un sens. Arta fără sentiment rămîne goală de conținut, tot așa cum omul rămîne gol pe dinăuntru fără dragoste. Acesta îi apropie pe individ de esența fenomenelor, oferindu-i posibilitatea unei înțelegeri mai profunde a lor. În general artistul rămîne însă un pragmatic, fiind conștient de faptul că atenția acordată valorilor sufletești nu poate suplini o conștiere rațională a realității. **„Frumusețea adevărului — spune el — înseamnă pentru mine absolutul cunoscut, egal în forță cu marea iubire, cu iubirea ca pasiune supremă, cu sublimare în univers, prin reconsiderarea universului ca unitate perfectă în diversitatea sa".** Dar adevărurile frumoase au și ele o ordine a priorităților : unele sînt mai mari și privesc marile colectivități, altele sînt mai mici și privesc raporturile personale cu lumea înconjurătoare. În încercarea de a se aplica în egală măsură asupra amîndurora, Brăduț Covaliu transcrie discrete considerații moralizatoare ce se înscriu în bună tradiție a genului. Calitatea unora este desigur amendabilă, adevărul exprimat fiind indeobște cunoscut (Ex. : **„Bunăvoința oamenilor se cîștigă de către unii prin virtute, de alții, totuși... și prin fățărnicie"**). În general însă, senzația, ce se desprinde cu pregnanță este, că Brăduț Covaliu face parte dintre acei artiști meditativi care au încercat, în singurătatea atelierului, să descifreze poziția și rolul artei și artistului în univers, raportul lor cu istoria și cunoașterea. Contactul cu opera marilor artiști ai veacului nostru, de la Picasso la Vasarely, i-a stimulat dubiile și i-a făcut să-și pună întrebări al căror răspuns e dat cu franchețe. Tot cu franchețe ne mărturisește și de ce nu-i place Rubens (p. 128), care fi indispun : „chiar mai mult decît Rafael" Memling este „proiecție a spiritualității, gest". Rogier Van der Weyden = Meserie. („Totul arată făcut și chiar prea bine făcut. **O mișcare căutată.** Pasiunea veșmintelor"). Dar, parcă surprins de propriile atitudini, artistul revine la sine, fie direct, fie ocolind puțin. De la „reîncercarea sufletească" la care te îndeamnă Luchian (p. 222) trece la „placiditatea lui Brutus", vorbește despre arhitectura care „a zămislit un unghi eroic, unghiul ascuțit" se referă la preferința publicului pentru peisaj și apoi la tandrețea doinei. Trebuie să faci totuși un efort pentru a nu fi deconcertat, condiția fiind, așa cum observă în prefață Modest Morariu, „complicitatea cu autorul" generată de aerul de jurnal cu trimiterea la acele „valori-medii ale existenței". O sensibilitate deosebită, hrănită cu lecturi multiple, tentată de a armoniza arta cu viața fără a se lăsa pradă excesului, a cărui cenzurare este, în fond, urmarea unui discret control al pasiunii, iată cum se poate sintetiza pe scurt personalitatea autorului așa cum este pusă în evidență de propriile rînduri. Brăduț Covaliu este un pictor inteligent și cultivat, care apreciază valorile culturii noastre dintr-o perspectivă europeană, fără prejudecăți și menajamente, cu dragoste și înțelegere însă. Vocea artistului, secondată de cea a moralistului, este cea care stîrnește interesul pentru această carte.

Grigore Arbore

*) **Brăduț Covaliu, Pe tărîmurile artei, Ed. Meridiane, 1977**

---

muzică

Răspunderea unei generații

S-ar putea împărți muzica ultimelor trei sute de ani în două mari perioade : a muzicii gîndită în sunete și a muzicii planificată inițial în concept. O perioadă se sfîrșește cu Mozart, cealaltă începe cu Beethoven, bineînțeles cu friabilitatea marjelor chemată de marile cotituri istorice în artă.

E limpede, și mărturisirile documentare o atestă, că muzica lui Mozart țișnea cu atîta spontaneitate pentru că mintea genialului compozitor medita intim teme muzicale, lucra direct cu sunete adică, stabilea firesc relații tonale, desena de la sine forme, tot așa cum orice om gîndește în cuvinte, fraze. (Desigur, calitatea îi delimitează pe scriitor de ceilalți minuitori ai limbajului. Mecanismul se poate lumina dacă ne gîndim la Faulkner : stilul scrisului se confundă cu al omului, el observîndu-și semenii și reflectînd, în cele mai diurne ocazii, lipsite de orice grijă a literarității. Probabil tot în frazele acelea lungi, cu periode în timpi diferiți, cu abundente gerunzii predicative). Limbajul era propriu-zis o limbă cunoscută compozitorului, naturală cum era germana pentru Bach sau italiana pentru Rossini. Momentul inspirației îl găsea pe compozitorul dintîi imaginînd sunete, pe celălalt planificînd (în cuvinte, de obicei) strategia operei (bineînțeles, de la Beethoven încoace actul de creație nu este gonit la așternerea efectivă a notelor, dar nu acolo, ci înainte, își are prizа hotărîtoare). Această etapă post-beethoveniană, a gîndirii planificatoare, în care se elaborează întîi matricea conceptuală și apoi aceasta se populează cu sunete, a început prin a fi teatrală. Compozitorul își imagina lucrarea ca un scenariu — observa compozitorul Mauricio Kagel. Apoi, către secolul nostru, s-a instituit o planificare calculatorie, vizînd proporția, în sensul antic.

Cine a încercat, după Beethoven, să se conducă direct după dicteul sonor, a fost condamnat iremediabil epigonismului. Căci marea mutație este cerută de necesitatea îmbogățirii limbajului, de accelerarea ritmului ei. Toate artele, dar parcă muzica mai ales, au avut epoci disjuncte de constituire a limbajului și de producere a operei finite. Dacă este așa, atunci cu siguranță sîntem, și nu de un deceniu, două, într-o epocă de prospecțiuni acumulative, iar termenul inventarierii, chiar temporare, a mijloacelor, inventariere ce precede capodopera, se îndepărtează, pe măsură ce muzicii, conjugată cu tehnica și știința modernă, i se deschid mereu îmbietoarele porți ale lungilor alei.

În acest context estetic universal, muzica românească și-a ajuns din urmă timpul grăbit în mai multe rînduri, ultima dată, prin generația aflată acum în plină maturitate. Cu această generație, muzica românească se hotărăște ca importantă școală componistică a contemporaneității. „Vizita" epigonismului și a conceptelor prefabricate la generațiile mai tinere ar fi cu atît mai anormală, cu cît cei pe care condițiile de dezvoltare i-ar fi scuzat au știut să închidă ușa modei, să replice creator valorilor universale

Costin Cazaban

Culegerile literare între reuşite şi eşecuri

Alături de alte forme de valorificare a talentelor artistice ale celor pentru care literatura nu constituie o profesie, cercurile şi cenaclurile literare cunosc în actualitate o dezvoltare deosebită. După cum s-a subliniat în recentele documente de partid, acestor forme de dezbatere colectivă a problemelor creaţiei literare le revine sarcina importantă de a mobiliza gîndirea şi experienţa colectivă, ele concretizînd unul dintre deziderate le majore ale societăţii noastre : colaborarea lucidă, pătrunsă de răspundere faţă de interesele comune. **„Activitatea cercurilor şi cenaclurilor literare**, a arătat tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea sa la recenta Conferinţă naţională a scriitorilor, **trebuie să se desfăşoare într-o atmosferă de colegialitate şi sprijin reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv"**.

Culegerile ce alătură creaţii ale membrilor unor cenacluri şi cercuri literare constituie rodul acestei activităţi care, după cum arătam, cunoaşte în actualitate o dezvoltare deosebită. În faţa acestor culegeri, al căror număr este tot mai mare, se cuvine, deci, să adoptăm aceeaşi atitudine de exigenţă pe care o avem în faţa ideii de dezbatere literară, idee ce cunoaşte una dintre importantele ei concretizări prin activitatea cercurilor şi cenaclurilor literare. Nu folosesc nimănui eufemismele cu care sînt întîmpinate producţiile literare aparţinînd unor amatori, eufemisme care, cel mai adesea, recurg la elogierea intenţiilor şi trec, cu bună ştiinţă, peste nivelul realizării artistice. Fiindcă, faptul acesta trebuie subliniat în mod stăruitor, din moment ce anumiţi autori se decid să iasă din cadrul restrîns al cenaclului lor şi să-şi facă publice realizările, înseamnă că textele lor pot şi trebuie să fie considerate literatură şi nu **exerciţii** de literatură. Cu această intenţie expresă de a despărţi realizările de eşecuri am citit cîteva asemenea culegeri apărute în ultima vreme la redacţie.

Prima dintre acestea, intitulată **Arc peste timp** este editată de către Consiliul central al Uniunii Generale a Sindicatelor. Ea conţine versuri şi proză din creaţia cercurilor şi cenaclurilor literare ale sindicatelor, închinate sărbătoririi existenţei Independenţei de stat a României. Poeziile se află, în general, la un nivel prozodic acceptabil. Iată, de pildă, două strofe din poezia lui Arcadie Arbore, **Feerii maramureşene**, unde sentimentul iubirii de patrie apare în imagini a căror simplitate este de bun augur : „Prin poarta asta măiestrită-n lemn / Trecu, cîndva, Bogdan către Moldova. / Iar mai tîrziu tăcută a un semn, / Cînd Doja i-a chemat răzmeriţa-n slova / /. Prin poarta asta, luminînd troiene, / Trecură munţi cu miri curaţi şi tineri. / Şi cîte s-au mutat în glie, jos, / Sau mai sînt înălţîndu-se ca luceferi". Remarcabile sînt şi poeziile semnate de Mihaela Danciu, Vasile George Puiu, Dumitru Cosma. Iată un fragment din **Ştafeta eroilor**, poezie a muncitorului Dumitru Cosma, în care rememorarea unor acte eroice are loc prin intermediul unor imagini autentice : „După luptă pe cîmpiile bulgare / soldaţii dormeau în pînza albă a victoriei / ca nişte rădăcini dezgolite / primind ploaia caldă / a recunoştinţei din ţară /". Culegerea conţine însă şi o seamă de texte pe care bunele intenţii ale autorilor lor nu reuşesc să le salveze. Defecte generalizabile şi în ceea ce priveşte alte colecţii de poezii scrise de membrii unor cenacluri sînt grandilocvenţa, supralicitarea, pe care unii autori se consideră obligaţi să le practice. Rezultatul este apariţia unor texte ce tind să se transforme — desigur peste dorinţa celor care le-au scris — în proprii lor parodii. Sînt texte cărora le lipseşte, aşa zicînd, surdina.

cenaclu

O secţiune a aceluiaşi volum însumează proze scurte, scrise, în general, la un nivel mulţumitor. Din rîndul lor le remarcăm pe cele semnate de George Maria Barcu şi Tiberiu Murean.

O altă antologie a liricii este intitulată **Rod tînăr**. Ea a fost editată de Consiliul judeţean Liceal al U.T.C. şi beneficiază de un generos cuvînt înainte semnat de Nicolae Schneider. Poeziile incluse în această antologie sînt caracterizate pe teme : „Cîntarea României", „Ne cîntă-n inimi cîntecul de ţară", „Ne cere partidul", „Odă tinerilor români", „Ţară de soare, ţară de cînt", „Omagiul muncii", „Şoaptele inimii", „Mugurii pe ramul vieţii". Trebuie spus din capul locului că voinţa inspiratoare poeziilor pe teme este necontrazisă, sugerînd în mod nedorit faptul că eroismul este înscris din poezii ocazionale. Titlurile acestor capitole sînt inadecvate, recurgînd-se, după cum s-a văzut, la formulări cît exagerate cît verbale. Lectura culegerii relevă, în rîndul ei, o anumită dezechilibrare. Alături poezii cu o inegalabilă nerăspîndită, care prezintă o neadecvare lirică evidentă : „Cu grîul ţării voi rodi-n cîmpie / Fără sfială cîntă, cosmine / De arderea aceasta veşnic vie / În care neamul românesc s-a prins / / Din pieptul meu ţişni-vor munţii plini / De turme, de păduri, de neodihnă, / În ei să-şi prindă ţara rădăcini / De rostul său ca să îşi vadă-n tihnă". Îndrăzneala imagistică a lui Marin Constantin (din ale cărui versuri am citat) nu are rezultatele scontate, ducînd mai degrabă la ivirea unei tendinţe de compromitere a temei generoase pe care a ales-o. Disonanţe cu efecte nonestetice aflăm şi în poezia **Sînt lîngă noi eroii** de Viorel Lică : „Sînt lîngă noi eroii cu harfe prinse-n hume / Spre bolţile în care cuvintele n-au leac / Pe chip cu a lor singelui grea spumă / Florile iubirii se implîntă-n veac // Sînt lîngă noi eroi cu bolta de tărînă. / Din ei petale cad licăre-nsre foc. / Planeta poartă-n piept o inimă română / Cu flacără deschisă printre noi". Culegerea conţine, desigur, şi versuri mai realizate. În ansamblu ea lasă însă impresia puţin plăcută a excesului retoric.

Gînd lîngă inima ţării este titlul unei culegeri ce însumează creaţii ale membrilor cenaclului literar Sinaia. Şi în această culegere putem găsi, din păcate prea des, exemple de versuri în care supralicitarea unor teme ale poeziei patriotice duce datorită superficialităţii, apelului la locurile comune, absenţei vocaţiei şi culturii poetice spre obţinerea unor efecte neplăcute, de minimalizare parodică.

O altă antologie este cea aparţinînd cenaclului reprezentativ al elevilor din Bucureşti, **Săgetătorul**. Într-un scurt cuvînt introductiv, Ştefan Aug. Doinaş prezintă elogios activitatea acestui cenaclu care durează de zece ani şi care a prilejuit afirmarea unor reale talente poetice. Opiniile acestea sînt pe deplin confirmate de către conţinutul culegerii. Aflaţi, în ciuda tinereţii lor, la un nivel remarcabil de cunoaştere a tehnicilor prozodice şi artistice, realmente, sufluu liric, cei mai mulţi dintre participanţii la această culegere sînt autori unor poezii ce atestă prezenţa unor veritabile aptitudini. Desigur, unele dintre ele pot fi contestate, prin raportarea unor judecăţi de gust, dar aceasta este cu totul altceva. Iată un frumos fragment din poezia **Vrem** de Cristina Petre : „Nu ne e de-ajuns / O singură pasăre care-şi frînge aripile / Amorţindu-ni-le pentru zbor. / Aşi vrea să e de-ajuns / Un singur chip de floare / Oglindindu-se tremurat în apa / Izvorului din privire. / Mai vrem să ghem de flăcări şi oglinzi. / Lacrimă a dorului de culoare. / Fulgi rotunjiţi de rouă. / Pentru a înoi / În noi / În locurile cele mai sălbatice şi pustii / Talismanul lacus / Al tăcerii".

Voicu Bugariu

Critică şi peisaj sufletesc

Urmare din pag. 1

Alecsandri, „există o valoare şi o înţelegere unică", poetul este oricum un mare dăruitor, „cel mai mare din secolul trecut şi unul din cei mai tipici din literele noastre". Judecată astfel ? S-ar putea, dar poetul trăieşte, să zicem, romantismul „ca o succesiune de teme", pentru că romantismul însuşi era o succesiune de stări, de „atitudini" întemeiate pe o coexistenţă a curentelor. „Agrebilul impresionism" venea din seninătatea clasicului şi înainte de a fi semn al desfătării cu variate alcătuiri, era element de echilibru al unui temperament înfrigurat, mulţumit de pierderea eului în imensitatea cosmică. Proverbiala sa lene era libertate absolută a imaginaţiei şi consecvenţă melancolică, alfabet al unei discipline care nu ţine numai de vîrstă. În asta ar sta măreţia sfidării şi exemplaritatea experienţei lui.

Criticul caută mereu diferenţierea, dar şi efortul şi continuitatea, reuşind să distrugă tipare şi să redea *caracteristic* (asemenea lui Lovinescu), urmărind de fiecare dată „expresia justă" în haina de sărbătoare a cuvîntului (Serban Cioculescu). Prin teme, atitudine sentimentală şi structura poeziei, Arghezi va fi, prin urmare, un romantic, „latifundiar al scrisului", amestec crud de sever şi graţios, virilitate şi graţie feminină, mînie şi răzvrătire mutată în durere", aspru şi suav, trivial şi paradisiac, seninătate şi bufonerie care trădează, după o expresie a lui Călinescu, „adîncimea profunzimilor interioare". Uneori pagina este o adevărată aglomerare de sentinţe, reflexii spontane, fermecătoare de cele mai multe ori, pînă la a face din vocaţia de impersonalitate un mic spectacol al competenţei critice. I. A. Basarabescu are o frageză ramificaţie din trunchiul lui Caragiale" ; Serban Cioculescu „are o certă vocaţie de istoric literar : ochi de albină şi răbdare de arhivist, dosit însă atît de esenţiale ale disciplinei" pătrunde, astfel, în cultul lui Caragiale prin biografie şi cuiă în corespondenţa acestuia cu Zarifopol „aceste preţioase" în carul cu fîn ; la originea criticii lui Perpessicius „e un truhadur", „expresie a intuiţiei critice prin metaforă şi prin procedeul nuanţelor infinite". În timp ce critica lui Călinescu, prin originile sale literare, este „recreare de atmosferă" în care se pot uşor desluşi, între „falduriile fanteziei" maliţia şi „logicul sau prea puţin mascata agresivitate" ; Mihail Dragomirescu este un „acaparator de autorităţi", iar tovarăşul lui Lovinescu, viitoarea faimă a Mesterilor, sînt simple „fişe de umanitate" ; psihismul înseamnă „conştiinţa de sine a spiritului contemplativ", în timp ce „opera cea mai reuşită a lui Maiorescu este viaţa lui".

Ce concluzie se poate trage de aici ? Mai întîi că în „comprehensiunea fenomenului estetic" şi în „tendinţa de a generaliza fenomenul literar" intră şi efortul de înnobilare prin pasaguu sufletesc a judecăţii critice şi elaborarea prin convertirea valorilor spirituale în demnităţe a expresiei. În al doilea rînd, deşi intrînd cu necitare în faza de heletrism lovinesciun şi visează atenuarea rigorii deziderativului teoretic prin graţia „entezei în ficţiune", voinţa de realizare a lui Pompiliu Constantinescu trebuie căutată şi în portretul de tip călinescian sau cel puţin în convingerea că impersonalitatea criticu nu stă aut în exaltare şi pasiune, ci în gradul înalt de contemplaţie. Se cultivă cu discreţie contradicţia şi se provoacă cu disimulata naivitate vanităţile ; ironia îngăduitoare stă alături de inuula delicateţe şi admiraţia de esenţă lirică alături de insinuarea judecăţii defavorabile.

În epocă, Pompiliu Constantinescu n-a fost cel mai mare critic, nici cel mai erudit şi nici cel mai autoritar : Lovinescu era mai comprehensiv şi a ilustrat acţiunea de îndrumător cu mai mult talent ; G. Călinescu era mai modern şi avea mai mult farmec, spectacolul personalităţii sale era mai atractiv, aerul de improvizaţie şi „dulcea violenţă" cîştiga mai uşor ; Paul Zarifopol era mai subtil şi mai orgolios în gratuitatea criticii sale, „amestec de violciune, nuanţă şi zeflemea intelectualizată" ; dar în mai mare măsură decît toţi cei amintiţi, autorul *Figurilor literare* a ilustrat condiţia particulară a criticii. O consacrare, cu alte cuvinte, exclusiva disciplinei şi un anonimat, acceptat cu indiferenţă, al omului care trăieşte numai din prestigiul operei. Pe acest drum au mers puţini contemporani (exemplul lui Lovinescu este totuşi evident), însă din această liberă detaşare de preocupări lăturalnice, Pompiliu Constantinescu a dobîndit două lucruri specifice intelectualului de excepţie : o calma superioritate morală şi sentimentul nemărturisit al relativului, din care se naşte secreta bucurie a aşteptării şi omagiul de afecţiune adus contemporanilor (nu este întîmplător faptul că ironica condescendenţă a cronicii evoluează spre un libertul său de spiritul contemporan, nedeplasîndu-se totuşi „critica obiectivului").

Sceptic, nu însă pînă la a semăna cu Lovinescu, în spatele acidului gest gustul de cunoaştere şi bucuria aproape copilărească a descoperirii, admirator al lui Rachi-Renan, „cel mai mare critic al timpurilor moderne", şi al lui Thibaudet, „un istoric imperial propriu-zis în republica literelor", Pompiliu Constantinescu dă un mare exemplar ideii de independenţă şi de realitate a spiritului liberal, într-o epocă în care atîţia aleşi „deznădăjduiţi" personalizează în apartenenţa cu exclusivitate la un program artistic (literar sau la o grupare literară oficioasă. Fără de aceste susceptibilităţi şi „violente dogmatisme", superioritatea lui vine din convingerea că împrumutînd ceva al vieţii şi al culturii este şi acceptarea condiţiei lor limitate ca „istoria a unei descoperiri". Cotidianului i se împrumută în felul acesta, neliniştea misterioasă a eternului.

Ceramică de Victor Vizireanu

Vara unui muncitor

Urmare din pag. 1

trează a condiţiei lui de muncitor. Cînd şi nicovăla le aminte pe o melodie imaginară, cerea asemănător meşterilor din vremea de artă medievală, ana care visează şi odată, într-o străfulgerare la catedrală literară. Lucru cu micrometrul, alternînd cu mai vechiul ciocan, pe la lumea cîntecelor celor. Zodia muncitorilor a fracţiunilor de secundă. Numai în care mă le curtase nimeni până atunci : frumuseţea, bărbăţia, cinstea de profesiune, stau de data, neîncetat pulberilor.

A dat, bineînţeles, **mai departe**. O adăugire în domeniul pe care nici atunci, înţelesese prin cuvîntarea într-un domeniu nou, aici, mai mult din ce în ce mai nou. **Chip de piatră** îl scoate doar în ziarul, şi doar cel care l-am cunoscut încă din luna în care venise în fabrică. Bătrîni mai tineri — Florea Serban, Vasile Prisecaru, Vasile Grumă, Ion Ghiţescu — nu aflaseră poate cele două formule, nici Petre Ana lucrînd tehnicum. Abia mai tîrziu, aceste chipuri, cînd Petre Bănuţ a devenit şeful primului atelier de montaj-uri din industria Bucureştiului, şi-i auzeai Mama „De unde ştiţi voi, mă ?", „De la şcoli Mama, de la şcoli tehnicum". Un fel de şcoală a muncitorilor, dacă se poate spune aşa, iar dacă nu se poate spune, atunci numai cum lucrează într-un domeniu de elită. Nu se mai transmită chiar pe drept de fier, nici pe viteză burlan din tablă zincată. (Subiectul îl folosesc şi scriitorii la ora actuală. Se transmită în proiecte acelaşi fracţiuni de secundă, o aceiaşi atenţie care refuză locul în lume sub incidenţa unui de linie).

Sărbătoarea, cu muncitorii cu halatul albastru şi cei cu o cravată la gît cu gîndul să se ducă în muzeele oraşului bineînţeles nu cu bărbi sonore, cu dantele subţiri, transparente aproape, fabrile, din albumele unuia din bibliotecarii. Nu, Petre Bănuţ a rămas în halat, alături de toţi cei care îl aman. Abia atunci, cînd ar mai fi încercat să ascundă ca de mîinile lui se lasă realizarea unui FLP-1 000 A, sau a ultimului tip de berbec, sau seria de dispozitive multiax ?

Acest ar fi unul a treia treaptă a devenirii sale ca muncitor. Poate cea mai serioasă, cea mai adînc muncitorească. Incontestabil urcările generale, dacă se poate spune aşa. A lui deci, a celor de mii de muncitori, veniţi cîndva, unii întîmplător, nedumeriţi, tineri fruntaşi, într-o dimensiune de tară, într-o înţelegere de eraş. Petrol, de cartiere, dormitoare comune, apoi căsnicie, de căminul, gustul — de unde vine ? — pentru o carte, pentru un film, pentru o piesă de teatru, din cînd în cînd, tot mai des însă, poate din cerinţa celui care nu vrea să rămînă la nimic, cuiva, Enescu, gustul pentru o simfonie de Bach, Brahms, Enescu.

Aşa, al şi cea a treia, a patra a creşterii... a devenirii sale ca muncitor. Cea mai serioasă, mai deşi adînc muncitorească.

Nervii de aur ai cetăţii

Urmare din pag. 1

parte de a-şi delimita cu exactitate domeniul funcţiunile, celе două forme de manifestare evidenţiază totuşi caracteristici specifice : Cenaclul literar acreditează cîteva nume **promiţător**, **promiţător** aş zice, gîndindu-mă că el întreţine dialogul tinerii condeieri. El are, prin definiţie, un caracter de **dezbatere**, deci un **axiologic** ne edificat, **dacă** n-ar spera prea tare valorificarea conceptului. Şi totuşi, aşa e bine să fie. În deosebi dacă cenaclul literar trebuie să-şi exercite rolul de filtru valoric. În nici un caz de negativ. Scriitul critic nu poate arăta încă pe domeniu de neîncredere şi nu se pare necesar faptul că în cadrul „Amfiteatrului" acţiuni cu caracter creatori s-a format şi o pleiadă numeroasă de **critici** literari tineri. Cenaclul literar invocă şi o problemă specifică şi destul de **gravă** : cea a **mesterului**. (sau **mesterilor**) despre care l-a propus atenţiei Nicolae Ciobanu, cu puţin timp în urmă, într-un articol publicat în „Luceafărul".

Cenaclul „artistic" se apropie oarecum de forma consacrată a **spectacolului** şi personal nu văd nimic peiorativ în ea. El se leagă mai strîns de respiraţia Agorei. Publicul este mai diversificat şi mai larg, dar la fel de pretenţios. Departe de a se stingheri reciproc, diferitele forme de artă conlucrează sub o deviză mai veche, lărgită de altfel : ut pictura poesis.

Printr-un astfel de cenaclu se reliefează concret o dimensiune esenţială a artelor contemporane, funcţia lor **educativă**. Dacă „Amfiteatrul artelor" îşi are un public mai omogen format în majoritate din studenţi şi elevi (ceea ce e normal), cenaclul „Luceafărului" se adresează unei categorii foarte largi, care nu cunoaşte vîrste. Sezătorile sale din Capitală, în uzine şi instituţii, „ieşirile" sale în centre muncitoreşti şi rurale au demonstrat, credem, că în ceea ce priveşte frumosul artistic nu există un public de „elită". Ca arie de manifestare, cenaclul de acest gen implică **itinerantul**, şi în deschiderea largă a evantaiului său geografic şi spiritual se dovedeşte a consta utilitatea şi raţiunea existenţei sale. De nivelul calitativ al cenaclului artistic se leagă acut problema deloc periferică a repertoriului (întrebuinţez aici terminologia poate mai puţin adecvată a spectacolului).

Nu tot ceea ce se citeşte în cenaclul literar se poate dovedi adecvat în unghiul interesului în cenaclul artistic. Se impune o artă directă, care poate fi comunicată, care poate merge la inima publicului. O artă a limpezimii simţirii, o artă angajată cetăţenesc şi validată estetic. Numai astfel poeţii pot fi nervii de aur ai Cetăţii. Prin **Cenaclu** înţeleg o şansă reală a lor de a fi concret, direct şi implicaţi în eforturile obştii.

Literatura şi labirintul birocraţiei

Cînd citeam în Balzac despre tribunale şi despre notari vicleni, adevărate genii ale chiţibuşăriei mi se părea că prozatorul fantazează. Sau, oricum, figurile acelea tenebroase aparţin unei epoci îndepărtate, epoca unei burghezii în faza manlei procedurale. O clasă care vrea să se îmbogăţească la adăpostul legilor. Apar, atunci, mici Napoleoni ai codului penal, fanatici ai justiţiei, mistificatori de geniu care pot aduce, printr-un simplu artificiu de procedură, în stare de faliment indivizi onesti, ca Cezar Birotteau, martir — cum zice Balzac — al probităţii comerciale. Cu un secol mai tîrziu, un alt prozator a creat o mitologie a labirintului administrativ, în care individul dispare zdrobit de un mecanism ajuns la paroxism printr-un exces de raţionalitate. Pentru romantici, omul suportă rigorile cosmosului, spiritul stă faţă în faţă cu eternitatea materiei, pentru moderni omul trebuie să întîmpine, înaintea legilor universale, legile crude ale organizării sociale. Pînă la Dumnezeul ce domneşte peste infinit, îl mănîncă sfinţii administraţiei. Kafka a făcut din această idee tema esenţială a literaturii lui, imaginea individului care aşteaptă la porţile legii fiind pentru toată lumea simbolică. Au fost date mai multe interpretări acestei imagini, multe din ele verosimile, începînd cu cea de ordin religios şi sfîrşind cu analogia existenţialistă. Omul stă în preajma porţii închise şi aşteaptă ceva ce nu se întîmplă, situaţie care ar simboliza aşteptarea graţiei divine. O semnificaţie, aşadar, metafizică. Creatorul s-a retras din lume, dincolo de porţi, şi comunicarea cu el nu mai este posibilă. Aceasta ar fi sursa adevăratului tragism al condiţiei umane.

Existenţialiştii introduc noţiunea de destin şi văd izvorul tragicului uman în relaţia pe care individul comun o are cu mitul justiţiei supreme. Personajul lui Kafka ar trăi în iluzia Dreptăţii şi, după ce dispercază la uşile ei, intră (dacă ajunge să intre) într-un mecanism teribil din care nu va ieşi decît sfărîmat. Adevărata tragedie începe, pentru el, odată cu accesul la lege. Înainte, cînd aştepta la porţile ei, **dinafară**, el trăia drama refuzului, umilinţa aşteptării la pragul utopiei. Cînd păşeşte acest prag şi intră **înăuntrul** legii, în interiorul lăcaşului justiţiei, îl aşteaptă disperări şi mai mari. **Dincolo** de prag se simţea un barbar care nu este primit în cetate, **dincoace** se simte un fluture într-o hală fără ieşire, străbătută de tevi şi sîrme incandescente. Este suficientă o atingere şi existenţa micii vieţăţi se încheie. În **fine**, **acolo** distingea neştiinţa, aşteptarea, utopia. **aici** distinge complexitatea, complicitatea, raţionalitatea culpabilă a mecanismului legii...

Drumul omului ar fi în acest caz, de la utopia justiţiei supreme, (aspiraţia spre adevăr) la instrumentele represive ale legii. Situaţie fără ieşire. Indiferent de calea pe care o alege, individul nu află un capăt pentru suferinţa lui. **În afara** legii şi **înăuntrul** ei domneşte acelaşi regizor absurd pe care unii interpreţi nu ezită să-l identifice cu creatorul biblic.

Sînt însă suficiente elemente care duc la concluzia că simbolul are şi un înveliş social, labirintul în care se rătăcesc personajele lui Kafka nu este altceva decît mecanismul societăţii prusace în care a trăit. Dumnezeul nevăzut care culpabilizează individul comun este un geniu administrativ. El a făcut din lege o armă de demoralizare şi din ideea de justiţie o închisoare. Lumea este un sistem de interdicţii, existenţa este o perpetuă aminare, individul trăieşte într-o libertate provizorie. Cu geniul său premonitor, Kafka a intuit, în fond, esenţa morală a fascismului care se bazează pe ideea de culpabilitate funciară a individului.

Spiritul democraţiei pleacă de la premisa că omul este, prin natura lui, moral. Adversarii democraţiei răstoarnă această judecată introducînd ideea de culpă potenţială. Omul trebuie să dovedească că nu este vinovat. Ca Joseph K. care se apără de o vină pe care n-o cunoaşte. Nu găsesc că există o mai subtilă, o mai perversă teroare decît aceea ce pune pe cetăţeanul de rînd în situaţia de a-şi dovedi mereu inocenţa. Dacă dăm crezare istoriei şi literaturii cel ce a trăit sub suspiciunea de a fi culpabil sfîrşeşte prin a-şi descoperi, singur, vina. Vina de a nu-şi fi dovedit nevinovăţia...

Eugen Simion

„dialog cu cititorul"

Copiii şi omul viitorului

Iniţiativa sondării opiniilor cititorilor ca şi ale scriitorilor în legătură cu tematica literară, cu conţinutul acesteia este mai mult decît lăudabilă. Chiar dacă prin nivelul şi complexitatea sa acest fel de ancheta nu atinge proporţiile unei anchete sociologice în rîndul cititorilor, care s-ar putea desfăşura pe bază de chestionar de investigaţie, totuşi anchetele făcute de revista „Luceafărul" în rîndul iubitorilor de literatură trebuie considerate ca un început promiţător. Zic promiţător fiindcă s-ar putea ajunge la investigarea opiniei cititorilor nu numai în legătură cu conţinutul tematicii literare, dar s-ar putea ajunge la verificarea opţiunilor cititorilor pentru un anumit autor, pentru o anumită carte şi, de ce nu, la culegerea aprecierilor critice ale cititorilor asupra operei literare contemporane (...)

Mă opresc la ancheta cu privire la literatura pentru copii. Şi aici părerile sînt împărţite. După părerea mea, o literatură specializată care să satisfacă pe deplin gustul copilului, ignorînd gustul adulţilor, ar fi prea puţin atractivă. O astfel de literatură trebuie să satisfacă, în primul rînd, pe cel care o citeşte, să-l mobilizeze pe copil şi abia apoi el este acela care este chemat să selecteze ce este bun pentru copil, pentru desăvîrşirea formaţiei spirituale a copilului.

O transfigurare a idealurilor noastre care tind spre o societate în care justiţia să fie înfăptuită de obşte, o lume fără războaie, cu oameni buni şi mărinimoşi, o societate în care eroii copiilor să fie făuritorii civilizaţiei viitoare, eroi care să-şi amintească cu indignare despre hidoşenia sufletului unor oameni, despre inechităţile şi strîmbăciunile care mai mutilează sufletul omului, eroi care prin acţiunile lor să înarmeze mintea şi sufletul nu numai ale celor mici ci şi ale maturilor responsabili de viitorul omenirii, sînt teme demne de abordat.

A scrie o literatură pur fantezistă, în care să se cultive spiritul infantil, ar însemna să-l neglijăm pe omul viitorului, pe copilul care trebuie să devină om.

Doresc continuarea anchetelor pe diferite teme, în scopul permanentizării dialogului dintre creatorul şi consumatorul de literatură.

V. MUNTEANU
juristconsult
C.M.M.R. — Grivita Roşie — Bucureşti

Anii de ucenicie ai lui Marin Preda

Urmare din pag. 1

„Văzusem odată un cal mort într-o văgăună, [illegible] o grămadă de cătelendri schelălăind de foame şi de neputinţă care se repezeau la el să-l sfîşie. Dar de oriunde îl apucau, nu reuseau [illegible] calul rezista. Îşi înfigeau dinţii în burtă, în pulpe, în spinare, se prosteau în picioare întind din can şi scheunind. Prima îmbucătură [illegible] ar fi deschis drumul celorlalţi, le scăpa. De unde, din ce loc ? Am stat mult să văd ce [illegible] mă uitam la ei rizind. Nu era printre ei [illegible] unul bătrîn şi experimentat care să-i învăţe...".

Scriitorul tînăr, a înţeles că dacă viaţa „nu e un cal mort", e în orice caz o pradă „care [illegible] cedează dacă nu ştii de unde s-o apuci".

Problema principală care se pune în cazul [illegible] cărţi de felul celei de azi a lui Marin Preda este dacă autorul nu literarizează. Mărturisirile că deşi unele pasaje pot fi luate ca literatură de invenţie, senzaţia de autenticitate este atît de puternică, încît nici un moment nu avem impresia că realitatea a fost alta. De altfel „pornirea irezistibilă şi inconştientă de a [illegible] din real şi a intra în lumea închipuirii, în care [illegible] începi să crezi şi tu că e tot reală şi nu te trezeşti din ea, povesteşti şi altora [illegible] ce vezi...", o au mulţi oameni, nu numai [illegible] artistii. o avea colegul de şcoală primară al lui Marin Preda, Ion M. Ion, ajuns maistru [illegible] la Roşiori, tip imaginativ care se so[illegible] imim la trăznet. trăznise, după spusa lui, lîngă el şi lui nu i se întîmplase nimic. „Imaginaţia mea n-a luat-o razna niciodată în felul acesta", declară scriitorul.

Adevărul e că există eroi literari în viata de toate zilele şi totul e să le observi tipicitatea, să exemplifici prin particular universalul. Sînt Ioaiă Gheorghe al lui Costică şi Constantin Megherel, cei doi ţărani care se fac soferi şi se lasă angajaţi de legionari, participînd fără voie la asasinatele de la Jilava pentru ca, văzînd ce s-a întîmplat, să fie luaţi de frica animalică de a nu fi prinşi ? De nu vor fi existat în realitate, cei doi există în viziunea lui Marin Preda, sînt exemplare ale unei umanităţi mizerabile, inferioare, posibile din nefericire.

Ca scriitor de vocaţie, Marin Preda s-a căutat în alti scriitori, citind, şi a venit în contact, cu voie sau fără voie, cu autorii. Consulta marile opere pentru a afla ce este omul, conştiinţa, şi la 18 ani se îmbată de iluzia libertăţii personale absolute. Jubila la turmentarea marilor spirite, fără să le urmeze exemplul, interesat doar de spectacolul vieţii, de acel spectacol care poate pune în mişcare în noi gîndul de a ne salva de ceea ce e instinctul, diform, grotesc. Străin de himerele lui Swift, îi era apropiată lumea lui Gogol, nu Yahoo-ii, ci Dobcinski şi Bobcinski. La fel, nu gusta eroii cu porniri patologice, exacerbaţi de imaginaţia lui Dostoievski, ci pe cei cu porniri generoase pînă la sublim ai lui Hugo, cărţile în care autorul nu polemizează cu eroii săi, prezentînd simpatici pe unii şi antipatici pe alţii ca Dumas în **Cei trei muşchetari**, unde nesărati i se par d'Artagnan şi ceilalţi şi atrăgătoare tocmai Milady. Citind în traduceri româneşti abreviate pe Dostoievski şi Tolstoi, Marin Preda simţea amputările. A citit în româneşte şi franţuzeşte pe Nietzsche. **Aşa vorbit-a Zarathustra**, **o carte pentru toţi şi pentru nimeni** (1883). **Dincolo de rău şi bine. preludiu la o filozofie a viitorului** (1886). **Genealogia moralei** (1887). **Ecce homo, cum devii ceea ce eşti** (1887). De acord cu aproape tot ce spune Marin Preda despre tehnica realizării aşa-zisului supraom, ca şi despre trufia filozofului din orgolioasa sa autobiografie, aş fi găsit şi unele merite criticii pe care Nietzsche o aduce principiilor moralei curente şi indeosebi creştinismului, prejudecăţilor religiei, pledoariei sale în favoarea vieţii şi personalităţii umane, practicii a ceea ce el numea „la gaya scienza". Am admirat, întotdeauna, la Marin Preda, curajul de a aborda unele cărţi în faţa cărora alţii ezită, din curiozitate intelectuală şi nu din scrupule erudite, ca şi francheţea de a-şi spune părerea despre ele, părere întotdeauna personală, gîndită. Marin Preda are, aş putea spune, nu vocaţia lecturii, ci vocaţia unelor lecturi, a lecturii marilor cărţi în care nu odată descoperim că scrie aliceva decît ceea ce ni s-a spus sau am învăţat. În discuţiile noastre niciodată n-am constatat că Marin Preda exaltă pe un autor care pe mine nu m-a atras sau infirmă un scriitor care mie mi-a impus.

Ca să venim la cîtiva scriitori români. Da, Vladimir Streinu n-a intuit în elevul său oricît de pasager, Marin Preda, pe marele prozator de mai tîrziu. Despre **Întîlnirea din pămînturi** a scris de bine la apariţie numai un singur critic şi nici unul din criticii consacraţi în 1948. Miron Radu Paraschivescu a girat debutul în presă al lui Marin Preda (prozatorul i-a întors cu atasament gestul, prefaţîndu-i ultimele poeme apărute postum). Geo Dumitrescu şi Ion Caraion, tinerii, ei însişi în faza începuturilor şi într-o situaţie materială precară, l-au încurajat şi ajutat într-un mod aproape de necrezut. Da, scriitorii buni sînt şi generoşi, pe cînd mediocrii sînt răi. Georgescu-Delafras n-avea nimic de lucru pentru Marin Preda, la fel Nichifor Crainic, autorul **Nostalgiei paradisului**. Îmi aduc aminte de Niculescu, de Sergiu Filerot care şi-a tipărit un volum de poezii cu riscul de a fi executat. Nu era poet, dar era om, cum şi scrisese pe coperta volumului care i-a adus condamnarea la moarte. Nici Marin Sărbulescu nu era scriitor, dar era un devotat al scriitorilor şi n-am să uit scrisoarea pe care mi-a scris-o pe patul lui de suferinţă cu cîteva zile înainte de a muri. Marin Preda, bruscat de Călugăru şi îndrumat fără efect de Moraru (mai discret de Novicov), a făcut el însuşi praf la o primă lectură romanul lui Stancu, **Desculţ**. Mărinimosul impecabil de mai tîrziu, în stare de a plînge cînd descoperea că-i guşti poezia, Stancu, era cu ani înainte neiertător. Dar era un scriitor, mai mult decît un scriitor, unul de care Marin Preda s-a legat afectiv. Afecţiunea nu e ultimul lucru care contează în viaţa scriitorilor. **Viaţa ca o pradă** este o carte care printre alte însuşiri o are şi pe aceea de a ni se oferi în chip afectiv.

atelier literar
poșta redacției

C. SOTIRIN : Sînt elemente de bun augur în aproape toate paginile (de unde nu lipsește, însă, cu totul o anumită zgură convențională). Cu „Alegere", „Nu-i o poveste", „Povestea", se poate spune că ați făcut un pas însemnat spre poezie. Să vedem ce mai urmează. (Care este semnătura corectă ? — dar nu ca în catalog !).

A. AEDLOS : În versuri, pare să fie un pic mai bine, pe alocuri. Proza, cam fără șir, redactată stîngaci, rămîne în zona banalităților.

B. AMIRA : Mai puțin inspirate și convingătoare, de data asta (unele, pure parafraze speculative, uscate). Ceva, poate (ca „tile", mai ales) în „Perfecțiunea".

V. TARȚA : Ne pare rău, dar nu găsim nici acum, în textele trimise, lucruri noi, semne de progres, care să ne îngăduie o părere mai bună despre ele. Au rămas aceleași stîngăcii, aceleași mijloace rudimentare de expresie, n-au dispărut nici gravele și numeroasele greșeli de gramatică și ortografie. Semn că încă nu v-ați convins de necesitatea absolută (pentru cineva care vrea să scrie literatură !) de a relua contactul cu școala, de a vă completa și îmbunătăți pregătirea culturală.

R. FIRĂNESCU : Deocamdată, ținînd seama de vîrsta dv., putem să vă lăudăm pentru ținuta ingrijită, curată, a scrisorii și manuscriselor dv., pentru proprietatea expresiei și efortul de precizie și limpezime a stilului. În versuri, pare să fie chiar mai mult decît atîta (unele semne de lirism), dar e încă prea devreme să tragem concluzii. „Așteptînd", „Alergare", „Autoportret" (acesta, mai ales, pentru aceeași strădanie prețioasă de a exprima în întregime un gînd, de a te rosti lămurit) ni s-au părut lucrurile cele mai aproape de poezie. Sînt, însă, și pagini unde această preocupare de care vorbeam se pierde, și condeiul rătăcește nesigur, nebulos, printre cuvinte, idei, simboluri („Între lance și vis", de pildă, unde simbolul lance rămîne vag, gratuit, opac, nu comunică nimic cititorului din ceea ce, probabil, era în gîndul și intenția autorului etc.). Sperăm să primim vești din ce în ce mai bune (dar prioritatea absolută trebuie s-o aibă, firește, preocupările școlare, studiul, lectura).

ALCON : Versurile sînt uscate, didactice, navigînd în preajma banalității. N-am înțeles ce sens are pentru dv. termenul „provocare". În ce privește criteriile de care ne întrebați — singurul de care ținem seama aici e, cum se poate ușor observa „cu ochiul liber", talentul. Altele nu avem și nu ne trebuie...

IONEL DELACORNU : Aveți dreptate să credeți că munca e, și în poezie (ca în atîtea alte domenii) un factor esențial. Dar elementul decisiv, fundamental, rămîne, totuși, talentul, vocația. Se recunoaște, îndeobște, că talentul neînsoțit de muncă riscă să nu-și fructifice pe deplin posibilitățile, să se degradeze, să se usuce, să „astîntească" prematur. Nu e mai puțin adevărat, însă, că absența lui (a talentului) nu poate fi suplinită de nici un fel de efort, de zel, de ambiție și insistență oricît de laborioasă, neobosită, și bineintenționată. Ne vine mai greu, citeodată, să admitem această evidență, decît să recunoaștem că, bunăoară, Ilie Năstase e „unul singur" și Nadia Comăneci e „una singură", mari talente înnăscute (ajunse, firește, pe culmile măiestriei și gloriei grație unei pasiuni și strădanii uriașe), printre mii și mii de alți aspiranți la aceste culmi, care nu muncesc mai puțin (ci, uneori, dimpotrivă !), fără a reuși să iasă din umbră și mediocritate. Versurile trimise nu ne-au permis, nici de data asta, să observăm prețioasele semne ale „harului" (ceea ce nu înseamnă că ele nu se vor putea arăta, într-o bună zi... — bineînțeles, dacă există !).

ȘT. I. VLAD : Nu sînt veștile așteptate : doar în „Cunoaștere" regăsim unele promisiuni.

DOINA B. : Nu lipsesc unele vagi, șovăitoare zvonuri de poezie (mai ales în „Știu"), dar e încă prea devreme să ne pronunțăm ; să vedem ce mai urmează.

MARIN ION : Mai bine, „Odă", „Fapt divers", dar se pare că ne putem aștepta la mai mult.

T. ROȘU : Din păcate, promisiunile și intențiile din scrisoare nu-și găsesc, deocamdată, împlinirea în textele pe care ni le-ați trimis. Sperăm să avem curînd prilejul de a le descoperi traduse în fapt în viitoarele manuscrise.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Pădurile

Eram mai tineri
mai frumoși și mai
trăia în noi un simbur de lumină
erau pădurile mai mari
mai verzi și mai
credeam că nu le-om pierde niciodată
dar iată
vine vremea cînd
putem să cumpărăm orice
dar nu putem să cumpărăm păduri
dar iată
vine vremea cînd
nu pot să scriu
(dac-am făcut-o pînă-acum !)
ci doar o mină
întind către cer
să-l știu mai curat
(harul ne vine din prinos de cuvinte ! ?)
și desigur
va veni și o vreme cînd
strigătul meu numai eu
îl voi mai auzi

dați drumul
păsărilor, să zboare și să cînte !

VIRGINIA BOGDAN

Rătăcire

Rătăcind în amiezi nocturne,
Rătăcind singur.
Rătăcind prin luminî amestecate cu norocalele străzii,

Rătăcind cu luna în creștet.
Rătăcind singur.
Rătăcind sub aceeași cupolă cu nori veleți,
Rătăcind cu pași clătinați, trași mereu înapoi.
Rătăcind între zeci, milioane de faruri.
Rătăcind singur.
Rătăcind cu vîntul, mereu pus să facă furtună,
Rătăcind prin oraș,
Rătăcind zvîrlit din oraș pe coline.
Rătăcind în beznă,
Rătăcind singur.
Rătăcind, rătăcit, rătăcea.
Rătăcind mult prinsă apoi a striga :
„Rătăcesc singur !"
Rătăcit ecou răspundea :
„Rătăcesc singur !"
Rătăcit ecou răspundea :
„Rătăcesc singur".

IOAN PLEȘ

Cîntat de mire

La al doilea cîntat de mire, spre dimineață,
cînd tablourile familiei
pierd din chipurile importante
cînd lumina orbitoare a ierbii
va lovi fulgerător casa transparentă din
mijlocul mării
atunci
să bat pe nicovală, cît e cald,
osul cîinelui vagabond
atunci
să-mi străbată luna
umbra uriașă
la al doilea cîntat de mire, spre dimineață,
atunci să vezi
desenatorii de frunze luînd-o la goană,
urmăriți de un arbore rămas necopiat.

VALERIU DRĂGUȘANU

Desene de Traian Furnea

Tăcerea

De ce
să îmbrăcăm în cuvinte
goliciunea liniștii ?
De ce
să acoperim cu vorbe
trupul de fecioară
al tării ?
Tăcerea e limpede
ca apa fîntînii
cum cifra zero
are forma ochiului
de căprioară.

ALEXANDRU HORIA

Cu cît vrei

Să fi strigat
ce-mi trece prin minte
să fi spus
caut adevărul
fără de care nu poți trăi
oamenii
unde taie grijile pîinea
copiii bolnavi
fără copilărie
agonie
călătorie fără noroc
în marea bîntuită
de prea multă liniște
caut
oameni buni
caut
în ochii voștri fără milă
poate nu știu eu bine
poate nici voi nu știți
cu cît vrei să apuci
mai mult
exiști mai puțin

DAN CALIS

Orașule

Întorcîndu-mă în afara inimii
— o formă excesivă de zgîrci
cu sufletul doldora de fleacuri —
în marginea orașului
îmi pot permite oricînd să umblu descult
dezorientat ca un cîine printre
bălăriile încinse de soare
hăulindu-mi dorurile calde

Suspendat în realitate — făcînd pe spate
pluta —
o lungă călătorie aici întotdeauna mă
așteaptă
în care mă proclam soare schilodit de vînt.

Spre seară pot sta liniștit
de vorbă cu tractoriștii
în timp ce tractoarele lasă
pete de ulei în semănături.

Îți pot privi deopotrivă
podurile suspendate și bisericile
orașule care în fiecare dimineață
ești ca o răscoală,
în care fiecare știe precis ce are de făcut.
Orașule care îți plimbi măruntaiele
prin troleibuze și tramvaie.
Orașule în care încerc să-mi scriu versurile
direct pe fețele trecătorilor.
Orașule care de fapt nu ești decît
un țăran tînăr venit nu de mult la oraș.

ION MONORAN

Burebista

Urmare din pag. a 5-a

De rănile date, primite, să freamăte, -n strigăte, Roma ?
Întîiul sol al dacilor, Biclis

(foarte grav, pe alocuri sumbru, în încordata, chinuitoarea atmosferă, sub privirile din ce în ce mai îngrijorate ale celorlalți soli)

O rege, cununa de slavă se poate-ofili și-ntr-alt fel.
Cum însăși Firea și lumea ne-nvață legea de fier :
Vechi, regii slăbesc în putere, nu pot nicidecum să-mplinească
Canonul cel greu al domniei : țară și neam să sporească !
Și vine, cumplită, ziua cea neagră, a morții cu zile
Cînd regii sînt alungați de pe tron, uciși fără milă,
Trist însingerați, mohorîți sub purpura lor triumfală
Plătind cu viața orice năpastă se-abate pe țară !

(în joc din ce în ce mai acuzat)

Ai vrea, Burebista[11], ca,-n vuiet de vremi și furtună,
Să porți de-acum acea-nfricoșată sacră cunună,
Arzînd pe capul prea sus înălțat ,ca mană cerească,
S-aducă, sub fulger : De nu, ca „jertfă" să ispășească ?

BUREBISTA *(solemn și înalt)*

Cînd însăși menirea, mărirea aceasta le strigă, le cer.
Mișelnic ar fi ca un rege să fugă, sub nori și sub fulger.
De tron și de stemă, de purpura-n foc, de pîscui cel greu,
S-ajungă pe veci vestejit în Hronicul neamului său !
Dar încă românii, dușmanii noștri de moarte îi urcă
Pe biruitorii, în cumplită și nimicitor de grea luptă,
Pe-nalt Capitoliu, -n triumf ; apoi, de greșesc, îl aruncă,
Să cadă zdrobiți, de pe stînca în lacrimi, Tarpeia !
— Înalt voi urca și eu, veghind, de pe tron, la altarul
Pămîntului, zeului nostru ! Pe tron să mă afle pumnalul.
Sau lancea, săgeata din arc, grea vamă pe-al gloriei vad !
Astfel doresc să le-nfrunt : să-nving, ori să cad din înalt !

ZURATURMENIS ȘI DENTUPES *(înălțînd dreapta)*

Măritul nostru rege, ani mulți, biruințe, glorie !

CEILALȚI SOLI ȘI TARABOSTES *(în același joc)*

Măritul nostru rege, ani mulți, biruințe, glorie !

TARABOSTES ȘI SOLII

(intonînd, aristat, imnul sacru, în timp ce, în mișcarea învălmășoară, fac cerc mai de aproape în jurul lui Burebista și Deceneu, stînd înalți, într-un tablou de apoteoză, în lumina strălucitoare și a lucrurilor, sub razele irădiind puternic din înaltul tronului, din ochiul zeității veghind peste țară, verdrnate acum peste Deceneu-Burebista — ciad Biclis și Zoltes apar în colul de umbră, cu mișcare încetă, privire evazivă)

Raze de soare, raze de lună,
Sfetnici, războinici stau în cunună
Jur împrejurul chipului zeului ;
Ochiul de ziuă și ochiul de noapte
Astre deapururea îngemănate.
Soare și lună, lumini ale humi !
Raze de soare, raze de lună,
Sfetnici, războinici stau în cunună.
Vrednici păstori ai regi ai nomadelor,
Deceneu-Burebista, veghind împreună !

Cortina

[11] Însuși numele regelui Burebista pare să conțină în partea a doua (fosa dintîi bare — „bărbatul") acest sens : „a spori" — sinteză luată, în cultura arhaică, tocmai pentru asemenea rațiuni —, cu „puterea magiei", a cuvîntului.

cultura românească în lume

● **CEA DE A TREIZECI ȘI TREIA ANIVERSARE** a eliberării României de sub dominația fascistă prilejuiește organizarea, în Republica Socialistă Cehoslovacă, la Luchacovice ,a unei Săptămîni culturale. Sînt prevăzute o serie de expuneri privind structura economică și socială a țării noastre, perspectivele dezvoltării ei, concerte de muzică românească contemporană, spectacole ale unor ansambluri folclorice, precum și vizionări de filme artistice și documentare. În ansamblul ei, această manifestare culturală oferă o imagine a preocupărilor actuale din România socialistă, a emulației caracteristice unei societăți în dezvoltare.

● **REVISTA Literatur und Kritik** din Viena publică un grupaj de versuri din volumul „Calul Troian" al lui Marin Sorescu, apărut în anul 1975 la Editura Kriterion, în limba germană. Sînt reproduse poemele : **Simetrie, Șah, Arcade și Ție.**

● **O EXPOZIȚIE DE CARTE ROMÂNEASCĂ** a fost deschisă la Washington în cadrul Bibliotecii municipale Martin Luther King jr. Sînt expuse tipăriri din toate domeniile, în limba română și în limbile naționalităților conlocuitoare, ilustrînd preocupările diverse ale organismelor specializate din țara noastră. Expoziția va fi deschisă de asemenea, la New York și în alte orașe americane.

● **„CONFLUENȚE SPIRITUALE** elено-române începînd din cea de a doua jumătate a secolului al IX-lea" se intitulează comunicarea ținută de criticul român Valeriu Râpeanu în cadrul Institutului de studii balcanice din Salonic și reprodusă în revista **Balkan Studies.** Această conferință a fost comentată cu multă căldură în presa locală. Iată ce scrie ziarul **Makedonia** : „...a stîrnit un interes deosebit nu numai printre specialiști, dar și în rîndurile publicului larg".

● **LA MOSCOVA,** în cadrul Festivalului internațional al filmului , actorul Amza Pellea a fost distins ex-equo cu Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină pentru rolul interpretat în filmul **Ostatecul.** De asemenea, filmul Elisabetei Bostan, **Ma-ma,** a primit premiul special al juriului în categoria filmelor pentru copii și tineret.

● **EDITURA WILHELM HEYNE** din München a publicat, în cadrul colecției „Clasici literaturii science-fiction", romanul „Oraşele scufundate" de Felix Aderca, apărut pentru prima oară în 1957, la Editura „Vremea", iar, apoi, tradus de Erich Mesch pentru Editura Kriterion, în 1975.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI** „Inostrannaia Literatura" (nr. 1/1977) își începe sumarul cu un grupaj de lirică românească. Poemele, traduse în limba rusă de L. Beckman și Kirill Kovaldji, aparțin scriitorilor Veronica Porumbacu, Vasile Nicolescu, Ștefan Bănulescu, Grigore Hagiu și Tiana George Malaicsescu.

Sumarul florilegiu este o dovadă a prețuirii poeziei românești și dincolo de granițele țării.

repere

ALAIN BOSQUET —
Note pentru o singurătate

Poet de antologie, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, poet de rîndul al doilea cum ar spune un critic român, periateticianul Alain Bosquet (Anatol Bisk, născut la Odessa, trecut prin Bulgaria, naturalizat american, francez pînă în măduva oaselor) este poetul francez contemporan cel mai tradus în România, prezent cu două volume selective, unul apărut în 1963, altul zilele acestea, prezent, de asemenea, — e drept, mai modest — în antologia lui Ion Caraion și Ov. S. Crohmălniceanu. Faptul în sine nu poate decît să ne bucure, dovedind circulația operelor literare ; dacă ne gîndim însă că această prezență încăpătoare e simultană cu absența în versiune românească a unor poeți, tot francezi și tot moderni, care au făcut sau fac mai multă umbră, de la Saint Pol-Roux la Pleyre de Mandiargues prin Audiberti, Supervielle, Manaour, La Tour du Pin, Jacottet, Reda, atunci lucrurile se schimbă, existînd riscul ca lectorul român să-și facă o imagine nu tocmai exactă despre peisajul problematic, stilistic și axiologic al liricii franceze din veacul al XX-lea. Întîmplarea ține, probabil, de „rațiuni superioare", situate la prea mare înălțime pentru ca noi, cei de jos, să le distingem cu ochiul liber. Ca să ne lămurim mai avem de așteptat fie o pierdere de înălțime a respectivelor „rațiuni", fie o ridicare a noastră spre ele. De-o fi una, de-o fi alta...

„Poet al planetei", cum i s-a spus după apariția în 1958 a plachetei **A la mémoire de ma planète** și cum îi place să se considere, Alain Bosquet practică o poezie ce a reținut din experiența suprarealismului dezafectarea, plasarea sentimentelor modern în șoaptele cuvintelor într-o nouă unde emoția exclamativă nu are cîtă de lejere la suprafață, iar din experiențele hiriosmului posibilic tendința de relativizare a tot și a toate prin luciditatea ironică. Semnînd ofensiva alienantă a obiectelor contra subiectelor și cercetînd procesul subtil de dezumanizare a omului de către om, poetul își reprimă o lacrimă întorcînd-o într-un fel de sarcasm delirant, foarte rece, controlat pînă la amănunt de luciditate cu riscul chiar al decolorării poetice („Să reinventăm aparatul om / O bancă de inimi / Un antrepozit de cranii. / Un ochi care aleargă / de la ceafă la plămîn. / Șase burți / dintre care trei să digereze angoasa"...). Într-un aer planetar tot mai impur, dar de o impuritate ce pare să fi ajuns la stadiul de efect fără cauză, un perpetuum mobile cețos, reacția poetică își face din ironie avangarda atitudinii generale iar din neîncrederea în cuvinte ariergarda afectivității. Se ajunge la un discurs paradoxal în sensul că o comunicare esențialmente poetică este transmisă într-un mod mai curînd prozaic care pune întreg textul poetic într-o lumină mediocră („Între mîinile noastre gingenia moare — / era un proverb dezamăgit. / Sub ochii noștri plutonul se spînzură — / era un poem / ce se-mpotrivea cuvintelor noastre. / Trebuie să ne coasem buzele / și să ne pedepsim melodiile. / Mai tîrziu, fraților : / sîngele, rîndunica de noapte, / marmura, catifeaua. / vor găsi pentru noi / un grai nou nouț"). În felul acesta poezia intră sub imperiul facilității căci gravitatea problemelor impune de o conștiință lucidă și severă nu poate consuna fericit cu expresia excesiv aleatorică. În loc să ne lase impresia că spune lucruri profunde poetul ne atrage atenția asupra mecanismului rostirii sale poetice obligîndu-ne să observăm că manierismul acesteia produce monotonie și uniformizare înăuntrul fiecărui ciclu în parte și între toate cele trei cicluri.

Foarte bună, versiunea românească semnată de Maria Banuș (care este și autoarea selecției) impresionează prin fidelitate. Aș spune chiar că este o traducere prea fidelă și numai rar de tot și cu foarte mare prudență poeta noastră îndrăznește să ia pe cont propriu vreun vers sau vreo imagine mai nelalocul lor în original. În orice caz e de crezut că după lectura și a acestei selecții din opera poetică a lui Alain Bosquet cititorul nostru va avea mai mult decît o părere. Va avea, în fine, o certitudine.

Laurențiu Ulici

revista străină

● **SOCIETATEA ȘTIINȚIFICĂ** a Universității din Lublin a pregătit atît pentru cititorii din Polonia cît și pentru cei din străinătate o lucrare colectivă a 41 de autori, intitulată APOSTOLUL POLONEZILOR LA CULTURA MONDIALĂ. Rectorul Mieczyslaw Alberti Krapiec scrie în prefața lucrării că acesta este doar începutul unor astfel de lucrări de informare. Cercetările care arată „rolul Poloniei și al polonezilor în creația culturii comune a familiei omenești" vor fi continuate. Lucrarea de față poartă semnătura de prestigiu a : Prof. Jozef Chalasinski — sociologie prof Marian Plezia — filologie clasică, prof. Jacek Fisiak — lingvistică. Sînt studiate și alte domenii ca : astronomie, chimie, ocrotirea naturii cultura populară, artele plastice, medicină, explorări. Lucrarea va apare în curînd și în limba engleză, în Statele Unite.

● **SAVANȚII AUSTRIECI** care lucrează cu succes de zeci de ani la degajarea ruinelor orașului antic Efes (Asia Mică), au făcut recent o descoperire senzațională. În apropierea orașului, devenit o atracție mondială în urma transformării lui prin reconstruirea unor edificii importante, cu elemente găsite la fața locului, arheologii au dat peste un nou templu, necunoscut pînă azi. Urmele acestui construcții sînt situate în imediata vecinătate a fundațiilor marelui templu al zeiței Artemiza, una din cele șapte minuni ale lumii antice. Templul descoperit acum datează se pare din secolul VII sau VI î.e.n. Vastele săpături efectuate la Efes sînt considerate ca un „act glorios al arheologiei".

● **TEZAUR DE ARTĂ ȘI CULTURĂ DIN COLECȚIA MUZEULUI ISTORIC** se intitulează expoziția deschisă la Muzeul Istoric de la Moscova, în cinstea celei de-a 60-a aniversări a lui Octombrie. Sînt expuse autografe ale marilor scriitori, capodopere de artă, descoperiri arheologice deosebit de importante ; astfel o carafă de aur, lucrată în Iran, picturi vechi tempera, restaurate de colaboratorii muzeului, manuscrisul cunoscutului iluminist Karion Istomin, cu desene executate chiar de mîna lui, obiecte personale aparținînd lui M. I. Kutuzov. Un loc deosebit îl ocupă relicvele din timpul revoluției, ale faptelor de glorie în luptă și în muncă ale poporului sovietic.

● **ÎN 1981** se va desfășura la Viena cel de-al 16-lea Congres Internațional al Bizantinologilor. Acest congres are loc din cinci în cinci ani și este considerat ca fiind cea mai importantă manifestare a acestei discipline. Scopul lui este de a dezbate probleme ale istoriei, culturii, limbii și literaturii Imperiului Bizantin.

● **SCRIITORUL GÜNTER HERBURGER,** (din R.F.G.), laureat al Premiului literar al orașului Bremen, publică în editura Luchterhand Verlag, Darmstadt und Neuwied, un amplu roman, în două volume, FLUG INS HERZ (ZBOR SPRE INIMĂ), în care sînt abordate teme foarte diverse. Autorul realizează o povestire din toate și din toți eroii aleși : emanciparea femeii, viața cotidiană a căminului german, filozofia, vacarmul dintr-o uzină de automobile cu implicațiile lui, așteptarea la birouri de plasare, disperarea handicapaților spasmodici, cea a oamenilor avuți din insula Sylt, a țăranilor din Allgău, a viticultorilor din Italia. În ciuda celor 800 de pagini, „Zbor spre inimă" va fi urmat de un nou volum, pentru ca în final, după cum anunță editura, să ne aflăm în fața unei trilogii.

● **CEL MAI PERFECT MONUMENT AL ARTEI BUDDHISTE,** grupul de temple de la Borobudur, situat în insula Java (Indonezia) amenințat să cadă în ruină. În vederea unei operații internaționale de ajutor, UNESCO a lansat un apel și a organizat o expoziție itinerantă, a cărei documentație este compusă din fotografii fragmente din temple și machete, pe care au prezentat-o în întreaga lume. Pe de altă parte, această interesantă expoziție oferă o vedere de ansamblu a evoluției artei perioadei indo-javaneze, în special în timpul perioadei javaneze mijlocii, între secolele VII și X, în timpul cărela a fost construit Borobudur.

● **CU PRILEJUL BICENTENARULUI** Independenței Statelor Unite ale Americii, sărbătorit acum un an, Institutul Național polonez de Editură Piw a publicat **Corespondența lui Thomas Jefferson cu Tadeusz Kosciuszko.** Volumul este îngrijit de Izabella Rusinowa care semnează și introducerea la cele 41 de scrisori, completate cu testamentul lui Kosciuszko, o procură pe numele Jefferson, și biografia eroului celor două națiuni, scrisă de Jefferson după 1907. Scrisorile datează din anii 1798—1817 și au fost publicate în versiunea lor originală (engleză și franceză) cît și într-o traducere poloneză.

● **GRAVORUL DANEZ LARS BO,** după închiderea expoziției de la Paris, la Galeriile Pictorilor-Gravori din Bulevardul Montparnasse, unde expune zece stampe inspirate din celebra povestire a lui Andersen, „Mica sirenă", își va prezenta lucrările și la Copenhaga, Stockholm, Washington, Tokyo și Edimburg.

sport

Calcule fanteziste și nu prea

Sezonul estival ne eliberează de constrîngerea cronicilor la obiect. Competițiile sportive s-au rărit. Predomină întîlnirile amicale de tot felul. Ne vom lua deci, aici, libertatea de a face un comentariu mai lejer. Și pentru că predilecția cititorilor merge către fotbal, ne oprim la fotbal. Iar pentru că e vorba de fotbalul românesc ne vom ocupa de jocurile echipei noastre din grupa pentru calificare la Mondialul din Argentina. Situația de moment este excelentă. Echipa de fotbal a României conduce cu 4 puncte și un golaveraj de 3—0 după două meciuri, urmată de echipa Spaniei cu 2 puncte din 2 meciuri și un golaveraj de 1—1. A treia clasată, Iugoslavia, nu are nici un punct și nici un gol marcat, ci 3 primite tot după două meciuri. Pînă aici lucrurile s-au desfășurat în favoarea fotbaliștilor noștri. Dar să nu ne lăsăm încîntați de iluzii. Grupele „triunghiulare" sînt, însă, pline de surprize. Aici K.O-ul este la ei acasă. Într-o grupă de trei compusă din U.R.S.S., Grecia, Ungaria, prima candidată la calificare, echipa Uniunii Sovietice, a ieșit din concurs datorită înfrîngerii în fața Greciei. În grupele de „trei", greșelile se repară greu. Ce mai pot face în grupa noastră echipele Spaniei și Iugoslaviei ? Desigur că ele mizează pe cîștigarea ambelor jocuri. Spaniolii vor juca cu noi în Spania și cu Iugoslavia în deplasare. Iugoslavii care joacă întîi cu noi la București și apoi cu spaniolii acasă la ei n-au altă șansă decît cîștigarea celor două meciuri. Care este, totuși, șansa iugoslavă ?

Vecinii noștri mizează în primul rînd pe o înfrîngere românească în fața spaniolilor. Ea ar menține echipa României la 4 puncte și cu un golaveraj modificat. Se impune apoi cîștigarea de către iugoslavi a ambelor partide, indiferent de locul de disputare. Adică victorie la București și ulterior la Zagreb sau Belgrad. Este lucrul acesta imposibil ? Credem că nu. O victorie la limită a iugoslavilor la București și încă una acasă le-ar aduce 4 puncte ca și românilor și tot atîtea spaniolilor. În acest caz, calificarea s-ar decide la golaveraj.

Am ales situația cea mai proastă pentru echipa noastră pentru a gîndi realist. Ceea ce e interesant și nu trebuie trecut cu vederea este că totul va depinde în acest caz de scoruri. Două victorii la limită ale iugoslavilor nu sînt însă salvatoare. Meciul-cheie este cel pe care-l vor juca românii în Spania. O înfrîngere a echipei noastre la diferență de un gol, ar duce la golaverajul 3:2. Încă o înfrîngere, în fața sîrbilor, cu același scor ne-ar aduce la 3:3. Golaverajul spaniol ar fi inaintea meciului din deplasare cu sîrbii 2:1 și după acest meci 2:2. Cam complicată situație, nu-i așa ? Mai simplă pentru iugoslavi, care numai învingînd pe spanioli cu 2—0 ar realiza un golaveraj de 3:3 în timp ce spaniolii ar obține un 2:3, trecînd ei pe ultimul loc. În prima variantă, pe primul loc s-ar afla, cu 4 puncte, echipele României și Spaniei, în varianta a doua iese din cursă Spania și pe primul loc se află echipa României și Iugoslaviei. Oricît de absurde sau fanteziste par aceste calcule, ele nu sînt departe de realitate. Grupa se arată foarte echilibrată și înfrîngerile la scor nu par posibile. Cu rezultate foarte strînse, cum a fost pînă acum, nu este exclus să avem această strînsă situație. Iugoslavii, care nu mai au decît șansa victoriilor, vor face totul pentru ca lucrurile să evolueze în această direcție. Ce vor face spaniolii ? Pentru ei este necesar ca aerul să obțină două puncte în meciul cu România pentru a nu ieși din concurs și, eventual, și o zestre de goluri mai mare. Victoria lor e posibilă, ca și meciul egal, mai greu e de presupus un scor mare în condiții normale de joc. Apoi, ei vor face totul să obțină cel puțin un punct în fața iugoslavilor, dacă nu și victoria. Slăbiciunile fotbalului iugoslav nu ne garantează, însă, pronosticurile avansate aici. Meciul se poate termina în aproape toate felurile. Cu alte cuvinte, o nouă defecțiune a plavilor e posibilă. Vrem să spunem că acest meci va decide în mare măsură pe cîștigătoare, dacă românii nu-și spun pînă atunci cuvîntul. **Adică tot la meciul din Spania !** Cum vor juca iugoslavii cu spaniolii, e ultimul meci al grupei, după o victorie a lor la București ? Dar după o înfrîngere ?

Pe scurt, deși prima echipa României are șanse de calificare mai mari decît Spania și Iugoslavia, care n-au ieșit, nici teoretic, nici practic din cursa calificării. Dar echipa noastră n-a decis încă soarta grupei. Ce au românii de făcut ? Desigur, să joace și să cîștige. E simplu de spus, greu de făcut, dar nu irealizabil. Din comentariile de pînă acum a reieșit că pentru a da peste cap toate șansele și posibilitățile adversarilor, o victorie sau un meci egal la spanioli ar impune echipa României în cîștigătoare. Privind realist lucrurile, meciul egal ne este accesibil. Ne cunoaștem adversara și ea ne cunoaște la fel de bine. Nu de mult, echipa României a făcut un 1—1 la Madrid cu națională Spaniei. Cu condiția ca să joace așa cum s-a jucat la Zagreb. Un meci egal în Spania înseamnă 5 puncte pentru noi, 3 pentru spanioli cu o minimă șansă de a mai face cinci în ultimul meci și posibilitatea noastră de a mai obține acasă, în fața iugoslavilor, cel puțin 1 punct. Calculele hîrtiei... Nu lipsite în întregime de utilitate. Ele ne arată că Argentina poate fi mult mai aproape de noi după următorul meci din grupă. **Fără a minimaliza meciul cu Iugoslavia de la București, ba poate tocmai de acea, meciul-cheie pentru noi este cel din deplasare cu Spania.** De buna lui pregătire depind multe.

Calculele hîrtiei... Din pricina unei partide întrerupte, în care rezultatul pe seturi părea a înclina în favoarea lui Taroczi, am dat cîștigătoare echipa Ungariei. O durință luată drept realitate. Facem cuvenita rectificare. Calculele hîrtiei ne pot juca și renghiuri. Ele nu sînt însă cu totul inutile.

Discobol

dragoș vrânceanu „jurnal patetic italian"

(fragmente)

...Prietenii mei florentini (Carlo Bo, Renato Poggioli, Tomaso Landolfi, Salvatore Quasimodo, Mario Luzi, Leone Traverso, Persio Nesti, Giuseppe Donnini, Elio Vittorini, Piero Anigoni), să mă iertați cum voi vorbi de voi, cu cruzime, ca să pot atinge nervul vieții noastre de atunci, lipsită de umanitate și gingășie — viață războinică ascunsă de care am fost puși la pensul prematur și vicios, cu exaltare, cu desnădejde mintală, neținind seama de pasul lumii exterioare.

Noi am atins în acel timp, într-un prim zbor de probă, toate scopurile, am dat ocol orizontului posibil al existenței și am rămas, poate, cu multe betesuguri după acest sondaj disproporționat. Tinerețea e aspră, indiferentă, închisă ca o carapace de care se izbesc și se sfarmă multe lucruri sfinte. Am fost niște nebuni, niște adevărați nebuni, sacrificînd lucrurile simple ce ne-ar fi fost de mare folos pentru mlădierea artistică a sufletului nostru, calul înaripat în care ne puneam toate nădejdile.

Florența este pentru noi o cușcă și numai în al doilea rînd una din capitalele lumii. Ce ne face să ne închidem în felul acesta, cînd în jurul nostru surid colinele, anotimpurile, arta cei mai frumoși ai vieții, cu teoriile și frumusețea lor lumească? *Literatura*? Mi-ar veni să rid, dacă n-aș plînge amar pe rănile căpătate de această adorație spinoasă, care ne depărtează de omenie și ne ține în ghiare psihologia, ca pe o pradă din care hrănim în mod nemilos scăpărările noastre.

Literatura e un pretext de inactivitate, de ironie, de pregătire ascunsă și chinuitoare pentru viață. Dar calea este greșită, adînc greșită! Literatura e un sol experimental pe care aruncăm semințe amestecate ale subconștientului nostru, din care cresc la tulpină plante răvășite, flori și fructe premature, adesea extrem de dulci, adesea acide, adesea otrăvitoare, care pier spre a fi înlocuite cu altele. Sîntem fertili, nici vorbă, foarte fertili!

Creștem toți, văzînd cu ochii, la un soare aprins, și huzurim ca niște minji ai lui De Chirico, printre coloane solitare, măști, ziduri enigmatice și solemne, intrări neobișnuite de [illegible]. .....Sîntem diformi și fabuloși, impuri și mascători, ca niște șopîrle mirifice de cafenea, în care labele și aripile se confundă încă unele cu altele, iar solzii, solzii spun totul, căci ei sînt fala noastră, cu diamantul lor colțuros ca o armură de mare preț a metamorfozei noastre. Trăim în vremurile primare ale epocii de aur a ambiției, puși pe exterminare și apoteoză.

Și suferim, noi cei dinții, ca niște ciini, de această sălbăticie. Căci suferim într-adevăr!

De la dreapta la stînga: Salvatore Quasimodo, Eugen Jebeleanu și Dragoș Vrânceanu

...adorăm noi Florența? Poate o detestăm ca pe o hrubă splendidă din care nu putem ieși. Nu ne-a dăruit nimic afară de sudoare-ochiul ei, prin care vedem lucruri la care nu putem renunța. Așa ne-am îngropat în cafenele, zămislind fantasme pe care nu le [illegible] șoltea și noaptea pe figurile ce trec prin fața noastră, creînd o religie aeriană de plăsmuiri care ne însoțesc, ca șoful de mănuțițe ale verii deasupra capului, pînă la ora somnului, deasupra pernei dure. Nu ne mai poate spune nimic Florența, dar ea e nișa sacramentală din care nu putem deslega sfintele daruri ale interiorității noastre, căci ele ar fi profanate și parcă desființate. Deasupra ei, ca peste o rocă multicoloră indispensabilă, pe care sîntem refugiați de valuri, ridicăm etajele suspendate ale unei alte cetăți, sumbre și scînteietoare totodată. Florența ne viciază totuși ca un gust pentru bijuterie. Purtăm la mînă brățara ei rară, inelele ei extrem de scumpe, monograma ei dintr-un metal fără preț ca pe ceva firesc și aceste podoabe și diademe medievale și renascimentale le voim și mai multe, fără să ne pese de ele, dacă sînt în pericol să le pierdem.

...florența e un oraș fără o mare vitalitate urbană. După un timp, el te umple de un sentiment de izolare și reculegere căruia trebuie să-i reziști, dacă nu vrei să cazi în provincialism. Dar, spre deosebire de orașele provinciale, el îți oferă numeroase mijloace de a da lustru vieții zilnice și strălucire vieții interioare. Farmecul citadin adevărat al Florenței se dovedește, fără îndoială, mai puțin accesibil, dacă nu ești bogat. Debitul curentului de viață, pe care îl posedă, este creiat de bogăție.

Florența e mai întîi de toate un oraș elegant și rafinat. Cartierele lui populare apar ca niște acaret ale unui palat, destinate personalului de serviciu, deși ele au o notă specifică interesantă și oamenii care le locuiesc păstrează cu prisosință vechea istețime republicană a lui Machiavelli.

O deosebit de marcată mentalitate practică stăpînește, în general, acest oraș-minune în fața căruia fantezia poate cădea în cursă cu ușurință, desfăcîndu-și aripile, spre a căuta în el o viață de vis și aventură. Aripile acestea se frîng repede și trebuie să te retragi pe terenul mai sigur al contemplării platonice...

Un sentiment ascuțit de contrarietate și ciudă te încearcă, văzînd că frumusețea pură și voluptatea rafinată și-au dat mîna într-un conubiu indisolubil, spre folosul unor privilegiați puțini la număr.

Dar tinerețea are o putere de recuperare extraordinară. Ea se lovește de limite dure, dar face abstracție de ele și răzbate către viață pe o altă cale, smulgîndu-se din „ideea neferice" a perfecțiunii umane legată, irevocabil, de bogăție și eleganță. Acest eroism ascetic și expansiv totodată este îngăduit în adevăr numai tinereții, singura în măsură să lupte cu puterea pe care bogăția și rafinamentul o au asupra fericirii omenești.

Această luptă poate să te facă de timpuriu aspru și trufaș, exaltat și disprețuitor, ceea ce este o altă formă de nefericire.

Florența nu este o școală pentru artiștii tineri, ci mai mult pentru cei maturi, asemenea curtezanelor de mare clasă pentru bărbați în general.

...totul concurează spre a face din Florența o curtezană: statul, municipalitatea, locuitorii ei bogați și săraci, care trăiesc de pe urma ei sau se mîndresc cu ea, încurajînd viciile hedonismului subtil și pătrunzător pe care îl respiră prin toți porii.

Artistul boem o privește din stradă, cu ochii ficși și luminați de strălucirile ei. El strînge pumnii cu revoltă, ca un amant pasionat și neputincios, singurul care o iubește în adevăr, cu tot elanul, cu tot dezinteresul, în deplină conștiință a farmecului ei, plin de visuri înflăcărate. Toți ceilalți urmăresc numai venituri și plăceri.

Marea curtezană este, bineînțeles, nepăsătoare la această rivalitate sordă dintre cele două caste de adoratori ai ei, ca și cum nu ar avea suflet.

Sufletul istoric al Florenței s-a impostrit de mult, de pe vremea cînd comparațiile, ambițiile, luptele publice, abacismul religios, comercial și artistic, o animau în lung și în lat. Ea era atunci violentă, dar familiară, coborînd pe calcanele aiduri de fiecare și oferindu-i pe deplin tovărășia ei. Viscerile pe care le stîrnea, le și stîmnea. Temperamentul ei feminin era în fierbere, chiar dacă aducea cu el riscuri fioroase.

Viața nici unui om n-a semănat mai mult cu o lungă viziune pasională și erotică, stăpînită de mistul profund al puterii și al frumuseții ca acea a Florenței. Vitalitatea aceasta a ei, eroismul ei aspru, a pierit însă cu totul. Florența a rămas cu un orgoliu înghețat și amalat, ca și cum ar fi descoperit secretul tinereții veșnice (știindu-se tu se știe) adorată din toate părțile. Cine mai poate să o muște și să o pasioneze? Poate că vremilia nepăsătoare, care pătează și vorbește numai sale seducătoare și terifiante, e-o stare defectivă.

Or, poate aceasta visători noi, care să o smulgă din îmbrățișarea lascivă și lucidă în care se găsește astăzi, dîndu-i în schimbul splendorii și nemuririi „o eră doar de iubire"? Dar care vor fi aceștia? Visătorii roșcați în jurul ei, e drept, dar ei alunecă repede în sîngurătate, în interioritate, rost de platonism, și caută să-și vindece rănile grecești și orientalești prin contemplația cît mai înaltă a armoniilor ei solare. Ei nu pot să-și piardă capul, să părăsească la aventură, fără de un mîntuitor așa de splendid și de nătîngaș! Florența e prea depărtată și indiferentă, în neputința ei, ca și în mondenitatea ei. Inteligența sa este malițioasă și supusă unor reziști cu totul aspre.

Dincolo de reședința ei de palat și de sanctuar artistic, Florența trăiește și respiră fără îndoială, într-o deplină prietenie și cooperare, în soarele și de aceilalți și mai ales în toamnele ei de aur, în vinurile ei de mîncare, în vînătorile ei de mreană, în frunzarul lucios al dafinilor care socoteală totul, în grădinile înbătătoare.

...Soarele florentin de primăvară este o văpaie albă și strălucitoare, misterioasă, spontană și fără fund, care inundă casele, străzile și grădinile, asemenea revărsării copleșitoare a unui element sălbatic. Florența lese, desbrăcată și fabuloasă, pe stradă, ca o zeiță coborîtă din văzduh. A se apropia de ea este atunci cu putință fiecăruia!

. . . . . .

Bine, mă mișc greu, nici vorbă! Nu apreciez exact situațiile, mai ales pe cele noi, și sînt inclinat să sufăr efectele cele mai diforme ale lucrurilor și oamenilor. Aceasta din cauza că mă împiedic de mituri. Dar miturile trebuie să le accept, oricît de mult mă stăpînesc în tehnica reflexivă și practică a vieții. Nu e bine să lupt contra lor, nu e bună o luciditate permanent susținută. Solul vieții e mai fertil, cînd e ținut umed și cald de unele confuzii. Nu zic că aș putea să mă transform într-un virtuos al aprecierii exacte și al purtării dozate pe măsura precisă a situațiilor și oamenilor. Dar ceva aș putea face, cu osîrcare străduință. Mă împiedic totuși de ideea că e mai bine să rămîn buimac. Imaginația e avantajată de acest lucru, e lăsată la respirația ei spontană, sub impulsul sentimentelor și al firii.

Am înaintat în virstă, nici vorbă, și nevoia de a realiza ceva (o situație definită) îmi impune să-mi sacrific firea și să mă constring în multe privințe, chiar stricînd farmecul — aducător de greșeli dar gustos — al reacțiunii mitice în contactul cu oamenii și situațiile. Nu mă pot sfătui să devin cinic, căci acest naufragiu al celor candizi este pe cît de frecvent, pe atît de detestabil — nici șiret, nici aspru, dar îmi trebuie un efort critic mai susținut și mai multă ambiție activă.

Mă mișc greu, dar ce haz are viața fără mituri. Începînd cu cele mici? Miturile trebuiesc ocrotite cu toate sacrificiile — cu sacrificiul succesului practic care se împiedică de ele căci cere simplificare, agerime, constringere și duplicitate față de lume. Pe aceste ultime căi ajungi repede să te usuci și să te abrutizezi, să pierzi sentimentul gratuit pe care îl posedă tinerețea nepricepută, care se rătăcește ușor și naufragiază într-una în întîmplările care o fură, risipindu-i viața dar dîndu-i totodată posibilitatea să gîlgîie, ca un șipot, oriunde, să iasă la suprafață și să reîncapă cheltuirea unui debit nou. Cu asemenea purtare nu te îmbogățești, nu pui mîna pe situații și onoruri, nu reușești să stăpînești pe alții, să ajungi la prestigiu și influență, să-ți asiguri surse de plăceri fizice, cît mai multe și mai rafinate, să strălucești în societate, să te înfrupți din „bunătățile" lumii. Obții din acestea ceea ce vine de la sine sau chiar, ce poți fura, căci nu face din ele un tiran care-ți oprimă vitalitatea sensibilă, fantastică și morală și o canalizează — restringînd-o — pe cîteva vaduri excelente dar rutinare. Nu poți să fii, cum spune grosolan poporul „și cu mîna-n mălai, și cu sufletu-n rai". Preferi să te împiedici mai departe de mituri, să nu lupți contra lor, cît se poate, să gemi sau să jubilezi din cauza lor. Îți aduc pagube materiale, îți întîrzie viața, îți amînă hotărîrile încălecînd peste voința ta, dar nu te teme! Ești pe mîini bune, și sufletul tău însuși face parte din complot. El are asupra ta un drept mai mare decît societatea, ambițiile, necesitățile practice și obligațiile. Aceasta e viața zăpăcită și sagace, viața adevărată! Totul este să nu fii complet pasiv. Dimpotrivă, totul este să nu vrei să fii pasiv deloc, să tinzi să-ți arăți sufletul și să nu uiți că purtarea exterioară și faptele sînt numai mijloace.

Faptele țin să fie cît mai organizate și purtarea, constantă, măsurată, supravegheată. Acest lucru creează un conflict între viața liberă și voință, între spontaneitate și caracter. Te poți lipsi, Doamne, de caracter, dacă vrei să trăiești din plin, dar numai dacă sufletul îți este suficient de amplu și involt, în climatul fertil al miturilor. Altminteri apetiturile te devoră și te consumă, te desfac în bucăți și te duc la ratare.

Toată această religie e dificilă, deși pare comodă. Trebuie să fii un viteaz practician el ei, căci viața liberă, regimul natural al miturilor este plin de încercări, cumpene și îndoieli. Căci mintea nu doarme. Te scurmă în culcușul său, îți înfige spini în piele, te pune la controversă cu tine însuți și vrea să te umilească prin comparația cu alții și prin diferite contradicții. Ea își cere drepturile ei, noaptea, în timpul insomniei, în clipele de extaze, în momentele de carență vitală, în situații de prudență etc. Ce te faci atunci? Căci cu mintea nu se glumește! În ea nu poți să suflu ca într-o lampă. Ea este o flacără autogenă care se iscă din mișcare, ca lumina acelor lămpi de buzunar din timpul războiului.

Principalul este să nu fii zgîrcit cu căldura propriului tău suflet, chiar dacă aburul ei, irumpînd, bufnește în pură rece și se transformă în lacrimi. Lacrimile sînt de atîtea ori un mijloc de a dibui și a găsi drumul, arătînd cu sufletul lor a dat de țărmuri reci și trebuie să apuce altă cale. Dar durerea nu e numai un semnal de alarmă. Ea face parte din vitalitatea noastră.

Felul cum ne vedem din afară pe luminează, căci viața e compusă din situații! Dar tot așa de mult sîntem împinși de cele din sanctuarul interior, fiindcă omul trăiește pe dinăuntru, chiar dacă vrea să se contemple și din afară. A transa, la momentul potrivit, cu meandrele lăuntrice, a face un pas înainte, este o necesitate vitală.

Ne-am lăsat covîrșiți de interioritate, apoi am evadat cu grabă în fante, dar în acest chip n-am putut menține în echilibru cele două tărîmuri — cel inferior și cel exterior — și am ajuns la o viață defectuoasă.

Să reparăm, pe cît se poate, această spărtură, să umplem șanțul care desparte sufletul de comportare. Acest lucru care, cînd e abandonare în voia întîmplărilor vieții, cînd e retragere în forul interior, căci extemul — pînă la găsirea unui ritm de echilibru — se poate crea în amîndouă sensurile.

A reflecta și a delibera prea mult însă — ca o urmărire lucidă, și cu constrîngeri, a ritmului său echilibrului — ne lămurește de o parte din gustul cel mai sacru al vieții. Să mergem, dacă se poate, ca dansatoarea cînd își caută o grație în spațiul dintre culise și arenă, dintre viață și performanță, și cînd căutînd această grație, a și găsit-o!

Poate că acest lucru nu este suficient ca manieră de a trăi, dar el este totuși ceva. Puțini sînt cei care posedă o grație, foarte mulți cei care nu o au deloc și trăiesc din acest punct de vedere în mod brut, cu defectele și calitățile lor. Să ne străduim între cei care căutăm o grație, căci așa poate salvăm, într-o măsurare măsurată, și spiritul vieții interioare și gustul celei exterioare.

Ne-am născăit, ne-am afundat excesiv în lava lentă a interiorității și piciorul ni s-a mișcat greoi? Dar viața lăuntrică este totuși mai ușoară, mai suavă, mai aeriană decît viața *tout court*. Din acest amestec de greoi și suav — ca trăsătură personală — pasul nostru scoate un farmec...

Omul dinăuntru suferă adesea și strigă: „Talentul nu înseamnă nimic, succesul nu înseamnă nimic! Grația este totul. Grația ca ezitare între suflet și acțiune".

Cîți oameni talentați, cîți oameni de succese, cîți victorioși, lipsiți de grație!

Poezia coboară adesea pe tărmurile grave unde s-a născut, dar poartă cu ea stigmatele vîrstelor ei miraculoase. Ea se înfioară și se pătrunde cu atît mai mult de muzica izvoarelor celor dintîi. Ea nu mai este aceeași — cu distanțe mari este depărtată, schimbată — și totuși sunetul de clopot al stîrnirii ei originare vibrează cu o voce veșnic încătușată și veșnic vie. Semnul ei religios nu poate fi șters, ci dimpotrivă este gravat mai adînc în natura noastră sălbatecă. Ungaretti, Montale, Cardarelli, Quasimodo și alții sînt stăpîniți de această chemare severă. Poezia lor n-are surîsul candid străvechi, dar e străbătută totuși de vocea misterioasă a lirei lui David, care a parcurs un periplu enorm. Sunetul acesta al cîntării lor este sugrumat, dar tenace. El corespunde celui din inimile noastre.

Să reintru în misterul meu! Dar cum? Nu e prea tîrziu să trag peste cap, ca ariciul, plapoma de ghimpi și să mai stau înăuntru pînă mă încălzesc din nou?

Mă simt desfrunzit, uscat, expus la răceala oamenilor — care nu poate fi combătută decît cu căldură proprie — la greșeli, la eșecuri.

De cîteva zile simt o durere neplăcută în amîndouă părțile pieptului, o usturime sub ochi, fața mi s-a brăzdat și pielea obrajilor a devenit mai moale și subțire. Am fumat prea mult! Gustul dulce al țigării mă fură ca o bucurie secretă pe care o am la îndemînă în fiecare moment, prevestind altele mai mari. Dar după 6—7 țigări fumate la intervale prea scurte, simt că nu mai merge. O emoție totuși sau un gînd mai viu risipește deodată îmbiceseala aceasta și se face loc pentru o nouă țigară.

Zilele acestea am fumat prea mult și am vorbit prea mult. Să reintru în misterul meu! Să-mi bag nasul în guler, să moțăi într-un colț, într-o aparentă somnolență care îmi reface în mod obscur fantezia, dă apă calului alergat al emoțiilor ca să poată porni din nou la un galop neprevăzut.

Tăria față de viață cred că stă nu în a o brava, ci în a te sustrage de la provocările ei necontenite și derutante, căzînd la acord cu ea numai cînd e cazul. Nu sîntem un simplu instrument de trăire. Viața nu este necesară pînă la această formă. Nu e nevoie numai să trăiești, ci să și respiri. Oricît de paradoxal ar părea, nimic nu te sufocă mai ușor ca viața însăși.

O experiență de cunoaștere capricioasă, ca aceea pe care am făcut-o, este un procedeu de lux, ceva care țintește la o încîntare pur interioară. În schimb studiul propriu-zis este o atracție exterioară, confruntată. Plăcerile, senzațiile, impresiile, ideile trebuiesc îmbrăcate în acea armură pe care tot ce circulă pe această lume — în afara zidurilor interiorității paradiziace — trebuie s-o îmbrace pentru a trăi și a rezista.

mesajul artei tinere

Recent s-au desfășurat la București lucrările mesei rotunde „Arta-mesager al păcii", organizată de Uniunea Tineretului Comunist din România și Uniunea Asociațiilor Studenților comuniști din România, reuniune la care au participat tineri creatori din cinci țări balcanice: Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia. Timp de mai multe zile, reprezentanții artei tinere din aceste țări — poeți, prozatori, pictori, graficieni, critici de artă, muzicologi, compozitori, regizori, ziariști, activiști culturali reprezentînd 15 organizații de tineret de diferite orientări politice, ideologice și religioase au exprimat, în cadrul unui dialog sincer, prietenesc și activ numeroase opinii, idei și experiențe privind rolul artei tinere, al tinerilor creatori în înfăptuirea păcii și colaborării în Balcani, privind contribuția literaturii și artei la educarea tineretului în spiritul ideilor de pace, colaborare și înțelegere între popoare.

Reunim în cadrul acestei pagini cîteva opinii precum și creații ale oaspeților, participanți la masa rotundă „Arta — mesager al păcii", inițiativă meritorie pe calea cunoașterii și apropierii tinerilor din țările balcanice, a popoarelor din aceste țări.

Mircea Florin Șandru

ARISTEA VASSILIADOU

Grecia, poetă

București

Intîia privire:
Copaci de jurimprejur, copaci de pretutindeni
Și străzile și casele și cerul verde
Clădirile vechi și monumentele
Încărcate de istoria și viitor

Și apoi zimbetul prietenilor
Strîngerea de mînă
Străzile, muzeele
Uzinele care bat ritmul pe melodia creației

Însfîrșit, inima mea
S-a agățat în crengile unui plop din București
Și a rămas acolo
Așa cum rămîne soarele pe cer în asfințit.

Înainte de a-l trage orizontul.

21 iulie 1977

Cîntec de luptă

Frații,
Pentru luptă
Înainte merge Moartea
Și în urmă mamele noastre îmbrăcate în negru

Frații,
Pentru luptă
Înainte merge cîntecul nostru
Și în urmă primii morți

Frații,
Pentru luptă
Înainte merge steagul
Și în urmă mii de fete dansează

1977

În românește de
Doina Anton și Dan Verona

MILE RADOVICI,

Iugoslavia, grafician

Nu este chiar ușor ca artistul să-și exprime [illegible] în cuvinte. În relațiile omenești lui, în fine, în emanciparea [illegible] umanității. După părerea mea, încă de la începuturile omului, arta a fost o parte inseparabilă a existenței acestuia. Toate semnele vieții sale sînt indiscutabil legate de creația diferitelor forme și discipline artistice în care s-a manifestat spiritul lui. Prin arta omul a exprimat nu numai starea sa personală și rațiunile acesteia dar și o înțelegere mai profundă a lumii: prin artă omul a demonstrat că are simțul timpului și al societății în care trăiește. În acest fel, interesele personale ale omului s-au situat deasupra rațiunilor individuale: el a arătat că știe să trăiască și să construiască și pentru ceilalți, el a arătat că este o ființă înzestrată cu multă iubire pentru semenii săi.

Îmi place să cred că tinerii pictori și graficieni sesizează tot mai mult noul sens, noul înțeles al noțiunii de artist. Acesta nu mai este acea personalitate egoistă, individualistă care luptă cu ambiție și orgoliu pentru afirmarea sa personală, pentru intrarea într-o eternitate utopică. El trebuie să se gîndească că nu mai creează pentru muzeu, ci că arta sa, tablourile sale trebuie să fie parte integrantă a modului în care trăiesc și muncesc oamenii: opera sa trebuie să se adreseze prezentului.

Mile Radovici: „Erau"

VLADIMIR DIMITROV,

Bulgaria, student la Conservator

Îmi cer scuze că repet o afirmație care se face frecvent, dar aceasta este foarte importantă pentru adevărul pe care îl conține: nu există artă pentru artă, există numai artă pentru popor, ea trebuie să fie întotdeauna purtătoarea unor semnificații politice și sociale. Arta dispune de un mare potențial educativ, de numeroase mijloace prin care poate contribui la formarea tinerei generații precum și pentru a întări încrederea maselor în capacitatea lor de-a construi o lume mai bună. Acestea nu sînt numai posibilități ci o datorie a fiecărui creator. Mi-aș permite să afirm că un artist se realizează cu adevărat în artă numai dacă îndeplinește o asemenea datorie.

YANNIS SERGOPOULOS,

Grecia, scriitor

(Acest text este un fragment din jurnalul pe care l-am ținut atunci cînd am fost în închisoare, în timpul dictaturii, 1967—1974):

„Culcat pe patul de fier din celula mea privesc tavanul cenușiu pe care străluceste o peliculă umedă.

Acum pereții aceștia îmi sînt familiari, acum zidurile acestea murdare îmi sînt oarecum prietene, cu toate că, uneori, le-am lovit cu pumnii, ori le-am zgîriat, ori le-am strigat în față ideile mele.

Deasupra lor a alunecat privirea mea ceasuri întregi, pînă departe, prin fanta îngustă a ferestrei.

Ziduri iubite, vă amintiți cum eram cînd am intrat pentru prima oară aici: o sălbăticiune speriată? Acum vă salută de departe un bărbat mai îndîrjit și mai înțelept, un tînăr pentru care spațiul vostru cenușiu a însemnat o amară lecție de viață".

MIODRAG BOGICI,

Iugoslavia, regizor de film

Sînt bucuros că reuniunea la care am participat a prilejuit un dialog sensibil, viu și deschis, între tinerii creatori din țările noastre, că am găsit împreună noi modalități de cunoaștere, de apropiere pe calea artei, un bun ambasador al păcii și prieteniei între popoare.

Totodată, am fost interesat să aflu cît mai multe amănunte despre noua generație de cineaști din România, despre care am auzit vorbindu-se numai lucruri frumoase; în acest sens a fost foarte util dialogul pe care l-am purtat la ACIN. Personal, consider că filmul poate contribui la mai buna cunoaștere între națiuni, dat fiind limbajul său foarte direct, foarte accesibil!

Filmul continuă să fie o artă foarte tînără, deși el poartă, în același timp, pecetea seculară a artelor care l-au precedat. Sinteză a tuturor artelor, el vorbește în limba universală a imaginii, fiind un bun instrument de cunoaștere reciprocă, de apropiere, de mai bună înțelegere.

Documentarul, desenele animate, filmul artistic alb-negru și în culori, de amatori sau profesionist, filmul-artă tînără și pentru tineri este și trebuie să fie un bun purtător al mesajului de pace.

KYRA ADAM,

Grecia, poetă

Rînduri

O pagină albă, imensa singurătate
În fața paginii albe
Setea ei de cuvinte, de sunete
De simboluri
O pagină albă ca veșnicia
Ca vidul, ca realitatea fără ființă
Pagina albă ca o oglindă
Ca o apă, ca un deșert în care
Te pierzi, te pierzi, te pierzi.

ZEKI ONEN,

Turcia, activist cultural

Masa rotundă a tinerilor creatori din țări balcanice la care am participat constituie un prilej deosebit de util pentru realizarea unei mai bune cunoașteri și apropieri a tinerilor din aceste țări. Totodată, în mod particular, cred că a fost o șansă pentru noi posibilitatea de a cunoaște nemijlocit România, poporul său, pe tinerii săi creatori, care își pun arta în slujba progresului social.

În această ordine de idei, aș vrea să vă spun că literatura română este apreciată și prețuită de către cititorii din țara mea. Personal am citit cu uimire și extaz fantasticele aventuri ale eroilor lui Panait Istrati (în traducerea lui Yaşar Nabi). Mai recent am citit traduceri din scrierile lui Zaharia Stancu (Jocul cu moartea, Șatra, Uruma fata tătarului și Desculț) și Liviu Rebreanu (Pădurea Spînzuraților) precum și poeme din lirica lui George Coșbuc, Tudor Arghezi, M. Banuș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și alții, apărute în diferite reviste literare. Îmi face o deosebită plăcere să relev aici apariția unei lucrări despre România și președintele ei, Nicolae Ceaușescu: cartea profesorului universitar Necif Alpan intitulată: „Românii și Ceaușescu" care a avut un răsunet larg în rîndul cititorilor.

Din cîte știu au apărut și în România traduceri din literatura turcă. Aș fi bucuros dacă aceste traduceri reciproce s-ar intensifica și în domeniul creației tinerilor scriitori. Pentru mine, actul traducerii este un act major de creație, care contribuie la strîngerea legăturilor între popoare.

SOTIRIS ADAMIDES,

Grecia, compozitor

Problemele fundamentale cu care se confruntă omenirea, epoca contemporană — război, pace, securitate, cooperare — pot fi rezolvate și prin intermediul culturii, artelor, ca purtătoare ale unui profund mesaj umanist.

Comunicînd prin artă, vom ajunge astfel la concluzia că, în fapt, popoarele doresc să construiască o lume mai bună și mai dreaptă, să trimită celorlalte popoare mesajul lor de prietenie și colaborare, participînd la schimburile mondiale de valori culturale. De aceea, este necesar să luptăm prin arta noastră împotriva războiului, imperialismului, nedreptății, împotriva tuturor formelor de alienare a ființei umane.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion